De albață.

I.

Gheorghe[1]) o[2]) sinecat[3])
Și-o mânecat.[4])
Dela casă,
Dela masă
Pe cale,
Pe cărare,
Gras și frumos,
Rumĕn și voios.[5])
Dar' când o fost
La mijloc de cale,
De cale și cărare
L-o tâlnit Vêntoasele
Și cu Frumoasele.[6])
Din față l-o tâlnit,
De pămênt l-o trântit,
Gros negru[7]) l-o făcut,
Cu țernă l-o acoperit,
Albețe'n ochi i-o băgat,
Făr' de vederi l-o lăsat.
O prins Gheorghe-a se tânguì
Și-a se glăsuí

Cu glas mare până'n ceriu,
Cu lacrimi până'n pămênt.
Nime nu l-o vĕḑut,
Nime nu l-o auḑit,
Numai Maica Domnului
Din poarta ceriului.
Numai ea că l-o vĕḑut,
Numai ea l-o auḑit
Şi pe nume l-o strigat
Şi aşa l-o întrebat:
„Gheorghe ce plângi,
Ce te tânguesci,
Ce te glăsuesci
Cu glas mare până'n ceriu,
Cu lacrimi până'n pămênt?
— „Eu cum nu m'oiu tânguì,
Şi cum nu m'oiu glăsuì
Cu glas mare până'n ceriu,
Cu lacrimi până'n pămênt,
C'am sinecat
Şi-am mânecat
Dela casă,
Dela masă,
Pe cale,
Pe cărare,
Gras şi frumos,
Rumĕn şi voios.
Dar' când am fost
La mijloc de cale,
De cale, de cărare,

M'o tâlnit Vêntoasele
Şi cu Frumoasele,
Din faţă m'o tâlnit,
De pămênt m'o trântit,
Gros negru m'o făcut,
Cu ţernă m'o acoperit,
Albaţă'n ochi mi-o băgat,
Făr' de vederi m'o lăsat.“
„Taci Gheorghe nu mai plânge
Cu lacrimi de sânge!
Nu te tânguì,
Nu te glăsuì,
Că eu te-oiu lecuì!“
Maica Domnului
Din poarta ceriului
Scară de-aur o slobodit,
Pe dênsa s'o scoborît
Înaintea lui Gheorghe-o ieşit
De mâna dreaptă l-o luat
Dipe[8]) soare l-o'nturnat
Şi-o pornit, şi-o plecat
Pe drumu lui Adam[9])
La fôntâna lui Iordan,
Şi-o tâlnit trei surori a Soarelui
Cu trei mături,
Cu trei greble,
Cu trei diriticanii,[10])
Cu trei mâneci de mĕtasă albă.
Maica Domnului
Cum le-o tâlnit,

Cum le-o zărit
Poala o întins
Calea li-e cuprins
Și le-o întrebat
Și li-o cuvêntat:
„Unde mergeți voi
Trei surori a Soarelui?“
— „Că noi mergem
Și ne ducem
La fôntâna lui Dumnedeu
S'o curățim de gozuri
Și de gloduri!“ —
„Nu mergeți,
Nu vě duceți
Voi trei surori a Soarelui
La fôntâna lui Dumnedeu!
Că fôntâna lui Dumnedeu
E curată,
Luminată
Ca de Dumnedeu ce-i dată.
Da voi mergeți
Și vě duceți
De curățiți albețele
Și cețele
De pe ochii lui Gheorghe.
Curățiți albața albă,
Albața neagră,
Albața roșă,
Albața de 99 de feliuri,
Albața de 99 de chipuri.

Cătaţi-o 'n clestele capului,[11])
In faţa obrazului,
In genele ochilor,
In pregiuru ochilor,
In luminile ochilor.
Curund,[12])
Mai curund
Cu greblele o greblaţi,
Cu foarfecele-o forfecaţi,[13])
Cu măturile-o măturaţi,
Cu unghiile-o ciupiţi,
Din ochi mi-o fugăriţi,
Cu mânicele-o stergeţi,[14])
In poale mi-o puneţi,
La aria cu 'mblătitori o duceţi,
Ca'mblătitorii în grabă
Mii şi fărîme s'o facă.
Peste gardu ţarinei s'o deie
Boii în coarne s'o ieie.
Boii 'n coarne c'or lua-o
Şi la mare că mi-or duce-o.
Acolo să peară,
Acolo să respeară.
Gheorghe să remâe 'curat,
Curat şi luminat,
Ca argintu strecurat,
Ca soarele 'n sănin,
In vecii vecilor, amin!

Observaţiuni.

Descântecul acesta se descântă în noue ḑile după olaltă desdemineaţă până a nu resărì soarele. După a noua ḑi cel bolnav trebue să fie vindecat. Se descântă în ori şi ce ḑi, fie de frupt sau de post, şi'n fie-care ḑi versurile de sus se repeţesc câte de noue ori după olaltă, adică descântecul se descântă în noue restêmpuri.

Dacă, după cum mi-a spus descântătoarea, o Romăncă din târguşorul Ciudeiu, care mi l-a dictat, dacă nu se descântă în fie-care ḑi câte de noue ori una după alta, atunci descântecul nu e de nici o samă, de nici un leac.

Descântătoarea, când începe a descânta, prinde cu doue degete mâneca cămeşii drepte în palmă, eară cu celelalte trei degete ia o crenguţă de mătură şi o părechie de foarfeci şi cu aceste obiecte descântă, dând în cruciş asupra amênduror ochilor. Dacă însă descântătoarea dă numai asupra unui ochiu cu obiectele acestea, atunci tot descântecul nu e nici de un leac, căci albaţa se mută pe celalalt ochiu.

Mai departe, spune descântătoarea, că de şi albaţa se vindecă în decursul descântării, totu-şi trebue să se împlinească cele noue ḑile menite

pentru descântare, căci neîmplinindu-se, albaţa eară-şi se aruncă pe ochi.

Note.

1) Gheorghe, adică după cum se numesce cel ce are albaţă. In descântecele următoare bolnavul, fie acela ori cine ar fi, se însemnează prin **N.** eară descântătoarea, care îl descântă, prin **N. N.**

2) Verbul ajutătoriu a avè se rostesce de către întreg poporul român din Bucovina într'a treia persoană atât singulară cât şi plurală ca un o simplu. Aşa dice el: **o** mers, **s'o** dus, **o** făcut, **m'o** îndemnat etc. în loc de **a** şi **au** mers, **s'a** şi **s'au** dus, **a** şi **au** făcut, **m'a** şi **m'au** îndemnat etc. Ear' verbul ajutătoriu a voì în timpul viitoriu nu sună mai nici odată: **voiu, vei, va, vom, veţi, vor,** ci mai totdeauna: **oiu, êi, a, om, êţi, or,** d. e. **oiu** face = **voiu** face, **êi** merge = **vei** merge, **a** spune = **va** spune, **om** alerga, **êţi** strînge, **or** avè.

3) A sineca, după cum mi-au spus unele descântătoare, însemnează a sili desdemineaţă. S'o sinicat = s'o silit, s'o grăbit. După altele însă însemnează aşi face semnul crucii înainte de pornire sau de lucru.

4) A mâneca, a se scula desdemineaţă, de unde apoi şi proverbul: „cine mânecă mai demineaţă, mai departe ajunge".

5) Dacă cel ce are albaţă e de partea femeească, atunci versurile aceste se înlocuesc cu cele următoare:

Grasă şi frumoasă.
Rumĕnă şi voioasă.

6) Vêntoasele şi Frumoasele sûnt fiinţe daco-mitologice, despre cari voiu scrie mai pe larg în

„M i t o l o g i a d a c o - r o m â n ă“. De astă dată voiu amintì numai atâta că amêndoue aceste numiri, după cum mi-a spus descântătoarea, se dau unora şi acelora-şi fiinţe mitologice.

7) G r o s n e g r u, adică prea negru, de tot negru.

8) Nu numai în poesia poporană, ci şi în vorba de toate ḑilele auḑim pre Românii din comunele Crasna şi Ciudeiu şi cele de prin prejur rostind „d i p e“, în loc de „d u p a“. Aşa ḑic ei: d i p e - a m e a ḑ i = după ameaḑi, d i p e a c e e a = după aceea, d i p e deal = după deal.

9) P e d r u m u l u i A d a m. Acesta este unicul descântec, în care se amintesce de „d r u m u l u i A d a m“. In toate celelalte descântece, câte le-am adunat eu până acuma, se amintesce numai despre d r u m u l u i T r a i a n sau T r o i a n. Intrebând pre descântătoare: ce însemnează d r u m u l u i A d a m, ea mi-a respuns: „D-ta êi sci doară mai bine de cât mine cine o fost Adam, ce să-ţi mai spun şi eu!“

10) Verbul „a d i r i t i c a“ însemnează atâta cât a orînduì, a curăţì în casă ca să fie frumos. Substantivul „d i r i t i c a n i e“ însemnează aşa dară orêndueală, îngrijire, diregere. Ambele aceste cuvinte se usitează în mai multe comune din Bucovina. Sinonim cu a d i r i t i c a e verbul a o p o r u ì, care, în înţeles de a curăţì, a direge, se aude foarte adeseori la Românii din Crasna şi Ciudeiu.

11) Partea capului, unde se îmbină oasele parietale sau lăturaşe cu osul frunţii, se numesce de către popor „c l e ş t e l e c a p u l u i“.

12) C u r u n d e provincialism, în loc de curênd, de grabă.

13) Verbul „a f o r f e c a“ are mai multe înţelesuri. Aşa însemnează el mai ântâi a tăia ce-va cu foarfecele, apoi a batjocurì şi în urmă a bate pre cine-va:

sciu că l-a forfecat = sciu că l-a batjocurit, l-a bătut. Dela a forfeca în înțeles de a batjocurì sau a bate s'a format subst. „forfecătură" cu acela-și înțeles: sciu că i-a tras o forfecătură = sciu că i-a tras o batjocură, o bătaie.

14) Unele descântătoare au datină de-a șterge de mai multe ori albață, când o descântă, cu mâneca cămeșii. Altele eară-și au datină de-a linge ochii cu albață, și de câte ori îi ling, de-atâtea ori stupesc gios. Prin aceasta procedură, afirmă ele, că pe foarte mulți oameni i-au vindecat de albață și le-au redat viderile pierdute.

II.

Sinicatu-s'o,
Mânecatu-s'o
Noue fete curate,
Luminate,[1])
Din noue sate
Curate,
Luminate,
Cu mânecele suflicate,[2])
Cu rochiile 'nfulicate,[3])
Cu noue hârlețe,
Cu noue sape,
Cu noue lopeți,
Cu noue coveți,
Cu noue furcuțe,
Cu noue măturițe,
Cu noue seceri,
Cu noue greble,
Cu noue părale.

O gândit,
O socotit,
Că nime nu le-aude
Şi nime nu le vede.[4])
Da le-o audit
Şi mi le-o vědut
Maica Domnului
Din poarta ceriului.
Şi cum le-o audit,
Cum mi le-o vědut
Pe scară de-argint
S'o scoborît
Şi'n scaun de-aur o şedut
Şi mândru le-o 'ntrebat
Şi aşa li-o cuvêntat:
„Unde vě duceţi,
In cotro mergeţi?
Voi noue fete curate,
Luminate
Din noue sate
Curate,
Luminate,
Cu mânecele suflicate,
Cu rochiile'nfulicate?
Cu noue hârleţe
Cu noue sape,
Cu noue lopeţi,
Cu noue coveţi,
Cu noue furcuţe,
Cu noue măturiţe

Cu noue seceri,
Cu noue greble
Cu noue parale?
— „Că noi ne ducem,
Și noi că mergem
La fôntâna lui Iordan
Cu hârlețele s'o săpăm,
Cu sapele s'o rădem,
Cu seceri s'o secerăm,
Cu parale s'o tăiem,
Cu greblele s'o greblăm,
Cu mături s'o măturăm,
Cu furcile s'o scobim,
Cu lopeți să o rănim,
In coveți să o punem,
Cu mânecele s'o stergem,
S'o curățim,
S'o sfințim!"
„Voi noue fete curate,
Luminate,
Din noue sate
Curate,
Luminete,
Cu mânecele suflicate,
Cu rochiile'nfulicate!
Nu vě duceți,
Să nu mergeți
La fôntâna lui Iordan,
Că fôntâna lui Iordan
E de Dumnedeu lăsată,

Curăţită şi curată,
De el binecuvêntată.
Da voi să mergeţi
Şi se vě duceţi
Cu cuvêntu mieu,
Cu leac dela Dumneḑeu
L'a lui N. albaţă
Şi la a lui ceaţă,
Cu hârleţele-o săpaţi,
Cu greblele mi-o greblaţi,
Cu furcile mi-o scobiţi,
Cu lopeţile-o răniţi,
Cu paralele-o tăieţi,
In coveţi să mi-o puneţi,
Cu mânecele-o stergeţi,
Cu secerele-o seceraţi,
Cu măturile-o măturaţi,
Cu lopeţile-o aruncaţi,
Peste Marea-neagr'o daţi,
Acolo să peară,
Acolo să respeară,
Acolo să se prăpădească,
Acolo să se topească
Ca roaua de soare,
Ca spuma de mare.
N. să sară,
Să resară,
Să nu-i remâie albaţă
Nici ceàţă,
Nici p o h o e a l ă[5],

Cât un fir de mac uscat
In patru despicat
In vênt aruncat.
Ochiu lui N. să remâie
Curat,
Luminat
Cum e de Dumnedeu dat
Şi de maica-sa aflat.

Observaţiuni.

Descântecul acesta mi l-a dictat o româncă din Dorna şi Rucsanda Ienachieviciu din Siretiu.

Dorneanca mi-a spus că ea, când decântă, ia o pană de păun şi o pânzătură de in şi învêrtind cu acestea împrejurul ochiului cu albaţă, într'o depărtare de câte-va degete, pronunţă încet versurile de mai sus.

Atâta dela Românca din Dorna.

Rucsanda Ienachieviciu descântă cu o mătură de măturat casa, cu care âmblă pe lângă ochiul cu albaţă în tot timpul, cât descântă, şi după fie-care descântare sau recitare á versurilor de mai sus, şterge albaţa cu mâneca cămeşii.

Tot R. Ienachieviciu mi-a spus că ea descântă de albaţă în trei Luni după olaltă câte de trei ori pe ḑi şi la fie-care descântare repeţesce versurile citate de trei ori.

O variantă a descântecului acestuia, culeasă din Sân-Georgiu în Transilvania, sună astfeliu:

S'o luat,
S'o mânecat
N o u e ḍ o r i,
Noue surori, . . .
Trei surori a Soarelui.
„Unde mergeţi,
Unde vĕ duceţi
Voi noue ḍori,
Noue surori, . . .
Trei surori a Soarelui?
— „Că noi mergem
Şi ne ducem
Fôntâna Soarelui
S'o curăţim,
S'o sfinţim! . . .
„Nu mergeţi acolo,
Că fôntâna soarelui
E curăţită
Şi sfinţită!
Da veniţi la N.
Şi cătaţi, că-ţi găsì:
Albaţă ghimpoasă,
Albaţă lăcrĕmoasă,
Albaţă cu mirări,
Albaţa cu s c ă p ă r ă r i.[6])
Grăbiţi,
Veniţi!

Cu trei unghii de b i t a n ciupiţi-o,
Cu trei mâneci de mĕtasă stergeţi-o
Cu trei mături de păun măturaţi-o,
In marginea mării aruncaţi-o.
Acolo să peară,
Acolo să respeară
Cum piere roaua de vară!

Note.

1) Sub aceste „n o u e f e t e c u r a t e, l u m i n a t e“ cred că sûnt a se înţelege „V ê n t o a s e l e“ sau „F r u m o a s e l e“ din descântecul precedent sau poate că şi alte „ḑ i n e“, nici decum însă atari f e t e de rênd. Poporul, uitând în decurgerea timpului numirile cele adevĕrate ale ḑ i n e l o r, cari le cântă sau despre cari povestesce, le-au înlocuit în genere prin cuvêntul „f a t ă“ şi, mai ales în poveşti, prin „f a t ă d e î m p ĕ r a t“.

Un fragment dintr'o variantă a acestui descântec, cules în satul Arbure şi comunicat de fostul mieu conscolar D-l Gherasim Buliga, se începe aşa:

S'o luat n o u e f e t e
Cu 90 de diochitori
Cu 90 de pocitori,
Cu pohoielele,
Cu săgetăturile,
Şi s'o dus pe cale,
Pe cale şi cărare
Şi cu N. s'o întâlnit
Ochii i-o ponosit
Cu 99 de spulburături,
Cu 99 de săgetături.
Nime n'o vĕḑut,
Nime n'o auḑit

Numai Maica Domnului
Dela poarta ceriului.
Şi cum l-o vĕdut
Mare milă şi-o făcut
Şi vederile i-o slobodit . . .

2) A suflica însemnează a îndoì, a strînge mânecele la cămeşi sau şi la alte vesminte, ca să fie mânele mai libere şi mai îndămânatice la lucru. Unii români din Bucovina dic „a sufulca“.

3) Sub „întulica“ se înţelege aice a rădica, a strînge rochiile ca să nu se tăvălească, să nu se întineze. Insă Românii din Bucovina înţeleg îndecomun sub „a înfulica“ a rădica ce-va foarte greu în spate, cât întrece puterea omului, apoi şi a înbuca, a înghiţì mult de-odată. In înţelesul din urmă se aplică mai cu samă celor nesăţioşi sau hămisiţi. Tot în înţelesul din urmă se află cuvêntul acesta şi'n următoriul proverb:

Cică malaiu nu-i copt
Şi-el înfulică cât opt.

4) La R. Ienachieviciu în loc de versurile următoare, provin acestea:

Dar' când o fost la mijloc de cale,
De cărare
Le-o întâlnit Maica Domnului
Şi le-o întrebat:
„Unde vĕ duceţi? etc.

Ear' fetele respund:

Ia ne ducem şi noi în lumea cea mare...

Maica Domnului le dice:

„Nu vĕ duceţi în lumea cea mare
Duceţi-vĕ la N.
La albaţa lui“. . .

5) Cuvêntul „p o h o e a l ă“ pl. „p o h o e l e“ din acest descântec e sinonim cu ceață, negură. P o h o e l e l e împiedică pe om, și mai ales pe la înserate, de a vedè cum se cade. El e sinonim și cu „o r b u l g ă i n i l o r“, care are aceea-și însușie. P a r e c ă a r e p o h o e l e p e o c h i sau p a r e c ă a r e o r b u l g ă i n i l o r se aplică acelor oameni, cari nu věd vre un lucru de și acela e în nemijlocita lor apropiere. El e în fine sinonim și cu „p ă i n j e n i r e a“ ochilor. I s'o p ă i n j e n i t o c h i i = i s'o pus o peliță fină pe ochi din causa căreia nu poate nemică vedè. Ear' verbul a p ă i n j e n ì vine dela p a i n g ě n sau p a i n j e n ori mai bine ḑis dela p ă i n g ě n i ș = pânḑa păingěnului. — P o h o e a l ă înseamnă și urdoare.

6) Verbul a s c ă p ă r a are mai multe înțelesuri și anume: a produce scîntei cu s c ă p ă r ă m i n t e sing. s c ă p ă r ă m ê n t, adică cu ajutoriul unui amnariu și a unei cremene; a s c ă p ă r a d i n p i c i o a r e adică: a fugì foarte repede, a nu sta de feliu locului; a s c ă p ă r a d i n o c h i, adică: a vedè scîntei înaintea ochilor, a avè ochi foarte vioi. — A l b a ț ă c u s c ă p ă r ă r i dela s c ă p ă r a r e, însemnează: albață cu dureri așa de crâncene că-i schînteiază ochii.

De aruncătură.

Ieşiţi aruncături,
Ieşiţi făcĕturi,
Ieşiţi ţ i p ă t u r i,[1])
Ieşiţi giunghiuri,
Ieşiţi săgeţi,
Ieşiţi rĕutăţi!
Ieşi duh necurat,
Duh înpeliţat!
Nu face dureri,
Nu face supĕrări,
Nu face străşnicie,
Nu face mânie.
Nu da dureri,
Nu da supĕrări,
Nu da minte necuvioasă,
Nu da vorbă necuviincioasă,
Ieşi duh necurat şi-l lasă!
Ieşi duh necurat,
Duh înpeliţat,
Că de nu-i ieşì
Eu te-oiu prăpădì.

Cu toporu te-oiu tăiè,
Cu cuţitu te-oiu giunghiè.
Aruncături
Şi făcĕturi,
Ţipături
Şi giunghiuri,
Săgeţi
Şi rĕutăţi,
Dureri
Şi supĕrări
Ieşiţi
Şi periţi
Ca roaua de soare,
Ca stupitu'n cărare,
Că de nu-ţi ieşì
Şi de nu-ţi perì
Eu v'oiu înpunge,
V'oiu strepunge.
Să ieşiţi
Să periţi:
Din cap
De su[2]) cap,
Din pĕr
De su pĕr,
Din crieri
De su crieri,
Din urechi
De sub urechi,
Din ochi
De sub ochi,

Din audu urechilor
Din vederea ochilor,
Din nas
De su nas,
Din gură
De su gură,
Din dinţi
De su dinţi,
Din mĕsele
De su mĕsele,
Din rădĕcina dinţilor
Din cununa mĕselelor,
Din fălci
De su fălci,
Din barbă
De su barbă,
Din bărbie
De su bărbie,
Din grumaz
De su grumaz,
Din piept
De su piept,
Din coaste
De su coaste,
Din spate
De su spate,
Din şele
De su şele,
Din carne
De su carne,

Din ciolane
De su ciolane
Din pântece
De su pântece,
Din inimă
De sub inimă,
Din rărunchi
De su rărunchi,
Din plămâi
De su plămâi,
Din m a i u[3])
De su maiu,
Din maţe
De su maţe,
Din şĕḑut,
Din născut,
Din picioare,
Din gură vorbitoare,
Din t ă t e[4]) câte le are.
Din n ă r t i ţ e l e[5]) nasului,
Din faţa obrazului,
Din crescetu capului,
Din rădĕcina pĕrului.
Din mii şi sute de vênuţe,
Din doueḑeci de degetuţe,
Din mii şi sute de'ncheieturele
Din doueḑeci de degeţele.
Din tăte ciolănelele,
Din tăte degeţelele,
Din tăte'ncheieturelele.

Din crescetu capului
Până'n tălpile picioarelor.
Ieşi duh necurat,
Duh înpelițat
Cu lucru rĕu amestecat.
Că de nu-i ieşì
Şi de nu-i perì,
Cu maiu te-oiu sdrobì,
Cu toporu te-oiu tăiè
Cu cuțitu te-oiu giunghiè,
Cu furca te-oiu înpunge,
Cu furcuța te-oiu strepunge,
Cu foarfecele te-oiu dumica
Pe fereastă te-oiu arunca,
Pe ulița satului te-i lua,
Pe ulița satului
Pân' la casa vinovatului.
Êi încălica pe casă
De pe casă
Êi pica pe masă,
De pe masă
In solnița cu sare,
Din solnița cu sare
In blidu cu mâncare,
Din blid în lingură
Cu înbucătură
Şi cu sorbitură.
Cu voi să trăească,
Cu voi să vecuească.
Că acest om n'are

Nici o stare
Cu ce vĕ ţinè
Nici cu ce vĕ mângăiè,
N'are cu ce vĕ apleca
Nici cu ce vĕ sătura.
Vĕ luaţi,
Vĕ căraţi!
Că de nu vĕ veţi lua
Şi de nu vĕ veţi căra,
Cu foarfecele v'oiu dumica
In drum v'oiu arunca,
In pulbere v'oiu mâna
In mare v'oiu ţipa,
Acolo vĕ veţi topì,
Acolo vĕ veţi prăpădì
Ca spuma de mare
Ca roaua de soare.
In mare sûnt vaci albe,
Vaci c u d a l b e.[6])
In coarne v'or lua,
In picioare v'or călca,
Mii sfărimi v'or sfărma.
Acest om remâne curat
Şi luminat
Cum e de Dumnedeu lăsat
Şi de popa botezat . . .
Cum întoarce plugu
Pămêntu
Şi scoate
Pietrile toate,

Toate pietrile
Şi rădĕcinile,
Care-s acolo făcute.
Şi crescute.
Aruncăturile
Şi făcĕturile,
Ţipăturile
Şi giunghiurile
Săgeţile
Şi rĕutăţile.
Durerile
Şi supĕrările
Nu-s făcute
Şi crescute,
Ci-s luate
Şi-aruncate.
Toate-aruncăturile
Şi făcĕturile
Din N. să iasă
Si să se ducă,
Să se cam mai ducă
Pe capu cui le-o făcut
Şi le-o avut.
Pe capu cui le-o luat
Şi le-o aruncat.
N. sà remâe curat,
Luminat
Cum e de Dumnedeu lăsat
Şi de popa botezat . . .
Nu'ntorc cămeşa,

Ci'ntorc aruncăturile
Şi făcĕturile,
Ţipăturile
Şi giunghiurile,
Săgeţile
Şi rĕutăţile,
Durerile
Şi supĕrările
De pe capu lui N.
Să se ducă de unde-s venite.
N. să remâe curat,
Luminat,
Cum e de Dumneḑeu lăsat
Şi de popa botezat.
Cine-o făcut cu lucru rĕu
Eu întorc cu Dumneḑeu.
Cine-o făcut cu dracu
Eu îl străpung cu acu.
Dela mine descântecu,
Dela Dumneḑeu daru!

Observaţiuni.

Dacă cine-va cade într'o boală grea aşa, că nici de cum nu-i vine a lucra, ci tot una stă supĕrat, sau i vine dor numai de ducă, sau alte cugete rele îl cuprind, se crede că atare vrăjitoare sau vre un duşman oare carele i-a aruncat nisce farmice în cale, şi el de aceea s'a bolnăvit aşa de rĕu, pentru că a călcat în aruncăturile aceste. Deci,

voind a se vindeca, nemică nu-i poate așa de lesne și de bine ajuta, ca descântecul acesta, dacă se descântă hainele cu cari este cel bolnav îmbrăcat.

Descântătoarea, o Româncă din Vatra Dornei, care mi-a dictat descântecul acesta, când voesce să descânte de „aruncătură“, ie maiul cel de bătut cămeșile și dând cu dunga acestuia peste cămeșa bolnavului, rostesce versurile descântecului dela început și până la:

Ieși duh necurat,
Duh înpelițat.

Când ajunge aice, lasă maiul de-o parte și ie un topor în mâna dreaptă, eară un cuțit în mâna stângă și cu aceste dă apoi de pe de laturi spre mijloc, adică cu cuțitul spre mâneca dreaptă a cămeșii, eară cu toporul spre mâneca stângă, rostind versurile descântecului până la:

Aruncături
Și făcĕturi...

Aice lasă cuțitul și toporul de-o parte și ie o furcă de fier, și o furculiță, asemenea de fier, și împungênd cămeșa cu furca în mâneca dreaptă, ear' cu furculița în mâneca stângă, rostesce mai departe cuvintele până la:

Cum întoarce plugu
Pămêntu . . .

Sosind până aice, ie fierul cel lung al plugului și rădicând cu dênsul cămeșa în sus, rostesce cuvintele descântecului până la:

Nu'ntorc cămeșa,
Ci'ntorc aruncăturile
Și făcĕturile . . .

După ce a rostit și aceste versuri, ie trei c ă ț e i, adică trei fire de usturoiu și-i înșiră c'un ac pe-o ață, și după ce înșiră căţeii aceştia, ie cămeșa și ducêndu-se cu dênsa afară și băgând mâna dreaptă în mâneca stângă, eară mâna stângă în mâneca cea dreaptă, astfeliu întorcêndu-o, rostesce cuvintele descântecului până la:

Cine o făcut cu lucru rĕu
Eu întorc cu Dumnedeu.

După aceasta se întoarce cu cămeșa în casă, ie acul și cu usturoiul întins pe aţă și împungênd cămeșa cu acul în semnul crucii, rostesce versurile descântecului până la sfârșit.

Eară după ce, în modul acesta, a sfârșit de rostit întreg descântecul, închieie prin cuvintele: „In numele Tatălui și al Fiului și al sfântului Duh, amin!“

Aceasta e întreaga procedură prin care crede descântătoarea, că cel bolnav de „a r u n c ă t u r ă“ se poate însănĕtoșa.

Note.

1) Verbul a ţ i p a are mai multe înţelesuri şi anume: *a*) a s t r i g a t a r e, a ţ i u ì, aşa se dice: ţipă de-ţi ie audul, ţipă de-ţi ţiuesc urechile. O horă din Bucovina, care dă acestui verb înţelesul de a striga, sună:

Ţ i p ă iadu şi mĕ cere
Pentru pĕcatele mele.
De pĕcate ce-am avut
Nici în iad n'am încăput.

Ear' o doină, tot din Bucovina, în care se află verbul a ţ i p a cu înţeles de a ţiuì, sună astfeliu:

La mijlocu codrului
Ţ i p ă puiu corbului.
„Da ce ţ i p i puiuţule,
Puiule, drăguţule,
Ori ţi-i sete, ori ţi-i foame?
— „Nu mi-i sete, nu mi-i foame,
Da mi-i jelea cea mai mare,
Că n'am la trup aripioare
Ca să sbor şi eu pe sus
Să vĕd maica un' s'a dus...

b) înseamnă a a r u n c a: ţipă lemnul acesta = aruncă lemnul acesta; l-a ţipat = l-a aruncat. O horă din Transilvania, care dă acestui verb înţelesul de-a arunca, sună aşa:

Mĕ duc sara 'n şedetoare
Cu o rujă la chetoare,
Ţ i p a i ochii pintre fete
Mândra-i cu naframă verde.

Ear' o doină din Bucovina, în care provine verbul a ţipa cu înţelesul de-a arunca, sună aşa:

O săraca cătana,
Când ĕi vine porunca
Ea îşi ţ i p ă opinca
Şi încalţă papucu
Şi ie drumu de-a lungu,
Şi de-a lungu şi de-a latu
Pân' ce-ajunge la'mpĕratu.

c) a p u n e. O satiră din Ungaria, care ne arată că a ţipa are înţeles şi de a pune, sună precum urmează:

Mĕ ţ i p ă mama să ţes,
Eu mĕ sui pe sul şi-apĕs.
Pe suluţu de'napoi
Patrudeci de lătunoi,
Şi pe sulu de'nainte
Dracu le-ar ţinè în minte,
Că prin iţe şi prin spată
Merge eapa'mpiedicată,
Şi prin ţesutu pândii
Merge cloşca cu puii.

d) a d a a f a r ă, a a l u n g a: m'a ţipat din casă = m'a dat afară din casă, m'a alungat din casă. In înţelesul al doilea, al treilea şi al patrulea se'ntrebuinţează mai cu samă în satele acelea, unde se află Români veniţi din Transilvania. Dela verbul acesta s'a format apoi şi subst. „ţ i p ă t u r ă" în înţeles de a r u n c ă t u r ă sau f ă c ĕ t u r ă.

2) Prepusăţiunea s u b înainte de-o consunantă se rostesce de către Românii din Bucovina mai totdeauna s u. Se dice însă, mai ales înaintea vocalelor, nu numai s u b ci şi s u p t.

3) Cuvêntul „m a i" are la Românii din Bucovina mai multe înţelesuri şi anume:

a) M a i u, lat. Majus-i, luna lui Maiu;

b) m a i, lat. magis, mai bun, mai frumos.

c) m a i u, = ficat, lat. iecur-iecinoris, germ. Leber.

d) m a i în frase ca: m a i așa! m a i ales! nu m a i spune; m a i m a i era să dau pielea popii; m a i că-mi vine să mĕ cam m a i duc; m a i m a i n t e era m a i m a i să pățesc una ne m a i pățită.

e) mai compus: n u m a i = nu + mai și m a i n t e = mai + înainte. M a i n t e = cu vr'o câte-va minute mai nainte.

f) m a i u pl. m a i u r i, lat. malleus, dem. m ă i u ț, un instrument de lemn cu ajutoriul căruia se despică lemnele.

g) m a i u, un instrument de lemn cu care se bat tórturile și cămeșile când se spală.

4) Românii din Bucovina spun foarte adeseori t ă t pl. t ă ț i și t ă t ă pl. t ă t e în loc de t o t pl. t o ț i și t o a t ă pl. t o a t e. Dovadă despre aceasta avem și următoarea poesie poporană:

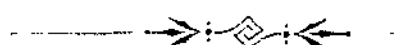
Asta-i lumea cea a l a c e
Face omu cum îi place.
Lumea asta-i din bucăți
Cere unu, dă la t ă ț i.

5) N ă r t i ț e l e nasului însemnează: canalurile nărilor.

6) Atât în vorba de toate ḑilele, cât și în poesia poporană dăm foarte adeseori peste adiectivele c u d a l b pl. c u d a l b i, c u d a l b ă pl. c u d a l b e, c u d ă l b e l pl. c u d ă l b e i, c u d ă l b i o r pl. c u d ă l b i o r i, c u d ă l b i o a r ă pl. c u d ă l b i o a r e. Așa mai în fie-care urare de an nou, numită în Bucovina și România „P l u g u ș o r" dăm peste versurile acestea:

Doispreḑece boi bourei
In coadă c u d ă l b e i,
In frunte țintăței,
In trup de-o mie de lei.

Adiectivele acestea se aplică mai cu samă la vitele cornute și anume la boi, vaci și viței. Despre boii, vacile și viteii, ale căror coadă e la vêrv prisne albă, eară în colo de altă coloare, se dice că sûnt cudalbi, cudalbe, adică cu coada albă. — Cudalb, cudalbă, cudălbior, cudălbioară și cudălbel, dimpreună cu cudălbian și cudălbița se'ntrebuințează foarte adeseori și ca substantive sau mai bine dicênd ca numiri proprii de acele vite cornute, la cari vêrvul codii este alb.

De babiţi.

Ieşiţi,
Periţi!
B a b i ţ i[1]) mâncăcioase,
Babiţi puturoase.
Babiţi cu arsură
Şi cu bĕutură
Şi cu pocitură.
Babiţi cu-ostineală
Şi cu gălbineală,
Cu mâncare multă
Şi cu trudă multă.
Babiţi cu ne-odihnă.
Babiţi cu mult plâns
Şi cu foc nestâns.
Ieşiţi,
Periţi!
Din vêrvu capului,
Din crierii capului,
Din crescetu capului.
Ieşiţi
Periţi!
Babiţi seci,

Babiţi coapte,
Babiţi prin foame,
Babiţi prin diochiu.
Ieşiţi
Periţi:
Din inimă
De sub inimă,
Din plămâi
De sub plămâi
Din maţe
De sub maţe,
Ieşiţi
Periţi!
Nu vĕ aşeḑaţi,
Nu vĕ încuibaţi,
Nu vĕ încuibiţi,[2])
Nu vĕ lăcătuiţi.[3])
Nu vĕ tocmiţi,
Nu vĕ lăţiţi,
Nu mi-l săgetaţi,
Nu mi-l înfocaţi,
Nu-l înbujoraţi.[4])
Ci voi vĕ suciţi
Şi vĕ potopiţi
Ca spuma de mare
Ca roaua de soare.
N. să sară,
Să resară
Curat,
Luminat,

Cum Dumnedeu l-o lăsat,
Cum maica sa l-o aflat.
Ieșiți,
Periți!
Că de nu-ți ieșì
Și nu veți perì,
Eu v'oiu aduna
Și mi-oiu lua
Noue moșnegi
Cu noue hârlețe,
Și noue babe
Cu noue sape
Și pe toate vĕ tai
Vĕ *hăçuesc*[5])
Și vĕ pornesç.
Din coșu lui N. v'oiu lua
Și pe toate v'oiu mâna
La țiganu cu *gignele*,[6])
La lingurariu cu lingurile,
La strugariu cu fusele.
Acolo că v'oiu mâna
Și-acolo v'oiu îngropa.
N. să remâe curat,
Lămurat[7])
Cum Dumnedeu l-o dat,
Cum maica sa l-o făcut
Din sănin,
In veci amin!

Observaţiuni.

Descântătoarea, care voesce a vindeca pe copiii, ce bolesc de b a b i ţ i, ie noue linguri de lemn, un fus, un cuţit, un ac, un melesteu de mestecat mămăliga, o crenguţă de mătură de cetină de brad sau şi o crenguţă de mătură de grădină, şi pe toate acestea le leagă cu o aţă ca să se poată ţinè la un loc. După aceasta ie o ulcică mică, pune într'ênsa apă curată şi puţin p ă s a t (malaiu mărunţel lat. Panicum miliaceum L.), adică cât poate lua între trei degete, şi o pune apoi cu apa şi cu pasatul la foc să fearbă. Insă ulcica aceea trebue să fie nouă şi cumpĕrată cu câţi cruceri a cerut olariul pe dênsa, fără a se târguì când o cumpĕră, càci târguindu-se, se crede, că nu e de leac. După ce pune ulcica la foc ie descântătoarea şi toarnă cu vêrvul cuţitului cenuşă într'ênsa şi aşa o lasă apoi să fearbă până ce începe a clocoti apa. Incepênd a clocatì apa, făcêndu-se dintr'ênsa, din păsat şi cenuşă, un feliu de leşie, ie leşia aceea şi o toarnă din ulcică într'o strachină. După ce face şi aceasta, pune copilul bolnav cu faţa în sus într'o covată, sau îl dă altei femei să-l ţie în braţe, ear' ea, adică descântătoarea, pune strachina cu leşia cea fierbinte pe pântecele copilului, care e îmbrăcat numai într'o cămeşuică, ie apoi legătura cu

lingurile și celelalte obiecte și lovind cu dênsele în marginea strachinei de pe pântecele copilului și învêrtind strachina, ca să nu se frigă copilul la pântece, începe a descânta, pronunțând încet cuvintele mai sus citate.

După ce descântă strachina cu leșia, învêrtindu-o pe pântecele copilului bolnav și lovindu-o în margini cu obiectele mai sus înșirate, o pune de-o parte. Ie apoi lingurile și cu vêrvul fie-cărei dintr'ênsele întinge de trei ori în leșia descântată și picură în altă lingură mai mare totdeatâtea ori. După aceasta întinge cu melesteul de trei ori și picură eară-și de trei ori în lingura de mai nainte. Apoi leagă fusul, acul și crenguța cea de mătură la un loc și și cu acestea întinge de noue ori în strachina cu leșie și tot de atâtea ori în lingura de mai nainte. Pe urmă întinge cu cuțitul de trei ori și eară-și picură de trei ori tot în acea lingură.

După ce părêndează toate obiectele, dă de trei ori după olaltă leșia sau picurii din lingura cea mare copilului bolnav de bĕut, mai ales pe inima goală, adică pe nemâncate.

In chipul acesta se repețesce descântecul de babiți câte de noue ori după olaltă în noue ḑile de sec, și crede descântătoarea, că făcênd toate

acestea, trebue să-i treacă copilului bolnav, trebue să se vindece.

Până aice dela Zamfira Tuniac, româncă și descântătoare din Crasna.

Rucsanda Ienachieviciu, româncă și descântătoare din Siretiu, care încă mi-a dictat acest descântec, pune o ulcică cu apă la foc, toarnă într'ênsa ca la o mână de păsat și noue petricele de prund și când începe a clocoti ulcica o restoarnă cu apă, cu păsat și cu petricele cu tot într'un căuș sau într'o scăfiță. După ce a făcut aceasta, pune căușul (sau scăfița) cu cele resturnate într'ênsul pe pântecele copilului bolnav, și luând șepte linguri, un cuțit și un fus, începe a descânta cu acestea făcênd cruce cu dênsele pe fundul ulcelei și repețind descântecul de mai sus, cu puține abateri, de trei ori după olaltă.

După aceasta intinge și ea cu fiecare lingură, cu fusul și cu cuțitul câte odată în apa din căuș și tot de atâtea ori picură într'o lingură. Apoi, dând aceste noue picături copilului bolnav de bĕut, pune eară ulcica cu apa, păsatul și petricelele la foc să fearbă.

In acest mod descântă ea în trei ḑile de sec câte de noue ori pe ḑi, și anume: a) de trei ori

desdemineaţă până a nu resărì soarele, b) de trei ori până încă nu e cruce ameaḑi şi c) de trei ori până ce nu apucă a apune soarele.

Pe lângă descântecul acesta, cum s'a descris până aice, mai întrebuinţează românceele încă şi alte mijloace spre vindecarea babiţilor. Pun adică o cuantitate oare care de păsat, lingurile şi toate celelalte obiecte amintite mai sus într'o oală cu apă la foc, lasă să fearbă toate la un loc, ear' după ce fierb, scot lingurile, fusul, cuţitul, acul, melesteul şi crenguţa cea de mătură, şi cu remăşiţa scaldă copilul. Sau pun într'o oală cu apă tămâiţă şi bubovnic, acopĕr bine oala, o pun la foc, şi aşa o lasă apoi să mocnească vr'o câte-va oare. După ce a mocnit de ajuns toarnă apa cu tămâiţă şi bubovnic cu tot într'o covăţică sau în alt vas şi scaldă copilul bolnav.

Note.

1) Babiţile sau baghiţile, sing. babiţă, baghiţă şi baighiţă, sûnt un feliu de morb, pe care îl capĕtă numai copiii, cărora nu le-au crescut încă toţi dinţii. Copiii ce pătimesc de acest morb, spun Românceele, că li se îmflă pântecele, capĕtă dureri crâncene de stomach şi pântecare mare, din care causă apoi îngălbinesc şi slăbesc aşa de tare, că mulţi şi mor, dacă nu sûnt îngrijiţi şi vindecaţi de grabă.

2) Nu vĕ încuibiţi, adică: nu vĕ încuibaţi.

3) Nu vĕ lăcătuiţi, adică: nu vĕ faceţi locaş în copil, nu vĕ închideţi, nu vĕ sălăşluiţi într'ênsul. Verbul acesta îl întimpinăm mai adeseori la Românii din Bucovina.

4) Nu-l înbujoraţi, adică: nu-l înfierbîntaţi până ce s'a face roşu ca bujorul.

5) Verbul „a hăcuì" vine dela germ. „hacken" şi însemnează: a dumica, a tăia mărunţel, a bucăţelì.

6) Sub cuvêntul „gigne" înţeleg Românii din Bucovina un feliu de părete ca de-o şchioapă de lat şi ca de vr'o trei până la patru palme de înalt, care îl fac fierarii din lut hleios şi-l aşeadă între vatra pe care se încăldesc cărbunii şi'ntre gura foilor anume ca foii, cu carii se suflă în cărbuni, să nu se aprindă de căldură.

7) Lămurat, provincialism, în loc de lămurit, chiar, curat.

De beșică.

Mĕ luai pe cale
Pe cărare,
Mĕ'ntâlnii c'o fată mare,
Fată 'naltă
Gûti 'naltă[1])
Beșica-i îmflată
Și'nfocată
Și 'nbujorată.
Beșică din sete,
Beșică din foame,
Beșică din căscare,
Beșică din strigare,
Beșică din diochiere,
Beșică din giunghiere,
Nu ustura,
Nu săgeta,
Nu giunghiè
Nu săbiè,
Nu roșì,
Nu albăstrì,
Ci tu să piei,
Să respiei[2])

Ca spuma de mare,
Ca roaua de soare
Ca stupitu 'n cărare.
Că tu de nu me-i asculta
Și nu-i înceta
De-a ustura
Și-a săgeta,
Și-a săbiè
Și-a giunghiè,
Și-a roșì,
Și-a albăstrì,
Din giunghiuri te-oiu resturna
Şi'n drum de ţară te-oiu da,
Boii cu coarnele te-or lua,
Caii cu copitele te-or sfărma,
Și lui N. leac oiu da!
Descântecu dela mine
Leacu dela Dumnedeu!

Observaţiuni.

Descântecul acesta, dictat de-o Româncă din Pătrăuţii de pe Suceava, mi l-a trimis amicul mieu D-l Vasile Turturean, preot.

Descântătoarea, înainte de-a începe să descânte de beșică, ie un petic de pândă dela Pasci, pe care au ședut oauele împestrite lângă foc și cu care s'au șters de ceară după ce s'au fiert, învălesce in petecul acesta o floare de văsdoagă lat. Tagetes

patula L. culeasă în Diua crucii şi puţin busuioc, acesta fiind ori şi de când cules, apoi aprindênd aceste trei obiecte şi afumând cu dênsele beşica, rostesce cuvintele de mai sus. După ce a repeţit descântecul de trei ori după olaltă, stînge legăturica cea de floare de văsdoagă, busuioc şi petic, ie cenuşă dintr'ênsa şi amestecându-o cu stupit unge cu dênsa beşica. Eară după ce a uns'o o leagă îndată c'o năframă sau şi cu altă învălitoare ca să nu se recească şi obrintească.

Descântecul se descântă în una şi aceeaşi ḑi de trei ori, adică: demineaţă, la ameaḑi şi sara, sau şi numai odată pe ḑi, însă în decurs de trei ḑile.

E cu mult mai bine, după cum spune descântătoarea, dacă ḑilele, în cari se descântă, sûnt ḑile de sec. Atunci descântecul e de mai mare folos.

Note.

1) Sub „gûti 'naltă" se'nţelege aice cu „gûtul înalt," Oamenii, ce au gût înalt, lungăreţ, se ḑice că foarte arare ori sau mai nici odată nu capětă gâlci.

2) Atât Românii din Bucovina, cât şi cei din Transilvania rostesc foarte adeseori verbul a pierì în timpul present al modului indicativ şi cel conjunctiv în tustrele persoanele din singular fără **r.** Aşa ḑic ei: eu piei, tu piei, el pieie; eu să piei, tu să piei, el să pieie. Dovadă că acest verb să rostesce astfeliu avem nu numai descântecul de faţă şi vr'o

câte-va din cele următoare, ci încă și-o doină din Transilvania și anume din ținutul Blajului. Eată și doina respiectivă:

De-ar da Dumnedeu să deie
Omu năcăjit s ă p i e i e
Să remâe cui i bine
Să se sature de lume.

Ba! în modul imperativ se aude mai numai p i e i, rar când p i e r i, d. e. p i e i drace, p i e i de 'naintea mea!

De aice vine apoi că nu odată se dice și p e i r e în loc de p e r i r e.

De beșica cea rea.

I.

Purces'a N. pe cale,
Pe cale, pe cărare.
Când o fost la mieḑ de cale,
De cale și cărare
L'o întimpinat
Și l-o apucat:
Beșica rusască,
Beșica nemțească,
Beșica turcească,
Beșica ungurească,
Beșica țigănească,
Beșica lipovenească,
Beșica armenească,
Beșica tătărească,
Beșica jidovească.
Beșică albă,
Beșică neagră,
Beșică albastră,
Beșică ghiurghiulie,[1])
Beșică narangie,[2])
Beșică ghivizie,[3])

Beşică verdie,
Beşică neverdie,
Beşică galbĕnă,
Beşică vênĕtă ;
Beşică îmflată,
Beşică înfocată,
Beşică beşicată,
Beşică orbalţată,[4])
Beşică obrintită,[5])
Beşică obrăslită,[6])
Beşică căţelită,[7])
Beşică dogorită,
Beşică opărită ;
Beşică cu pocitură,
Beşică cu săgetătură,
Beşică cu răchnitură,
Beşică cu usturime,
Beşică cu mâncărime ;
Beşică cu pocitură de ḑi
Şi cu pocitură de noapte ; . . .
Beşică prin însetare,
Beşică prin nemâncare,
Beşică prin căscare,
Beşică prin diochieré.
Beşică prin giunghiere,
Beşică prin săbiere,
Beşică prin săgetare,
Beşică prin strigare,
Beşică prin văetare ;
Beşică de noue neamuri,

Beşică de noue feliuri,
Beşică de noue chipuri,
Beşică de noue soiuri,
Nu giunghiè,
Nu săbiè,
Nu ustura,
Nu săgeta!
Ci sabia ta
Prind'a săbiè
Şi-a giunghiè,
Şi-a săgeta,
Şi-a ustura,
Când ursu
Şi cu lupu
In pădure
Lângă mure
Or şedè
Şi-or ospĕta,
Şi s'or veselì
Şi-or benchetuì,
Când la o masă or sta
Şi'mpreun'or ospĕta.
Atunci să săbiezi
Şi să giunghiezi.
Numai atunci
Şi nici atunci!
N. să remâe curat,
Curat şi luminat
Ca argintu strecurat,
Ca Dumneḑeu ce l-o dat,

Ca maica sa ce l-o născut,
Ca Dumnedeu ce l-o ținut.
Dela mine descântecu
Dela Ddeu sfântu leacu.

Observațiuni.

Descantecul acesta e cules în doue esemplare: unul din Calafindesci dela Maria Molociu, și unul din Horodnicul de jos, trimis de fostul mieu conscolar D-l. Petrea Prelipcean.

M. Molociu pune într'o petecuță, cu care se șterg oauele roșii la Pasci, puțină tămâe, busuioc, baligă de vită dela Diua Crucii, aprinde apoi petica aceasta și o învêrte împrejurul beșicei celei rele, pe care o afumă rostind cuvintele de mai sus. Ear după acest descântec leagă beșica cu păpădie (Taraxacum officinale Wigg.) pisată.

Descântecul se poate descânta ori și'n ce di, dar mai cu samă e bine să se descânte în dile de sec și anume: Luni, Miercuri și Vineri, și adică în fie-care di în trei restimpuri câte de trei ori, adică: demineața de trei ori, la ameadădi de trei ori și sara de trei ori.

Descântătoarele din Horodnicul de jos, după cum mi-a scris D-nul P. Prelipcean, nu fac alt ceva, când descântă de beșica aceasta, decât o afumă

cu un „p o p o n e ţ“ de pândătură aprins sau cu un „m o ş c o d a n“.

„P o p o n e ţ“ numesc Românii din unele sate din Bucovina o petică îndoită şi muiată în pucioasă. Acest poponeţ îl întrebuinţează Românii pentru afumarea albinelor ca să le ameţească sau să le omoare, când voesc să r ă t e z e sau să iee mierea s t u p i l o r. Ei mai numesc „p o p o n e ţ“ ori şi ce alt petic de pândă golomozit şi aprins.

„M o ş c o d a n“ se numesce un feliu de strecurătoare de câlţi împletită între rămurelele unei crenguţe, prin care ceara topită se strecură într'o strachină sau în alt vas ca să se sleiască. Moşcodanul acesta îl mai ung Românii şi cu remăşiţa cerei din vasul topitoriu, şi-l aprind în loc de făclie.

Note.

1) G h i u r g h i u l i u - i e, germ. neuroth.

2) N a r a n g i u - i e, galbĕn ca naramzele. Naramze se numesc portocalele (pomeranţele) cele necultivate, selbatice.

3) G h i v i z i u - i e, ce-va mai deschis de cât l i l i e c i u, germ. violet.

4) O r b ă l ţ a t ă, adică împreunată cu orbalţ.

5) O b r i n t i t ă, adică rĕcită.

6) O b r ă s l i t ă, adică beşica ce se face din o b r i n t i t. Espl. descântătoarei.

7) C ă ţ e l i t ă, = lăţită, mărită.

II.

S'o luat omu negru,
Ponegru,
Dela casă neagră
Poneagră,
Şi s'o dus la pădurea neagră,
Poneagră,
Cu topor negru
Ponegru,
Şi-o tăiet lemn negru
Ponegru,
Şi-o făcut plug negru
Ponegru,
Cu grindeiu[1]) negru,
Ponegru
Cu coarne[2]) negre
Ponegre,
Cu corman[3]) negru
Ponegru,
Cu plaz[4]) negru,
Ponegru.
Cu bîrsă[5]) neagră
Poneagră,
Cu custură[6]) neagră
Poneagră,
Cu fiere[7]) negre
Ponegre,
Cu foitău[8]) negru
Ponegru,

Cu cucoș[9]) negru
Ponegru,
Cu potâng[10]) negru
Ponegru,
Cu cobilă[11]) neagră
Poneagră,
Cu otic[12]) negru
Ponegru,
Cu cotiugă[13]) neagră
Poneagră,
Cu osie neagră
Poneagră,
Cu rotițe negre
Ponegre,
Cu spițe negre
Ponegre,
Cu cârceie[14]) neagră
Poneagră,
Cu tânjei[15]) negri
Ponegri,
Cu giuguri[16]) negre
Ponegre,
Cu resteie negre
Ponegre;
Negri tânjei o'ntins,
Negri boi o prins
Prin sfânta Luni,
Prin sfânta Miercuri,
Prin sfânta Vineri,
La arat o plecat

Beșică rea o căpĕtat.
Ce-o mâncat
Și nu i-o plăcut,
Ce-o bĕut
Și nu i-o suferit!
Da stăi N. nu gândì
Că nemică nu ți-a fi,
Că N. N. te-a lecuì
Beșică prin diochiu cel mare,
Beșică prin strigare,
Beșică prin r â g n a[17]) cea mare
Pe cuțit de briciu lua-oiu
Indărĕpt îndărĕpta-oiu;
Bine alege-oiu,
Bine culege-oiu
Din toate nodurelele,
Din toate'ncheieturelele,
Din crierii capului,
Din pelița obrazului,
Din s g â r l i c i u[18]) nasului,
Din o c h i u o c h i u l u i,[19])
Din vederea ochilor,
Din audu urechilor,
Din geană,
Din sprînceană,
Din cununa dinților,
Din rădĕcina mĕselelor;
Din inimă
De sub inimă,
Din maiu

De sub maiu,
Din plămâi
De sub plămâi,
Din ficaţi
De sub ficaţi,
Din ciolane
De sub ciolane,
Din carne
De sub carne,
Din sânge,
Din piele,
De sub piele ;
Bine alege-oiu,
Bine culege-oiu,
Pe cuţit de briciu lua-oiu
In mare da-oiu.
Acolo să pieie,
Să respieie,
Ca spuma pe mare,
Ca stupitu sub picioare!

Observaţiuni.

Descântecul acesta, foarte înteresant mai cu samă din punctul de privire al înşirării pe nume a tuturor obiectelor dela plug, e cules din satul Şcheia de lângă oraşul Suceava şi comunicat de învĕţăcelul mieu Simeon Cojocariu.

Descântătoarea ie un cuţit şi, învêrtindu-l necontenit pe de-asupra şi prin prejurul beşicei, ros-

tesce cuvintele descântecului de noue ori după olaltă. Ear' după ce a sfârșit de rostit cuvintele descântecului, atât ea cât și cel bolnav de beșică rea stupesc jos.

Alte descântătoare descântă de beșica cea rea c'un cuțit, c'un ac sau și cu ori ce alt fier de găsit. Pe lângă acestea mai întrebuințează ele încă și un p o t a n, adică o petică de cămeșă bărbătească învălită la un loc. Pre acest p o t a n aprins, dimpreună cu fierele cele de găsit, îl învêrtesc ele împrejurul beșicei rostind cuvintele descântecului de trei ori câte de trei, adică în trei restimpuri câte de trei ori. Și după fie-care restimp de descântare stupesc pe degete și luând partea arsă a potanului ung beșica cea rea cu dênsele.

Note.

1) G r i n d e i u se numesce sulul cel lung, în care sûnt întărite toate celelalte părți ale plugului. El e în genere făcut din lemn de fag, stejar sau frasin. In unele părți ale Bucovinei g r i n d e i u l, după cum ne spune o doină poporană din' Ilișesci, se numesce și c u r m e a u ă. Eată și părțile esențiale ale doinei respective :

Oar' de ce să mĕ apuc,
De ce feliu de meșteșug ?
De coarnele plugului
Meșteșugul moșului. . .
Șede plugu sub părete

Că i-am pus c u r m e a u ă verde,
Şi fierele-s ruginite,
Numai vite osindite. . .

2) Cele mai multe pluguri sûnt făcute câte cu doue c o a r n e, unele însă numai cu un singur corn. Coarnele acestea servesc plugariului spre a conduce plugul pe brasdă. In cornul stâng e întărit g r i n d e i u l şi p l a z u l, eară de cel drept e întărită c u c u r a. Se numesc aceste părţi ale plugului de aceea c o a r n e, pentru că ele, mai ales la vêrv, nu sûnt groase nici drepte, ci de regulă supţiri, rotunde şi încârligate în forma unui corn de vită.

3) C o r m a n, numit altmintrelea şi p o l i ţ ă, eară în cele mai multe locuri „c u c u r ă“, se numesce scândura cea lată, care restoarnă brasda.

4) Sub cuvêntul „p l a z“, numit altmintrelea şi „p o d“, se'nţelege scândura, la al cărei capĕt de'nainte se pune şi se întăresce f i e r u l c e l l a t. — La Românii din Bucovina se află şi verbul „a p l ă z u ì“, care are înţeles de: aşi face oare-şi cari planuri, aşi închipuì sau menì ce-va. Acest verb însă nu e înrudit cu subst. „p l a z“, ci el, după cât se pare, seamĕnă a fi prescurtat din verbul „a p l ă z m u ì“. Inţelesul adevĕrat al verbului p l ă z u ì se află în următoarea chiuitură sau horă:

Ungurean dela isvoare
Şedè gios şi puşca'n cioare,
Nimerè, nu nimerè,
Tot a zamă p l ă z u i è.

5) B î r s ă se numesce lopăţica cea perpendiculară şi ca de-un lat de mână de lată, care îmbină g r̃ i n d e i u l cu p l a z u l şi'n care e întărită partea de'nainte a c u c u r e i. Ea servesce spre slobodirea sau rădicarea plazului dimpreună cu fierul cel lat anume ca plugul să meargă mai puţin sau mai adûnc în pămênt.

Partea inferioară a acestei lopăţele e întărită bine în plaz, eară cea superioară, care trece printr'o dăltuitură şi se rădică ca de-un lat de mână sau şi mai bine deasupra grindeiului, are mai multe borticele. Cu ajutoriul a doue cue de fier sau si de lemn, cari se bagă prin doue dintre aceste borticele, se rădică şi se sloboade plazul în jos, sau cum se mai dice se scoate sau se bagă mai afund în pămênt. — Nusciu de e numirea acestei lopăţele înrudită ori nu cu următoarele numiri şi anume: Ţ a r a B î r s e i în Transilvania; b î r s a n = om din ţara Bîrsei şi b e r b e c e sau b e r b e c b î r s a n; b î r s a n ă = femee din ţara Bîrsei şi o a e b î r s a n ă, precum şi numele de familie B î r s e s c u. — In unele părţi ale Bucovinei lopaţica aceasta se numesce şi „b î r ţ ă". O doină din ţinutul Dornei, în care se află cuvêntul acesta, sună precum urmează:

Mě suii cu plugu'n coastă,
Scoate dracu pe-o nevastă,
Eu cu ochii după ea
Boii din brăsdă ieşia
Şi c â r c e c a mi-o rumpea.
Şi eu făcui alta nouă
Boii rupse plugu'n doue.
Eu cu ochii după dênsa
Boii îmi rupse şi b î r ţ a. . .

6) C u s t u r ă sau c u ţ i t se numesce o vargă de fier ca de-un deget sau ce-va şi mai lată, care îmbină f i e r u l c e l l a t cu grindeiul şi care stă de regulă între f i e r u l c e l l u n g şi'ntre b î r s ă. Custura aceasta e pusă ca să nu se î n f u n d e plugul, adică ca să nu se prindă diferite burnene şi rădĕcini de dênsul. C u s t u r ă şi c u s t u r i c e se numesce în Bucovina încă şi un cuţitaş mic cu un singur t ă i u ş, apoi un cuţit făcut dintr'un ascuţiş de coasă şi cu plăsele de lemn, precum şi un instrument ascuţit la un capĕt cu care se retează stupii.

7) La plug se deosebesc mai cu samă doue fiere și anume: fierul cel lung, care croesce brasda, și fierul cel lat sau fierul cel mare, care taie brasda pe de desupt. O doină poporană din Bucovina, în care e vorba despre aceste doue fierĕ, sună:

Astă noapte pe recoare
Cânta o privighitoare
C'un glasuț mûndru supțire
Pentru-a noastrĕ despărțire.
Că stau boii să mi-i vênd
Plugușoru să-mi aprind
Din coarnele plugului
Să-mi fac șaua murgului
Și din fieru cel mai lat
Să-mi fac teacă la baltag
Și din fieru cel mai lung
Să-mi fac potcove la murg
Ca s'apuc drumu cel lung.

8) Foitău se numesce o verigă de fier, care e pusă împrejurul grindeiului pe locul acela unde e întărit fierul cel lung. Foităul se pune ca să nu crepe grindeiul, pentru că adeseori, avênd plugariul a îndrepta fierul cel lung și a bate pene pe lângă dênsul, foarte lesne ar putè să crepe, dacă n'ar fi foităul.

9) Cuvêntul cucoș are la Românii din Bucovina mai multe înțelesuri și anume:

Cucoș pl. cucoși, dem. cucoșel pl. cucoșei, lat. gallus, bărbățelul găinilor.

Cucoș pl. cucoși, grăunțele de păpușoi (porumb), cari, punêndu-se în vatra focului sau într'o tigae cu untură sau și pe un feliu de lespede, cari mai ântâi se înfierbîntă, își schimbă forma prin aceea, că miedul, pocnind coaja de pe dênsul, se desface în mai multe părți albe și înfoiate. Acele grăunțe însă, cari cu toate că sînt puse pe obiectele înfierbîntate amintite, totu-și

nu pocnesc, ci-şi păstrează forma de mai nainte, se numesc p u i c u ţ e şi g ă i n u ţ e.

C u c o ş pl. c u c o ş i, perjele cele tinere, în cari un fieliu de vespe îşi pune oauele sale sau cari sûnt infectate de buretele microscopic numit lat. E x o a s c u s p r u n i Fckl. şi din causa aceasta, în loc să se desvoalte şi să crească ca celelalte perje, încep a degenera, a cresce într'o parte mai mult de cât în alta, a se îngălbinì, a se usca şi pe urmă a cădè jos. Acel feliu de perje, numite c u c o ş i, în cari îşi pune vespele oauele sale, le mânâncă, mai cu samă băeţii, foarte tare. Eară celelalte, cari ês mai mari, mai înfoiate şi tot odată şi mai amare, nu le prea mânâncă. In unele părţi ale Bucovinii acest soiu de perje se numesc c o r l a t e sing. c o r l a t ă.

C u c o ş u l dela puşcă.

C u c o ş, umflătura ce se face pe fruntea unui om, când acesta s'a pălit în locul respectiv cu un obiect oare care.

C u c o a ş ă pl. c u c o a ş e, un feliu de coptură, care de cătră unii se numesce şi g u g o a s ă. Eară sub:

C u c o ş pl. c u c o a ş e din descântecul acesta se'nţelege un feliu de băţ din lemn tare îndoit dela natură drept în doue, care, vĕrîndu-se pintr'o bortă dela capĕtul de'nainte al grindeiului, ţine p o t â n g u l cu care se prinde grindeiul de c o t i u g ă. Dela acest cuvênt cred că se trage adj. c u c o ş a t, care însemnează: îndoit în doue ca un cucoş dela plug, ghiboşat; pe când adj. c u c o ş a t, format dela c u c o s lat. gallus, însemnează: înfocat ca un cucoş, mînios. — C u c o ş pl. c u c o a ş e se mai numesc încă şi penele, cari se întrebuinţează spre îndreptarea fierului celui lung şi a grindeiului.

10) P o t â n g se numesce un feliu de juvĕţ ca de vr'o trei palme de lung cu care se prinde şi se ţine grindeiul de c o t i u g ă. Potângul, care era mai nainte

făcut din piele groasă de bivol sau și din nuele de fag și de carpĕn, în timpul de față s'a înlocuit prin un lanț scurt, la amêndoue capetele câte c'o verigă mare și rotundă.

11) Sub c o b i l ă sau c o b î l ă, numită în unele sate t r a g l ă, se'nțeleg doi părușei ca de-un stânjĕn de lungi și prinși la un capĕt prin un cuiu în formă de unghiu pe carii se așadă și se târîe plugul, când acesta se duce și se aduce dela arat. — Sub cuvêntul c o b î l ă mai înțeleg Românii din Bucovina încă și doi pari, cari se înplântă câte c'un capĕt în pămênt, car' la mijloc se încrucișază. Pe crucile, ce le formează acești pari se pun apoi alți pari de-a lungul și așa cu ajutoriul acestor pari încrucișați și numiți c o b î l e se fac un feliu de garduri, cari se numesc g a r d u r i î n c o b î l e.

12) O t i c se numesce obiectul cu care curățesce plugariul cucura, plazul și fierele plugului de țerina ce se lipesce de dênsele, precum și de buruenele ce se acață de dênsele.

13) C o t i u g ă se numesce în unele părți ale Bucovinei t e l e g u ț a pe a cărei osie se pune capĕtul de'nainte al grindeiului și cu ajutoriul căreia se trage plugul. In alte părți însă se numesce simplu t e l e g u ț ă. Cotiuga constă din următoarele părți și anume: o s i e, d o u e r o t i ț e, c â r l i g, p e r i n o c sau c ă p ĕ t â i u și s c h i m b o a i e sau s e c o r n i ț ă. Sub c â r l i g se'nțelege proțăpiorul cotiugei, sub p e r i n o c sau c ă p ĕ t â i u o bucățică pătrată de lemn, care e întărită pe partea de-asupra a osiei și pe care stă capĕtul de nainte al grindeiului, car' sub cuvêntul s c h i m b o a e sau s ĕ c o r n i ț ă și c o c î r l ă se'nțelege o lopățică semicercuală, care e cu un capĕt întărită în osie, cară la celalalt capĕt, care se bagă pintr'o dăltuitură a cârligului, e în mai multe locuri bortită. S c h i m b o a i a aceasta servesce spre a îndrepta sau a schimba cotiuga

mai mult sau mai puţin, dupa cum cere trebuinţa în brasdă. La cotiugele mai noue schimboaele lipsesc cu totul. In parteá despre osie are schimboaia o dăltuitură în care se pune în genére o secure sau bărdiţă, care servesce plugariului, când cere trebuinţa, spre repărarea plugului. De-aice vine apoi şi numirea de s e c o r n i ţ ă a acestei lopăţele. — In Bucovina se află şi familii române, cari se numesc C o c î r l ă.

14) C â r c e i a, numită în unele locuri şi s c r i p ţ, se numesc doue l o p ă ţ e l e ca de doue palme de lungi şi de-un lat de mână de late, prinse la mijloc prin o a treia lopăţică mai scurtă, care servesce spre prinderea t â n j ă l o i u l u i de cârligul cotiugei. C â r c e i e se numesce şi un lănţuşor scurt, compus din vr'o trei sau patru belciuge, care de regulă se prinde de capĕtul din dĕrĕpt al tânjelei.

15) Sub cuvêntul t â n j e l pl. t â n j e i, numit altmintrelea şi t â n j e l o i u, t â n j a l ă, o t i n j e l e şi p r e c h i n j e l e, se'nţelege un feliu de unealtă care e compusă din trei părţi, adică din c ă t u ş ă, din t â n d a l ă şi dintr'o rudă mai lungă de mijlocul cărcia e prinsă cătuşa şi tândala. C ă t u ş a e o lopăţică ca de-un metru de lungă, care e la capĕtul de'nainte cârligată în sus şi care de regulă vine de-asupra umĕrului dela g i u g. Ear t â n d a l a e o lopăţică ca de-un metru şi jumĕtate de lungă, care e prinsă la un capĕt de rudă, ear' de capĕtul celalalt se prinde t â n j a l a şi u r ş u c u l sau c r u c i l e. Adevĕrata t â n j a l ă se prinde de t â n d a l ă numai atunci, când se ară cu patru boi, ear' u r ş u c u l, numit altmintrelea şi c r u c i sau c a l c e f a n e, care nu e nemică alta, de cât un feliu de o r c i c u r i sing. o r c i c, se prinde numai atunci, când vitele de 'nainte, cu cari se ară, sûnt cai.

16) Fie-care g i u g sau j u g constâ din următoarele părţi: g u l e r, u m ĕ r sau simplu g i u g, p o d h o r n i ţ ă sau p o l i ţ ă, l o p ă ţ e l e, r e s t e i e şi

cuiul de prin giug. Umĕr se numesce partea ce vine de-asupra gûtului; podhorniţă lopăţica horizontală de desuptul gûtului; lopăţele sûnt acelea ce împreună umĕrul cu podhorniţa; ear' resteie sing. resteu cele doue beţe dela capetele jugului.

17) Râgna se numesce în unele locuri râhnă.

18) Sgârliciu, după esplicarea descântătoarei, înseamnă partea de-asupra a nasului începênd dela vêrv şi până între sprîncene.

19) Sub „ochiu ochiului“ se'nţelege aice lumina ochiului.

De boala vitelor.

N. demineață s'o sinecat,
S'o mânecat,
B u c a t e l e[1]) și-o luat
La earba'ntreagă le-o mânat,
Bucatele să pască,
Să se tocmească,
Pěru să-și netedească.
Nime nu le-o vědut,
Nime nu le-o cunoscut,
Numai boala puturoasă
Și uricioasă,
Numai ea că le-o vědut,
Numai ea le-o cunoscut,
Și'ntre bucate-o întrat,
Bucatele i-o spurcat,
Sângele li-o'n v ê n o ș a t,[2])
Mațele li-o supțiat,
Plămâile li-o putredit
Rărunchii li-o împuțit
Pěru li-o sborșit
Carnea li-o 'mpetrit,
Fălcile li-o 'nțepenit,

Urechile li-o d ĕ b ă l a t,[3])
Ochii li-o lăcrĕmat,
Mĕselele li-o picat,
Limba și-o mușcat,
De picioare le-o oborît
De pămênt că le-o trântit.
O prins N. a se glăsuì
Și-a se tânguì
Cu glas mare până'n ceriu,
Cu lacrimi până'n pămênt.
Nime nu l-o vĕḑut,
Nime nu l-o auḑit
Numai Maica Domnului
Sus din poarta ceriului.
Numai ea că l-o vĕḑut,
Numai ea l-o auḑit
Și pe nume l-o strigat
Și așa i-o cuvêntat:
„Ce plângi N. ce te tânguesci
Ce te glăsuesci
Cu glas mare până'n ceriu,
Cu lacrimi până'n pămênt?
— „Eu cum nu m'oiu tânguì
Și cum nu m'oiu glăsuì
Cu glas mare până'n ceriu,
Cu lacrimi până'n pămênt,
Că demineață m'am sinecat
Și m'am mânecat,
Bucatele mi-am luat
La earba'ntreagă le-am mânat,

Bucatele să pască
Să se tocmească,
Pĕru să-și netedească.
Nime nu m'o vĕdut,
Nime nu m'o cunoscut,
Numai boala puturoasă
Și uricioasă,
Numai ea că m'o vĕdut
Numai ea m'o cunoscut
Și'nainte mi-o ieșit,
Și'ntre bucate mi-o'ntrat,
Bucatele mi-o spurcat,
Sângele li-o 'nvênoșat
Mațele li-o supțiat,
Plămâile li-o putredit,
Rărunchii li s'o'mpuțit,
Pĕru li s'o sborșit,
Carnea le-o împietrit,
Urechile le-o dĕbălat,
Ochii le-o lăcrĕmat,
Mĕselele li-o picat,
Limba și-o mușcat,
De picioare le-o oborît
De pământ le-o trântit."
„Taci N. nu te tângui
Nu te glăsui!
Haidam la Maica Domnului
Din naltu ceriului,
Poartă de aur om deschide,
Topor n e n ă d i t[4]) om apuca,

Noi boala puturoasă
Şi uricioasă
Om tăie-o
Şi-om h ă c u i-o[5])
Din vine
De sub vine,
Din maţe,
De sub maţe,
Din plămâi
De sub plămâi,
Din rărunchi
De sub rărunchi,
Din piele
De sub piele,
Din carne
De sub carne,
Din urechi
De sub urechi,
Din ochi
De sub ochi,
Din fălci
De sub fălci,
Din mĕsele
De sub mĕsele,
Din limbă
De sub limbă,
Din arm
De sub arm,
Om tăie-o,
Şi-om hăcui-o. . .

Tu boală puturoasă
Şi uricioasă!
Să te duci
Unde cucoş negru nu cântă,
Unde urmă de om nu se face.
Acolo să locuesci,
Acolo să trăesci
Cu cetina bradului
Cu vêrvu molidului.
Bucatele lui N.
Să remâe curate
Şi luminate
Ca argintu strecurat,
Ca Dumnedeu ce le-o dat.
Dela mine descântecu,
Dela Dumnedeu leacu!

Observaţiuni.

Descântecul acesta, după cum mi-a spus descântătoarea, o româncă din Ciudeiu, se'ntrebuinţează numai atunci, când vitele cornute sûnt cuprinse de un feliu de boală foarte uricioasă. Când vitele au boala aceasta, numită de popor „boala vitelor", li se dĕbălăzază urechile, lăcrimează, le curg balele, li se sborşesce pĕrul, se uscă, slăbesc vĕdênd cu ochii, şi până ce mai stau pe picioare se pot vindeca, dar dacă au început odată a cădè la pămênt, atunci cu greu se mai pot vindeca, trebue să peară,

căci atunci descântecul nemică nu le mai poate ajuta.

Cum au început vitele a se bolnăvì, de-auna trebue a le descânta. Descântătoarea ie atunci o covăţică sau, dacă cere trebuinţa, fiind mai multe vite bolnave, o covată mai mare, pune într'aceasta o câtime anumită de tărîţe şi fărină, apoi ie un topor nenădit şi începe a descânta rostind cuvintele de mai sus şi dumicând în acela-şi timp tărîţele şi fărina din covăţică sau covată cu toporul. Eară după ce în acest chip le descântă le dă vitelor bolnave ca să le mânânce.

Cu descântecul acesta e foarte bine de-a descânta vitele, după cum spun descântătoarele, mai ales atunci, când e teamă că se vor âmplè de alte vite, căci apoi nu se bolnăvesc.

Note.

1) Sub cuvêntul „b u c a t e" se'nţeleg aice vitele cornute şi mai ales boii şi vacile. Românii din cele mai multe părţi ale Bucovinei au datină de a numì astfeliu vitele lor.

2) A se î n v ê n o ş a înseamnă: a se închiega.

3) D ĕ b ă l a t se dice în unele locuri d ĕ b ă l ă z a t, adică cu urechile lăsate în jos. Se'ntrebuinţează acest cuvênt însă mai mult cu privire la vitele cele cornute. Porcii d. e. ale căror urechi spânzură în jos, Românii din Bucovina îi numesc c l ă p ă u g i sing. c l ă p ă u g.

4) A n ă d ì însemnează a adăogì. Verbul acesta se'ntrebuinţează mai cu samă, după cât sciu eu, când au să se adaogă uneltele cele de fier întrebuinţate de popor. In descântecul de faţă numai un t o p o r n e- n ă d i t e de folos, celelalte însă nu sûnt bune.

5) Descântătoarea, când ajunge aice, începe a dumica tărîţele şi fărina din covată.

De ceas rĕu.

I.

Pornitu-s'o N.
Dela casa lui,
Dela masa lui
Tare ca fieru,
Rumĕn ca bujoru.
Şi pe dênsu tâlnitu-l-o,
Intimpinatu-l-o :
Ceas rĕu cu mâncătură
Şi cu lipitură.
Ceas rĕu din scârbă,
Ceas rĕu din foame,
Din 99 de feliuri,
Din 99 de neamuri.
Ceas rĕu să ieşiţi
Să periţi : [1])
Din inimă
De sub inimă,
Din ficaţi
De sub ficaţi,
Din plămâi
De sub plămâi ;

Să ieşiţi,
Să periţi:
Din carne
De sub carne,
Din piele
De sub piele;
Să ieşiţi
Să periţi:
Din faţa obrazului,
Din sgârcu nasului,
Din audu urechilor,
Din vederile ochilor.
N. să remâe curat,
Luminat.
Voi să vĕ pierdeţi
Şi să vĕ duceţi
La L e r î m p ĕ r a t,
Că acolo vĕ aşteaptă
Cu mesele întinse
Cu făclii aprinse,
Cu pĕhare pline.
Acest om[1]) nu vĕ poate ţinè,
Nu vĕ poate cina,
Nu vĕ poate purta.
Acolo vĕ duceţi,
Acolo şedeţi,
Acolo periţi,
Pe-acest om să-l părăsiţi,
Să-l curăţiţi
Cu r u n c

Şi cu r u n c.[3])
Că de nu-ţi ieşì
Şi de nu-ţi perì
Cu acu v'oiu împunge,
Cu cuţitu v'oiu strepunge,
Cu cuţitu v'oiu tăiè,
Cu sufletu v'oiu sufla,
Şi-aici nu-ţi remânè
Şi-aice tot nu-ţi şedè.
Descântecu dela mine,
Dela Dumnedeu leacu
Şi mie colacu.[4])

Observaţiuni.

Descântecul acesta mi l-a dictat Ilinca a Mielului Capra, ţigancă din Stupca.

Descântătoarea ie un fir de u s t u r o i u d e t o a m n ă, un cuţit şi un ac şi cu aceste trei obiecte începe apoi a descânta pre cel bolnav de „c e a s r ĕ u", înpungêndu-l în spate de-i ajunge vêrvul acului şi a cuţitului în carne. Eară după ce a rostit versurile de mai sus unge pre cel bolnav c'o parte de usturoiu pe trup, eară ceealaltă parte i-o dă ca s'o mânânce. Prin aceasta procedură, crede descântătoarea, că bolnavul de „c e a s r ĕ u" în scurt timp trebue numai decât să se vindece.

Note.

1) E probabil că descântătoarea a înţeles prin aceste versuri „c e a s u r i r e l e“ şi de-aceea a pus aceste doue versuri în plural. De altmintrelea, fiind în tot descântecul vorba numai de „u n c e a s r ĕ u“ nu mĕ pot pricepe de ce a ḑis i e ş i ţ i şi p e r i ţ i în loc de i e ş i si p i e r i, căci poporul, după cât sciu eu, nici când nu însoţesce un substantiv în singular c'un verb în plural.

2) Sub „a c e s t o m“ se'nţelege aice cel bolnav, cel cuprins de „c e a s r ĕ u“.

3) Nu sciu ce va se însemneze cuvêntul „r u n c“ şi nici descântătoarea n'a sciut să mi-l esplice. Sciu atâta numai, că'n Bucovina se află mai multe dealuri, colnice şi munţi, cari se numesc de cătră popor „R u n c“.

4) Nici o descântătoare nu descântă fără plată, pentru că atunci, ḑic ele, că descântecul nu e de nici un folos, nu e de leac. Mai de mult, când era mai mult bine în ţară, descântătoarele, după ce-şi sfârşiau treaba lor era datina să capete, pe lângă multe altele, şi câte un colac. Acuma însă, când ţara e stoarsă de bunătăţile de mai nainte, când datinele încep a se şterge şi-a se pierde pe ḑi ce merge, e datină a li se da câteună alta din casă, numai să se ḑică că n'au descântat de giaba.

II.

Ceas rĕu cu pocitură,
Ceas rĕu cu săgetătură,
Ceas rĕu din spaimă,
Ceas rĕu de cu sară,
Ceas rĕu dela meḑu nopţii,
Ceas rĕu de cu ḑiuă

Să te duci pe munţi,
Pe sub munţi,
C'acolo-s a tale curţi,
C'acolo-s mese aşternute
Şi păhare'mplute
Şi scaune aşternute
Pentru tine sûnt gătite.
Acolo să trăesci,
Acolo să vecuesci,
De N. să nu gândesci,
Că tu de nu te vei duce
Şi de nu te-i depărta
Eu noueḑeci şi noue de ocă
De tămâe-oiu cumpĕra
Şi cu ele te-oiu afuma
Şi te-oiu înspăima,[1]
Şi te-oiu depărta.
Noueḑeci şi noue de ocă
De piperiu oiu lua
Şi te-oiu afuma
Şi te-oiu înspăima
Şi te-oiu depărta.
Noueḑeci şi noue de-oale c'uncrop
Le-oiu pune la foc
Şi le-oiu clocotì
Şi te-oiu opărì.
Noueḑeci şi noue
De suliţe oiu lua
Şi te-oiu insuliţa
Şi te-oiu înspăima

Şi te-oiu depărta.
Cu nouedeci şi noue de ţ e p o a e[2])
Te-oiu înţepoiè
Şi te-oiu spăriè.
Cu nouedeci şi noue
De mături de c â c ă d î r[3])
Te-oiu sgăriè
Şi te-oiu spăriè.
Să te duci în Marea mare,
Şi cum s'aşeadă peatra'n apă
Aşa să se aşedc rĕu
Acolo să trăească,
Acolo să vecuească,
De N. să nu gândească.
Să te duci, să te prăpădesci,
Să te izăresci
Unde cucoş negru nu cântă,
Unde câni negri nu bat.
N. să remâe curat,
Curat şi luminat
Ca argintu cel strecurat
Cum e de Dumnedeu lăsat.
Du-te! depărtează-te:
Din crierii capului,
Din sgârcu nasului,
Din faţa obrazului,
Din gene,
Din sprîncene.
Din urechi
De sub urechi,

Din piept
De sub piept.
Din inimă
De sub inimă,
Din toate încheieturelele,
Din toate degeţelele,
Din toate ciolanelele.
Să te duci, să te prăpădesci,
De N. să nu gândesci!
Să te duci pe pădurea uscată,
Pe apa cea tulburată.
Că tu de nu te-i depărta
Eu cu secerea te-oiu sécera,
Cu cuţitu te-oiu spinteca,
Cu lingura te-oiu mânca,
Şi cu grebla te-oiu grebla
Cu furca te-ciu înfurca
Peste gard te-oiu arunca.
N. să remâe curat,
Curat şi luminat
Ca argintu cel curat
Dela Dumnedeu lăsat,
Dela mine descântat. . .
Noue neveste
Cu noue mături,
Cu noue cuţite,
Cu noue mături părăsite
Daţi-mi toporu cel tăios
Să tai měru cel frumos.
Da eu nu tai měru,

Da tai lui N. rĕu
Din spatele lui,
Din pieptu lui,
Din inimă
De sub inimă.
Din toate încheieturelele,
Din toate degeţelele,
Din toate ciolănelele.
Rĕu să se ducă,
Să peară ca o nălucă,
Să se prăpădească
De N. să nu gândească.
N. să remâe curat,
Curat şi luminat
Ca argintu strecurat
De Dumnedeu lăsat,
De mine descântat.
Descântecu dela mine
Leacu dela Dumnedeu!

Observaţiuni.

Maria Molociu, Româncă din Calafindesci, care mi-a dictat descântecul acesta, mi-a spus că „Ceasul rĕu" se capĕtă mai cu samă din spaimă şi din diochiu. Eară cela ce a căpĕtat Ceas rĕu se cunoasce pe aceea, că îndată se pocesce şi-l săgetează prin tot trupul. Toţi aceia, cari au Ceas rĕu ameţesc de cap şi unde-i apucă, acolo cad fără consciinţă de sine la pămênt. Mulţi fac spume la

gură, caută foarte urît și se încoardă, se schimosesc, de te prind fiorile când te uiți la dânșii.

M. Molociu descântă de Ceas rĕu în trei ḑile de sec și anume: Luni, Miercuri și Vineri, după ce începe a se pișca luna, și până ce se sfărșesce, adică de când începe luna a scădè.

Descântătoarea pune mai ântâi Losnicioară, lat. Solanum dulcamara L., cu apă neîncepută să fearbă la foc. După ce aceasta a fiert bine, scurge zama și pune într'ênsa o leacă de miere. Apoi începe a descânta pre cel bolnav, rostind versurile de mai sus. Eară după ce a sfârșit de descântat dă bolnavului să beie zamă de aceasta de trei ori pe ḑi și anume: demineața, la ameaḑăḑi și sara câte un păhar. Când e luna spre sfârșite, atunci, după spusa descântătoarei, poate bolnavul să beie trei păhare de zamă de-aceasta nu numai în ḑilele cele de sec, ci și'n fie-care ḑi și'n cele de frupt.

Mai departe, ḑice descântătoarea, că atunci, când se descântă de „Ceas rĕu" e bine a pune și sineală în holercă (rachiu) și a da apoi câte un păhărel de holercă de aceasta celor bolnavi să beie.

Note.

1) Inspăima, în loc de a înspăimênta, se vede că e o licență poetică.

2) Ţ e p o i u-ie sûnt un feliu de f u r c i m a r i cu doue coarne drepte şi cu coadă foarte lungă, cu cari se servesc românii mai ales la clădirea stogurilor. In cele mai multe locuri însă se numesce acest soiu de furci f u r c o a i e sing. f u r c o i u.

3) C â c ă d î r, C ă l c ă d ĕ r i u sau t r a n d a f i r d e c â m p, lat. Rosa canina L., se'ntrebuinţează la foarte multe leacuri.

III.

S'o sinecat,
S'o mânecat
N. dela casa ei,
Dela masa ei,
Grasă şi frumoasă.
Tare şi voioasă.
Şi când o fost :
La mieḑ de cale,
De cărare
Inainte ieşitu-i-o
In cale opritu-o
Archangelu Michail
Cu cal negru p a n t a n o g,[1])
Cu noue urşi,
Cu noue ogari,
Născuţi,
Crescuţi,
Din ḑiua St. Giorgiu făcuţi,
Cu paloş de tun,
Cu sabie de fulger
Tăind,

Săpând
Ceas rĕu căutând
Dar ori cât o căutat
Nicăiri nu l-o aflat
De cât numai în trupu lui N.
Aflatu-l-o,
Tăiatu-l-o,
Săpatu-l-o. . .
N. foarte s'o'nvăerat
Foarte s'o mişelat.[2])
Nime n'o vĕḑut-o,
Nime n'o auḑit-o,
Decât Maica curată,
Maica precurată,
Auḑitu-o
Vĕḑutu-o,
Inainte ieşitu-i-o
Şi întrebatu-o:
„N. ce te văerezi,
Ce te mişelezi?
— „Of! Maică curată,
Maică precurată!
Cum nu s'a văera,
Cum nu s'a mişela,
Că N. s'o sinecat,
S'o mânecat
Dela casa ei,
Dela masa ei,
Grasă şi frumoasă,
Tare şi voioasă;

Dar' când o fost:
La mieḑ de cale,
De cărare
Inainte ieşitu-i-o
In cale opritu-o
Archangelu Michail
Cu cal negru pantanog
Cu noue urşi,
Cu noue ogari,
Născenţi
Crescuţi
In ḑiua de St. Giorgiu făcuţi
Cu paloş de tun,
Cu sabie de fulger
Tăind,
Săpând,
Ceas rĕu căutând.
Dar ori cât o căutat
Nicăiri nu l-o aflat
Decât numai în trupu lui N.
Aflatu-l-o,
Săpatu-l-o,
Tăiatu-l-o,
In cuptioriu de fier áruncatu-l-o,
Cu cociorvă de fier înturnatu-l-o,
Cu pilug de fier pisatu-l-o,
Din piuă de fier scosu-l-o,
In sită de fier aruncatu-l-o,
Cu dênsa cernutu-l-o,
Cu dênsa vênturatu-l-o

Să nu se aleagă nemică
Din ceasu cel reu,
Cum nu se alege nemică
Din pulberea de pe drum. . .
N. să remâe curată,
Curată și luminată,
Ca maica ce-o lăsat'o,
Ca Dumnedeu ce-o dat'o.
Amin! amin!
Ca soarele'n sănin!
Dela mine descântecu
Dela Dumnedeu leacu!

Observațiuni.

Descântecul acesta, cules dela o Româncă din satul Bilca, mi l-a împărtășit D-nul Toader Bumbac, preot.

Note.

1) Caii, ale căror picioare dela glesne în jos sûnt albe, eară în colo peste tot corpul sûnt de altă coloare, se numesc pantanogi sing. pantanog fem. pantanoagă. Sûnt cai pantanogi de-un picior, de doue, de trei și chiar de tuspatru picioarele. — Adj. pantanog-ă însemnează și obrasnic, rĕutăcios d. e. cioară pantanoagă = țigan obrasnic, om rĕu.

2) A se mișela, după esplicarea celor mai multe descântătoare, însemnează: a plânge tare, a lamenta, a-și deplânge neferecirea. După cum se vede are cu totul alt înțeles ca a verbului a se mișelì, care însemnează: a se face netrebnic, serman. O samă de descântătoare dic: mnișela, nișela și mișula.

De ceas rĕu cu spăriet.

H u r d u z, b u r d u z,[1])
Din p o c u z, s l o b u z,[2])
Din negru lăsaţi,
Din spaimă curmaţi!
Voi să nu veniţi
Cu ochii bolditi,
Cu dinţii rînjiţi,
Cu gura căscată,
Cu limba spânzurată.
Cu frica nu înfricaţi,
Cu spaima nu'nspăimântaţi,
Cu groază nu îngroziţi
Şi cu ceas rĕu nu sdrobiţi!
Tu ceas rĕu să ieşi
Din crescetu capului
Din v ĕ ḑ u ochilor,
Din auḑu urechilor,
Din spârcu nasului,
Din poama obrazului.
Ieşiţi şi vĕ duceţi:
La curţile B u r ţ u l u i,[3])
Că acolo sûnt trei fraţi

Intr'un botez botezaţi
Intr'un căpĕtâiu culcaţi.
Acolo vĕ duceţi
Cu ochii bolditi
Cu dinţii rînjiţi,
Cu gura căscată,
Cu limba spânzurată.
Cu frica-i înfricaţi,
Cu spaima-i înspăimaţi,
Cu groaza-i îngroziţi,
Cu ceas rĕu îi sdrobiţi.
N. să remâe curat,
Curat şi luminat
Ca Dumneḑeu ce l-o dat,
Ca Maica Precistă ce l-o lăsat.

Observaţiuni.

Acest descântec, dictat de-o româncă din orăşelul Boian, mi l-a înpărtăşit D-nul V. Turturean, preot.

Descântătoarea ie ó mătură în mână şi făcêndu-se a mătura despre spatele celui spăriat începênd dela cap spre picioare, ca şi când ar alunga Ceasul cel rĕu, rostesce cuvintele de mai sus. Ear după ce a rostit odată descântecul stupesce jos. Tot aşa face ca în faţă şi eară-şi la spate, repeţind astfeliu descântecul de trei ori după olaltă. In sfârşit se face a mătura prin casă şi peste pragul căsii

ca și cum ar alunga Ceasul cel rĕu din casă afară.

Note.

1) Sub cuvintele „Hurduz, burduz“, după spusa descântătoarei, se'nțeleg nisce ființe rele, cari nu numai că sparie pre oameni, ci-i fac să capete și Ceas rĕu. Aceste doue cuvinte se mai află, după cât sciu eu, încă și'n următoarea cimilitură:

Hurduz, burduz,
Din Țărigrad adus
Și sub laiță pus,

care însemnează „bostanul“. Eară în altă formă provin ele și'n cimilitura ce urmează:

Urduc,
Burduc,
De barbă îl duc,
De barbă-l aduc,

și care însemnează „Fedeleșul“. (Vedi: P. Ispirescu: Pilde și ghicitori, Bucuresci 1880 p. 36.)

2) Ce vor fi însemnând cuvintele „pocuz și slobuz“ singur nu sciu, căci nime nu mi le-a putut esplica. Cred însă că „slobuz“ e o formă schimosită din slobod, ear pocuz va fi însemnând un feliu de vas, un păhar sau așa ce-va, în care, după credința Românilor, vrăjitoarele țin închise spiretele cele necurate și mai ales Spiritușul.

3. Curțile Burțului trebue să fie nisce curți mitologice.

De cel-perit.

Unde mergeţi voi
Noue lupi din noue văi,
Noue lupi din noue câmpi,
Noue lupi din noue lunci,
Cu labele sgăriind,
Cu dinţii rumpênd,
Cu buzele sugênd,
Cu limbele lingênd,
Cu coḑile măturând?
„Că noi ne ducem
La malu Bulgărinului!
„Voi nu vĕ duceţi,
Voi să nu mergeţi
La malu Bulgărinului,
Ci voi vĕ duceţi
La N. robu lui Dumneḑeu,
Că-i plin de Cel-perit,[1])
Cu labele-l sgărieţi,
Cu buzele să-l sugeţi,
Cu limbele să-l lingeţi,
Cu coḑile să-l ştergeţi,
Cel-perit să mi-l scoteţi
Din sgârcu nasului,

Din faţa obrazului,
Din ochi
De sub ochi,
Din limbă
De sub limbă,
Din piept
De sub piept,
Din inimă
De sub inimă,
Din spate
De sub spate,
Din sute de ciolănele,
Din mii de'ncheieturele ;
Din glesne
De sub glesne,
Din unghii
De sub unghii,
Din vêrvu degetelor
Din căputele picioarelor,
Din tălpile picioarelor.
Să nu remâe Cel-perit de leac
Cât e un fir de mac
In patru despicat
In Marea-neagră aruncat.
N. să remâe curat,
Curat şi luminat
Cum e de Dumneḑeu lăsat.
Descântecu dela mine,
Leacu dela Dumneḑeu
Şi dela Maica Domnului !

Observaţiuni.

Descântecul acesta mi l-a dictat Catrina Racolţa, româncă din Calafindesci.

Descântătoarea descântă de Cel-perit totdeuna într'o ḑi de sec, adică Luni, Miercuri sau Vineri, desdemineaţă până nu resare soarele cu o rămurică de Pelin bun într'un păhărel sau ulcică în care se află groscior (smêntână dulce de vacă). După ce a descântat, rostind cuvintele descânteculuì de trei ori după olaltă, şi dând cu rămurica cea de pelin de mai multe ori în cruciş prin groscior, unge cu grosciorul descântat pre Cel-perit. Aceasta făcêndu-o descântătoarea în mai multe ḑile de sec după olaltă se ḑice că Cel-perit se vindecă.

Note.

1) Cel-perit numesce poporul român din Bucovina un feliu de scrofule tainice învechite, cari în loc să se arete la grumaz şi aice să înceapă a coace şi a sparge, după cum se arată în genere scrofulele, ele se ivesc mai ântâi la nas. Şi fiind că Cel-perit, cum începe a se ivì şi a se desvolta, deauna şi nasul începe a se bubotì, a se căţălì şi a putreḑì, de-aceea multora, cari capĕtă această boală, le pică nasul şi remân apoi pentru tot-deauna sluţi şi diformaţi, dacă nu caută de timpuriu mijloaçele trebuincioase spre vindecarea ei, şi dacă nu se cruţă, adică dacă mânâncă bucate pre cari Cel-perit nu le sufere nici decum,

bună oară: lapte acru de oi, brândă iute, sorbituri piperate sau prea sărate, pepini (crastaveţi), muraţi, curechiu murat şi altele.

Cel-perit, după spusa poporului, îl are fiecare om, însă numai la aceia se arată, carii îl stârnesc.

De Dênsele.

I.

Voi, harnicelor de voi,
Voi, vetezelor de voi!
Pe unde mi-aţi mai âmblat?
Spuneţi-mi ce-aţi mai stricat?...
Pe George l-aţi întimpinat,
Puterea voi i-aţi luat
Şi viaţa i-aţi scurtat
Şi din om frumos
Voi l-aţi făcut ros
Şi putregăios,
De tot uricios;
Din voinic fecior
Ca pe un fuior
De cânepă voi l-aţi biciulat,
De-o parte de drum l-aţi aruncat,
Ca pe un om mort l-aţi lăsat.
Voi, harnicelor de voi,
Voi, vetezelor de voi!
Strîngeţi-vĕ toată viţa
Şi semênţa
Intr'această apă sfântă,

Care se cântă
Şi se descântă.
Să-i aduceţi lui George sănĕtate
Să mi-l scuturaţi de moarte.
Să-i aduceţi sănĕtate lui,
Şi viaţă lui.
De ochi să mi-l descruntaţi,
De cap să mi-l deşteptaţi,
De picioare-l despiedicaţi,
De mâni să mi-l deslegaţi,
Puterea înapoi să-i daţi ! . . .
Ear de nu vĕ veţi strînge
Şi de nu vĕ veţi stânge
In această apă sfântă,
Care mi se cântă
Şi mi se descântă
Toată viţa
Şi semênţa, —
Cu mătură de busuioc mătura-v'oiu,
Cu bani de argint răteza-v'oiu,
In gura unui fideleş înfunda-v'oiu,
Sub naltu ceriului arunca-v'oiu
Să vĕ ploaie ploile,
Să vĕ bată vênturile,
Să vĕ'ngheţe gerurile,
Să pieriţi,
Să ve izărîţi
Ca roaua de soare,
Ca stupitu'n cărare !

— „Cu mătură de busuioc nu ne mătura,
Cu bani de-argint nu ne răteza,
In gură de fideleș nu ne înfunda,
Sub naltu ceriului nu ne arunca
Să ne ploae ploile,
Să ne bată vênturile,
Să ne'nghieţe gerurile,
Să pierim,
Să ne izărîm
Ca roaua de soare,
Ca stupitu'n cărare.
Că noi ne-om strînge
Şi ne-om stânge
Toată viţa
Şi semênţa
In această apă sfântă,
Care mi se cântă
Şi mi se descântă.
Si pe Giorgiaș,
Mândru ficioraș,
De ochi noi l-om descrunta
Şi de cap l-om deştepta
Şi de mâni l-om deslega,
Şi de picioare l-om despiedica,
Boala lui om alunga
Din picioare şi din toate
Şi i-om da ear sănětate,
Să remâe sănětos
Şi frumos
Şi voios;

Să remâe luminat
Ca argintu cel curat,
Ca auru strecurat,
Cum Dumnedeu l-o lăsat. . .
Dela mine descântecu
Dela Dumnedeu daru.

Observațiuni.

„Dense le“ se numesce un morb în feliul reumatismului, însă, după cum spune poporul, e cu mult mai periculos, fiind că se întinde peste tot corpul, și mai cu samă în picioare și mâni așa, că cel ce bolesce nu-și simte capul, mânele și picioarele nici de cum ca și când toate ar fi înlemnite.

Poporul român, fără ca să mai alerge pe la medici, precum pentru multe alte morburi, așa și pentru acesta a aflat o medicină, după părerea sa, destul de bună cu care să-l vindece.

Eacă ce face medica română, adică descântătoarea, care cunoasce toate plantele de ce leac sunt bune mai bine de cât mulți din medicii cei învěțați. Descântătoarea, înainte de-a începe a descânta de „dênsele“, se duce la un rîu curgětoriu c'o bucățică de pâne, cu un drobușor de sare și c'o cofiță sau oală nouă în mâna dreaptă.

Ajungênd la rîu, bate într'un loc pe mal în contra curgerei apei trei metanii, aruncă din pâne

și din sare ce-va în undele apei, apoi cu cofița sau oala ie un pic din apa, ce-a curs peste pânea și sarea aruncată.

Pe când bate ea acele trei metanii, ḑice următoarele cuvinte:

Apă curgĕtoare
Eu te sorocesc
Tot cu pâna și cu sare
Să lecuesci pe cutare
Din cap până'n picioare
Cu leac
Sănĕtate și veac!

De-aice apoi se duce mai la deal pe rîu și așa în trei locuri după olaltă bate de trei ori câte trei metanii, și pe când bate metanile, repețesce cuvintele de mai sus și ie apă cu cofița.

După ce a făcut ea aceasta și după ce și-a âmplut cofița cu apă, fără ca s'o fi observat cine-va, se întoarce spre casă, dară și acuma fără de-a vorbì cu alții sau de a căuta îndărĕpt, pentru că dacă ar vorbì cu cine-va sau s'ar uita îndărĕpt toate operațiunile sale n'ar mai avè nici o putere.

Sosită a casă, începe a descânta apa din cofiță c'o mătură de busuioc și c'un ban de argint. Banul acela îl găuresce într'un loc și îl leagă c'o ațișoară de mătura cea de busuioc.

Pe când descântă mai aruncă și noue cărbuni aprinși de fag ca să se stângă în apă.

După ce a stâns ea acești noue cărbuni, ie din apa cea descântată și toarnă bolnavului de trei ori pe vêrvul capului și-l spală de-a mărunțelul din vêrvul capului până în glesnele picioarelor. Eară după ce l-a spălat ea singură de trei ori, pune cofița cu apa ce-a mai remas cu gura către icoane pe o laiță, pe care remâne apoi până ce-și isprăvesce bolnavul însu-și operațiunea lecuirei, adică: dintr'o Marți desdemineață, când se ivesc zorile și până Joi sara, când e soarele de doue prăjini dela opus, adică: pe la chindie.

Bolnavul se scoală Marți demineață, când se ivesc zorile, se îmbracă în resminte curate, bate trei metanii și apoi be apă cu o telincă de antonică (plantă) de trei ori din cofiță, fără ca s'o clintească cât de puțin de pe locul unde stă pusă. După aceea se culcă pe o perină curat-înfățată.

Aceasta o face bolnavul de „dênsele“ Marți demineața până ce nu resare soarele. Sara, când e soarele la chindie, eară-și o repețesce. Asemenea face și Miercuri și Joi demineața și sara.

Joi sara, la oara cuvenită, după ce-și împlinesce operațiunea sa ca mai nainte, ie cofița și se

duce la apa curgĕtoare, în care descântătoarea a fost aruncat pâne și sare, fără câ să vorbească, să cânte sau să caute îndărĕpt, și după ce ajunge varsă apa din cofiță în rîu pe locul de unde s'a fost luat. Apoi se'ntoarce eară-și înapoi a casă, ne vorbind cu nime și ne căutând îndărĕpt. Și aceasta o face el, ca și descântătoarea, numai de-aceea, după cum crede poporul, pentru că dacă ar vorbì sau s'ar înturna și căuta înapoi, boala eară-și s'ar întoarce.

Poporul român mai întrebuințează încă și alte mijloace contra acestei boale și anume, spune el: este un feliu de burueană, numită vîsc de baltă, care cresce mai cu samă pe toplițe,*) bolnavul se unge cu ea; și de nu-i va trece cu aceasta, să arunce o bucățică de sare pe horn (camin) afară din casă, și unde va cădè a treia oară, să pună jaratic pe bucățica cea de sare, s'o încălḑească bine, apoi s'o arunce într'un vas cu apă ne'ncepută, adusă dintr'un rîu, să facă salamură și cu aceasta să se spele pe unde-l doare.

Dacă nici așa nu-i va trece să caute noue furnicari, să iee un furnicariu cu furnici cu tot într'un sac și legând sacul la gură să-l pună într'un ciubăr

---

*) Românii din Bucovina numesc belțile, adică apele, unde-și topesc cânepa, topitori, topile și toplițe. Topliță se numesce și un rîu lateral al Sucevii din Bucovina.

și să toarne apă caldă peste dênsul. Cu apa aceea să se spele apoi pe unde-l doare și trebue să-i treacă.

Apa aceea însă cată să fie numai dintr'un rîu și ne'ncepută.

II.

S'o sinecat,
S'o mânecat
Noue i r o d i ț e
Pe văi, pe costițe,
Pe toate costițele,
Pe toate mlădițele,
Pe toate costișele
Și pe toate i e d e l e (?)
Și pe toate coastele
Descântând de d ê n s e l e.
I r o d i ț a cea mai mare
C'un păhar de-argint în poale,
Ce-o făcut lui N.
Cum o cântat,
Cum i-o descântat,
Că ca cu mâna le-o luat
Și le-o pus cap
La cap,
Frunte
La frunte,
Sprîncene
La sprîncene,
Gene

La unghii ;
Și cum le-o pus
Dênsele s'o dus,
Cum o descântat
Dênsele-o'ncetat.

Observațiuni.

Acest descântec e cules dela o Româncă din Sân-Giorgiu în Transilvania.

Descântătoarea postesce toată ḑiua aceea în care are să descânte. Eară înainte de-a începe a descânta face cruce, bate vr'o câte-va mĕtane, și-apoi, punênd mâna pe părțile ce le numesce, descântă.

De ḑine.

Potolesc aruncătura,
Potolesc și făcĕtura,
Aruncătura cea mare,
Făcĕtura din cărare.
Făcĕtura de bărbat,
Făcĕtura de femee,
Făcĕtura de v ĕ d a n ă[1])
Și făcĕtura de fată.
Toate-aruncăturile,
Toate făcĕturile
Și toate durerile,
Toate giunghiurile
Cele necurate
Și toate duhurile
Mânate și ţipate
Eu le potolesc
Și'napoi le învêrtesc
Pe capu cui le-o mânat,
Pe capu cui le-o ţipat,
C'acest om o fost curat,
Curat și luminat.
Dar el pe cărare s'o lúat.

Când o fost la mieḑ de cale,
De cale și cărare
Ș'o tâlnit cu o m u
C a Ș c h i o p u
C u b a r b a c â t c o t u.[2])
Acolo s'o tâlnit d r a c u
Cu d r ă c o a i c e l e,
M o r o i i cu M o r o a i c e l e,
D i o c h i i cu D i o a i c e l e,
S t r i g o i i cu S t r i g o a i c e l e,
Fărmĕcători cu fărmĕcătoare,
Pocitori cu pocitoare,
Bărbați și mueri,
Fete și vĕduve.
Și cum s'o tâlnit,
Și cum l'o zărit
L-o și secerat
Și l-o săgetat,
Sângele i-o bĕut,
Bun de nemică l-o făcut,
Carnea i-o mâncat,
Puterea i-o luat,
Ceasuri de moarte i-o dat.
Nime nu l-o vĕḑut,
Nime nu l-o auḑit,
Fără Maica Domnului
Din poarta ceriului.
Și ea cum l-o vĕḑut
Și cum l-o auḑit
Pe scară de-argint

S'o scoborît,
In scaun de aur o șeḑut,
Mândru o cuvêntat,
Mândru o'ntrebat :
„N. ce te cânți,
Ce te vaieți ?
Ce te tânguesci,
Ce te hăulesci
Cu glas mare până'n ceriu,
Cu lacrimi până'n pămênt ?
— „Da eu cum nu m'oiu cânta
Și cum nu m'oiu văeta,
Cum nu m'oiu tânguì
Și cum nu m'oiu hăulì
Cu glas mare până'n ceriu,
Cu lacrimi până'n pămênt,
Că eu m'am luat
Și m'am depărtat
Dela casă,
Dela masă,
Cu oasele sănĕtoase,
Cu carnea vêrtoasă,
Dar' când am fost :
La mieḑ de cale,
De cale și cărare
M'am tâlnit cu omu
Ca Șchiopu
Cu barba cât cotu.
Acolo s'o tâlnit Dracu
Cu Drăcoaicele,

Moroii că Moroaicele,
Strigoii cu Strigoaicele,
Diochii cu Dioaicele,
Fărmĕcători cu fărmĕcătoare,
Pocitori cu pocitoare,
Bărbați și cu mueri,
Fete și cu vĕduve.
Și cum s'o tâlnit
Și cum m'o zărit
M'o și secerat
Și m'o săgetat;
Sângele mi-o bĕut,
Bun de nemică m'o făcut,
Carnea mi-o mâncat,
Puterea mi-o luat,
Ceasuri de moarte mi-o dat.
„N. nu te cânta,
Nu te văeta,
Nu te tânguì,
Nu te hăulì,
Că eu te-oiu învrednicì:
In mâna dreaptă
Cu bucium într'aurit.
Cu buciumu-i buciuma,
In patru cornuri de lume s'a resuna,
Toate Ḑinele s'or aduna
Și tu pe Ḑine le-i întreba:
Of! Ḑine, Ḑine de câne!
Ce-ați făcut cu mine?
Ce-ați făcut cu N.?

La ce l-aţi secerat,
La ce l-aţi săgetat,
Sângele la ce i-aţi bĕut,
Bun de nemică la ce l-aţi făcut?
Carnea la ce i-aţi mâncat,
Puterea la ce i-aţi luat,
Ceasuri de moarte la ce i-aţi dat?
— „Că noi nu l-am secerat,
Nu l-am săgetat,
Sângele nu i-am bĕut,
Bun de nemică nu l-am făcut,
Carnea nu i-am mâncat,
Puterea nu i-am luat,
Ceasuri de moarte nu i-am dat!
Dară finii
Şi vecinii,
Finele
Şi vecinele,
Prietenii
Şi prietinele,
Bărbaţi şi mueri,
Fete şi vĕduve
L-o secerat,
L-o săgetat,
Sângele i-o bĕut
Bun de nemică l-o făcut,
Carnea i-o mâncat
Puterea i-o luat,
Ceasuri de moarte i-o dat!

„Of! voi Ḑine!
Ḑine de câne!
Vĕ luaţi pe uliţa satului
Pân' la casă vinovatului,
Pe acela-l seceraţi,
Pe acela-l săgetaţi,
Sângele i-l beţi
Bun de nemică-l făceţi,
Carnea i-o mâncaţi
Puterea i-o luaţi
Şi ceasuri de moarte-i daţi!
Că voi de nu i-ţi lua
Cu foarfecele voiu dumica,
In drum voiu arunca,
In pulbere voiu mâna,
In mare voiu ţipa,
Să vĕ topiţi
Să vĕ prăpădiţi
Ca spuma de mare
Ca roaua de soare.
N. să remâe curat,
Curat şi luminat
Cum e de D-ḑeu lăsat.
Dela mine descântecu
Leacu dela D-ḑeu sfântu!

Observaţiuni.

Descântecul acesta mi l-a dictat o Româncă din Vatra-Dornei. El e bun, dupa cum mi-a spus des-

cântătoarea, pentru ori și ce boală, dară, după cum arată și însu-și descântecul, mai ales pentru cei ce sûnt atăcați de Ḑ i n e.

Când omul se bolnăvesce din te miri ce pricină, sau când e atăcat de Ḑ i n e, descântătoarea aduce apă ne'ncepută și stânge noue cărbuni aprinși într'ênsa și la stângerea fie-cărui cărbune rostesce câte odată versurile de mai sus. Eară după ce în acest chip descântă și stânge toți cărbunii, o parte mică din apa aceasta o dă celui bolnav de bĕut, eară cu ceealaltă îl spală.

Note.

1) O nevastă, căreia i-a murit bărbatul, se numesce în cele mai multe părți ale Bucovinei v ĕ d u ă, v ĕ d u v ă și v ĕ d a n ă. In unele părți însă, precum d. e. în ținutul Câmpulungului, nevestele cărora le-au murit bărbații, se numesc numai v ĕ d u e și v ĕ d u v e, ear' sub cuvêntul v ĕ d a n ă se'nțelege o femee, care a avut copil de fată mare. Ințelesul din urmă cred că-l are cuvêntul acesta și'n descântecul de față.

Tot acest înțeles cred că-l are cuvêntul acesta și'n următoarea doină, culeasă în Horodnicul-de-jos:

„Tu v ĕ d a n ă cu flĕcău !
Nu-i pĕcat de Dumneḑeu
Să te legi de capu mieu ?
Hai, ne-om duce la județ
La popa din Soloneț . . .
Poape ! poape, protopoape !
Giudecă-mĕ la dreptate
Și-mi ie focu dela spate,

Și mĕ giudecă la drept
Și-mi ie focu dela piept!“
— „Giudecata ți-i făcută,
Ie-o'n brațe și-o sărută!“. . .

2) Sub „omu ca Șchiopu cu barba cât cotu“ cred că e de-a se înțelege ființa daco-mitologică, care provine foarte adeseori în poveștile poporane sub numirea de: „Statu-palmă-cot“ sau „Staticot de-un cot cu barbă cu tot“.

De diochiu.

I.

La răchita cea'nverdită
Şede-o fată despletită.
La răchita rămurată
Şede-o fată'ndordorată
Şi s'aruncă de pe-o peatră
Pân' pe alta'ncolţurată.
Ea-i c'un ochiu de sânge,
Cu unu de foc,
Cel de sânge stinge
Pe ochiu de foc;
Ea-i c'un ochiu de apă,
Cu unu de foc,
Stinge cel de apă
Pe ochiu de foc . . .
Aşa mi se frângă
Şi se mi se stângă:
Diochiturile,
Săgetăturile,
Uităturile
Şi pocitura
Şi toată rîhna,

Cum se potolesce
Şi se liniscesce
Vêntu pe pămênt,
Furiosu vênt;
Aşa să se potolească
Şi se mi se liniscească
Diochiturile,
Săgetăturile
Şi uităturile,
Şi pocitura
Şi toată rîhna.
Diochiturile
Săgetăturile
Cele grele
Măşcăţele,
Cele rele.
Şi de este diochiet
De femee cu băieţ:
Crepe-i ţiţele,
Cură-i laptele
Să se mire noroadele!
De-i diochiet de vr'o fată
Mândră şi'npopoţonată:
Crepe-i ţiţele
Pice-i cosiţele!
Şi de-i diochiet
De vr'un băiet:
Crepe-i pulpele,
Cură-i sângele!
De-i diochiet de-o vĕdană

A unui copil mic mamă:
Moară-i copilu
Mândru ca bujoru!
Codru de l-o diochiet:
Pice-i frunḑa de pe fag!
Câmpu de l-o diochiet,
Pice-i florile
Ardă-i frunḑele!
De l-o diochiet:
Ochi verḑii
Sau căprii,
Sau negrii,
Sau albăstrii,
Ochii să-i plesnească,
Sângele-l năpădească,
Sângele-l năbuşască!
El să remâe curat,
Să remâe luminat
Ca şi roaua florilor,
In revărsatu ḑorilor,
Ca lacrima ochilor,
Ca poala Sântă-Măriei,
Sfânta Maic'a vecĭniciei;
Ca mă-sa când l-ŏ născut,
Când s'a născut pe pământ. . .
Pasere albă peste N. o sburat,
Diochiu în patru o crĕpat.
Nici cât un fir de mac n'a remas,
Nici cât un fir de mac uscat
In patru părţi despicat

In fundu mării aruncat;
Nici atâta n'o remas,
Căci N. s'o curăţit şi s'o spălat
Ca auru strecurat,
Ca argintu cel curat.
Dela mine descântecu,
Dela Dumneḑeu daru.
Descântecu dela mine,
Leacu dela Dumneḑeu,
Că aşa voesc şi eu!

Observaţiuni.

Descântătoarea descântă de „diochiu" cu ascuţitul unui cuţit de trei ori în cruciş într'un păhar cu apă ne'ncepută, în care se aruncă şi nisce cărbuni, de unde se nasce apoi şi ḑicala „a stînge cărbuni" în înţeles de „a descânta de diochiu". După ce a descântat suflă de trei ori în cruciş asupra apei.

Poporul crede că descântătoarea, după ce aruncă cărbunii în păharul cu apă, îndată cunoasce ori de este N. diochiat ori ba, căci de e diochiat cărbunii se cufundă îndată în apă, ear de nu, plutesc pe de asupra.

După ce stînge cărbunii, apa aceea în care fură stînşi, o dă bolnavului s'o beie, remăşiţa însă o aruncă pe un par sau pe un câne.

II.

N. s'o sinecat,
S'o mânecat
Dela casa ei,
Dela masa ei,
Rumĕnă, frumoasă,
Tare şi voioasă.
Când o fost la mieḑ de cale,
De cale şi cărare
Inainte ieşitu-i-o,
Calea ţinutu-i-o:
Diochitori cu diochitoroaicele,
Strigoii cu strigoaicele,
Pocitori cu pocitoroaicele,
Sângele din faţă pocitu-i-o,
Carnea m o r s o c a t u-i-o,[1])
Ceas de moarte datu-i-o,
Bună de nemică lăsatu-o.
N. foarte s'o învăerat
Foarte s'o mişelat,
Cu glas mare până'n ceriu
Cu lacrimi până'n pămênt,
Cu glas mare din pămênt
Pân' la sfântu ceriu strigând.
Nimene n'o auḑit-o,
Nimene n'o vĕḑut-o
Numai Maica Precista,
Care'n poarta ceriului sta.

Numai ea o audit'o,
Numai ea o vĕdut'o
Şi aşa o întrebat'o :
„N. ce te văerezi,
De ce te mişelezi
Cu glas mare din pămênt
Pân' la sfântu ceriu strigând?
— „Dar' N. cum nu s'a'nvăera,
Cum nu s'a mişela
Cu glas mare din pămênt
Pân' la sfântu ceriu strigând,
Că N. s'o sinecat,
S'o mânecat
Dela casa ei
Dela masa ei,
Grasă şi frumoasă,
Sprintină şi voioasă.
Dar' când o fost la mieḑ de cale,
De cale şi cărare,
Inainte ieşitu-i-o,
Calea ţinutu-i-o :
Diochitori cu diochitoroaicele,
Strigoi cu strigoaicele,
Pocitori cu pocitoroaicele,
Sângele din faţă pocitu-i-o,
Carnea m o r s o c i t u - i - o,
Ceas de moarte datu-i-o,
Bună de nemică lăsatu-o . . .
N. tu sama nu băga,
Că eu bine te-oiu căta,

Bine te-oiu descânta,
Nemic nu ţi s'a'ntêmpla ! . .
Dela mine descântecu
Dela Dumnedeu leacu.

Observaţiuni.

Descântecul acesta, cules dela o româncă din satul Bilca, mi l-a comunicat amicul mieu D-nul T. Bumbac, preot.

Note.

1) A morsoca, morsocì sau a morsăca carnea însemnează, după esplicarea descântătoarelor, atâta cât a o pisa, a o sdrobì până ce se face vênĕtă ca porumbrica.

De durere de cap.

La stânca de fier
O pasere de fier
O scos pui de fier
Cu clobanț de fier
Cu aripi de fier,
Cu toate de fier.
Puii o prins a țipa
Şi-a se văicăra,
Că n'au ce mânca
Şi cu ce-a s'adăpa.
Mă-sa o prins a se mişula
Şi-a se văicăra,
Că n'are cu ce-i hrănì
Şi cu ce-i s b u r ă t ă c ì.[1])
Nime n'o vĕḍut'o,
Nime n'o auḍit'o,
Numai Maica Domnului
Din poarta ceriului,
Numai ea o vĕḍut'o,
Numai ea o auḍit'o
Şi-o întrebat'o :

„Tu pasere de fier
Dela stânca de fier!
Ce te mişulezi,
Ce te văicărezi?
— „Cum nu m'oiu mişula,
Şi cum nu m'oiu văicăra,
Că n'am puii cu ce-i hrănì
Şi cu ce-i sburătăcì!
„Taci nu te mişula,
Nu te văicăra,
Că eu sfat ţi-oiu da
Puii cum să-i hrănesci,
Să-i sburătăcesci.
Du-te la N. în fugă
Şi din cap i-apucă:
Soare sec[2]) cu arbalţ[3])
Soare sec cu bubă'n cap,
Soare sec cu spăriet,
Soare sec prin somn,
Soare sec prin foame,
Soare sec prin ostineală,
Soare sec prin scârbă,
Cu buzele-l suge
Cu aripele-l strînge
Şi la pui îl du,
Puii-ţi hrănesce
Şi sburătăcesce,
C'acela li-i cina,
Acela-i hodina;
Acela li-i masu,

Acela-i popasu.
N. să sară,
Să resară
Mândru și curat
Ca Maica D-lui ce l-o dat.

Observațiuni.

Acest descântec, dictat de-o românca din orășelul Boian, mi l-a comunicat D-nul V. Turturean, preot.

Descântătoarea, care descântă de durere de cap, ie noue surcele dela trunchiu sau tăietoriu, întinge fie-care surcea într'o strachină în care se află apă ne'ncepută și, picurând apa ce se prinde de surcică pe capul celui bolnav, rostesce cuvintele descântecului de noue ori după olaltă, adică de atâtea ori, câte surcele sûnt. Ear după ce într'acest chip a descântat și după ce cu apa ce-a mai remas l-a spălat pe cap, aruncă surcelele într'un loc pe unde nime nu âmblă.

Cel ce capětă durere de cap poate și singur să se lecuească. Ie adică noue surcele dela lemnariu sau tăietoriu, adică de pe locul unde de regulă se taie lemnele trebuincioase pentru casă, și se duce cu dênsele la o apă curgětoare. După ce a ajuns la starea locului ie cu fie-care surcică apă peste cap și la fie-care luare dice:

Indisoarea'n apă
Sănĕtatea'n cap!

Note.

1) A sburătăcì însemnează: ai face să crească mari, ai face buni de sburat.

2) Soare-sec, soare-de-sec sau indisoare, după esplicarea descântătoarelor, însemnează boala ce o are omul, când îl doare numai jumĕtate de cap. Această boală se capĕtă mai ales atunci, când cineva stă în prijma soarelui, și acesta îl pălesce cu razele pe capul gol. E probabil că Românii înțeleg sub boala aceasta ceea ce'nțeleg Germanii sub „Sonnenstich".

3) Cei mai mulți ḑic orbalț în loc de arbalț. Veḑi descântecele de orbalț. Sub arbalț din descântecul acesta se'nțelege un feliu de durere crâncenă, care bântuesce crierii.

De fapt.

I.

Apă binefăcĕtoare,
Limpede, lin curgêtoare!
Pe N. să mi-l speli
Și să-l limpeḑesci,
Și să-l curățesci:
De fapt închinat
De cu sară,
De fapt închinat
In mieḑu nopții,
De fapt închinat
Pe la cântători,
De fapt închinat
In revărsat de ḑori,
De fapt închinat
Demineață;
De aprins,
De foc nestins.
De aprinsu cel mare,
De foc cu usturare.
De fapt închinat
Pe la ameaḑă-ḑi,

De fapt închinat
După ameadă-ḑi . . .
Cine-o făcut c'o mână
Eu desfac cu doue,
Cine-o făcut cu doue
Eu desfac cu trei,
Cine-o făcut cu trei
Eu desfac cu patru,
Cine-o făcut cu patru
Eu desfac cu cinci,
Cine-o făcut cu cinci
Eu desfac cu șese,
Cine-o făcut cu șese
Eu desfac cu șepte,
Cine-o făcut cu șepte
Eu desfac cu opt,
Cine-o făcut cu opt
Eu desfac cu noue,
Cine-o făcut cu noue
Eu desfac cŭ-amele cŭ-amêndoue.
Apă binefăcĕtoare,
Limpede, lin curgĕtoare,
Mândră și curățitoare
Tot faptu lui N. îl spală
Și-l du și-l lasă :
Unde cucoș negru nu cântă,
Unde vacă neagră nu rage,
Unde câne negru nu bate,
Unde pasere măeastră nu sboară,
In codri întunecoși,

In butuci bortoşi,
In ciungi scorburoşi,
In lemne putregăioase,
In locuri întunecoàse,
Acolo să locuească,
Acolo să vecuească,
De N. să nu mai gândească.
N. să remâe curat,
Curat şi luminat,
Ca argintu strecurat,
Ca Dumnedeu ce l-o dat.
Dela mine descântecu,
Dela Dumnedeu leacu!

Observaţiuni.

„F a p t“ numesc Românii din Bucovina un feliu de pete roşii, ce se aruncă pe corpul oamenilor şi se prefac apoi în nisce bube foarte rele. Petele din început ustură foarte tare, ear' după ce se prefac în bube dor grozav.

Faptul, crede poporul că nu se capětă ca alte boale, ci că i se aruncă omului în cale de către duşmani cu o oală spartă sau hîrbuită sau şi cu nisce bulendre pline de tot feliul de necurăţenii. Cine calcă pe acestea îndată se ample de fapt şi se chinuesce foarte tare.

Această credinţă foarte respândită se poate vedè şi din următoarea doină poporană din satul Ilişesci:

Frundă verde trei *smîncele*,
Vai de vecinele mele,
Toate-s haite și cățele.
Că și-asar'au ținut sfat
La un cornișor de gard
Să-mi deie *urît și fapt*.
Dumnedeu nu le'-ajutat,
C'o ploae și-un vênt o dat,
Vênt'urîtu l-o suflat,
Ploaia *faptu* l-o spălat
Și eu de toate-am scăpat.

Mijlocul cel mai bun și mai ușor pentru vindecarea și curățirea faptului, după spusa și credința poporului, este ca cel bolnav să se ducă la o moară, să se scalde în stropii și spumele ce sar de pe roțile morii și să se spele pintre degete câte de trei ori.

Dacă nu se află în apropiere nici o moară, cel bolnav de fapt se poate scălda și în undele unui rîu curgĕtoriu. Dar' ca să se poată vindeca mai ușor, să rostească în timpul scăldării descântecul acesta.

II.

Duminică demineață m'am sculat,
La fântâna lui Iordan am alergat,
Sfântă apă în mâna dreaptă am luat
Și frumos pe obraz m'am spălat.

De fapt,
De dat,
De ură,
De pură,
De făcĕtură,
De strigare,
De căscare,
De faptu cel mare;
De fapturile cele rele
Şi de boalele cele grele.
Şi m'aşi ruga D-tali sfântă apă curată
Să mĕ speli, să mĕ curăţesci,
Şi să mĕ limpeḑesci
Cum ai spalat malurile de tină
Şi bolohanii de rugină,
Aşa să mĕ speli şi pe mine:
De fapt,
De dat,
De ură,
De pură,
De făcĕtură,
De strigare,
De căscare,
De faptu cel mare.
De toate fapturile cele rele
Şi de boalele cele grele,
Sĕ remân curat,
Luminat,
Ca auru cel curat,

Ca argintu cel strecurat,
Ca Dumnedeu ce m'o dat.
Dela mine descântecu,
Dela Dumnedeu leacu!

Observaţiuni.

Bolnavul de f a p t, după cum mi-a spus o Româncă din Suceava, care mi-a dictat descântecul acesta, se scoală desdemineaţă până a nu resărì soarele şi se duce la o apă curgĕtoare. Pe drum când se duce caută ca nime să nu-l vadă, căci vĕdêndu-l descântecul nu e de nici un folos. După ce a ajuns la apă stă pe malul acesteia şi rostesce de trei ori după olaltă cuvintele descântecului şi totde-atâtea ori se spală cu amêndoue mânele pe obraz şi, de e cu putinţă, şi pe tot trupul.

Când se'ntoarce dela apă poate cu ori şi cine să se'ntâlnească şi să-l vadă.

Dacă cel bolnav nu poate singur merge la o apă curgĕtoare poate, în locul seu, descântătoarea să aducă apă, să rostească cuvintele descântecului şi să-l spele de trei ori. Insă apa, care o aduce, fie dela o apă curgĕtoare, fie dintr'o fôntână, fie de unde-a fi, trebue totdeauna să fie curată, ne'nce-

pută și când o aduce nime să n'o vadă. Eară după ce spală pre cel bolnav restul îl aruncă într'un loc curat.

Descântecul acesta se poate descânta în ori și ce ḑi, afară de Luni, Miercuri și Vineri.

De gâlci.

I.

Gâlca cât măru,
Gâlca cât para,
Gâlca cât nuca,
Gâlca cât aluna,
Gâlca cât bobu,
Gâlca cât fasolea,
Gâlca cât mazerea,
Gâlca cât grăunțu,
Gâlca cât m a l a i u,[1])
Gâlca cât p ă s a t u,[2])
Gâlca cat un fir de mac uscat
In patru despicat
Peste mare aruncat
Să peară,
Să respeară
Cum piere spuma de mare
Şi roaua de soare
Şi stupitu'n cărare.
N. să remâe curat,
Curat și lămurat
Cum D-deu l-o lăsat,

Cum mă-sa l-o născut
Din sănin
Şi l-o crescut
Amin! amin!

Observaţiuni.

Descântătoarea deosebit că rostesce în taină descântecul de faţă, când voesce să vindece pre vre un om de gâlci, mai întrebuinţează încă şi următoarele mijloace şi anume: leagă gâlcii sau gâlcile cu slănină sau cu bostan turcesc de cel alb. Bostanul acesta îl frige mai ântâiu în foc, şi apoi luând ciolane de om mort adunate anume spre acest scop şi pisându-le până ce se face dintr'ênsele făriнă, presură bostanul fript cu făriнă deaceasta şi dice: „cum moare omul şi nu mai învie, aşa să moară rěul, adică gâlcii, şi să nu mai învie, cum nu învie mortul!“ După aceasta leagă gâlcii.

O variantă a acestui descântec, culeasă în satul Părhăuţi şi comunicată de învěţăcelul mieu Gheorghe Gafencu, sună precum urmează:

O venit noue cucostârci
Şi-o luat noue gâlci.
Un cucostârc câte-o gâlc'o luat'o
Şi 'n mare o aruncat'o,
Acolo să peară,

Acolo să respeară
Ca spuma de mare,
Ca roaua de soare,
Ca stupitu'n cărare.
N. să remâe curat,
Curat și luminat
Ca maica ce l-o făcut
In ceasu ce s'o născut.

Descântătoarea, pe când rostesce cuvintele acestea, își stupesce degetele și freacă cu dênsele pre cel bolnav de gâlci pe de-amêndoue părțile grumazului.

Note.

1) „Gâlca cât malaiu." Sub malaiu înțelege poporul român din Bucovina un feliu de pâne, coptură, ce se face din fărină de Porumb sau Păpușoiu (lat. Cea Mays). Malaiu în înțeles de Păpușoiu e foarte rar cunoscut. E probabil că descântătoarea a înțeles în descântecul de față planta Cea Mays, dar mai de grabă cred că a înțeles ea Malaiul măruntel. Coptura numită „malaiu" de bună samă că n'a înțeles'o, pentru că este peste putință ca gâlcile să ajungă la așa o mărime.

2) „Gâlca cât păsatu". Planta „Malaiu măruntel", lat. Panicum miliaceum L., se numesce de cătră Românii din Bucovina și „păsat". Ba! în unele sate se'ntrebuințează de-odată amêndoue numirile acestea. In alte sate însă numirea din urmă se dă „malaiului măruntel" abia după ce acesta s'a pisat, adică după ce s'a curățit de coajă.

II.

O gâlcă
Și-o modîlcă,[1])
O molfă[2])
Și-o bolfă,[3])
O babă
Și-o fată,
O nagaiță
Șopîrlaiță.
Doue gâlci,
Doue modîlci,
Doue molfe,
Doue bolfe,
O babă
Și-o fată,
O nagaiță
Șopîrlaiță.
Trei gâlci
Trei modîlci,
Trei molfe,
Trei bolfe,
O babă
Și-o fată,
O nogaiță
Șiopîrlaiță. . .
(Astfeliu se spune până de noue ori)
Dela mine descântecu,
Dela Dumnedeu daru!

Observaţiuni.

Descântătoarea unge g â l c i i cu unt sau cu groscior şi-i trage cu degetele îndărĕpt. Descântă demineaţa pe nespălate, la ameaḑăḑi şi sara şi la fiecare descântare repeţesce descântecul câte de trei ori.

Descântecul acesta se descântă şi celor ce pătimesc de „ş o p î r l a i ţ ă“.

Note.

1) Sub cuvêntul „m o d î l c ă“ se înţelege o înflătură mai ales în părţile gûtului. Cei mai mulţi spun n o d î l c ă şi n ă d î l c ă.

2) „M o l f ă“ însemnează o înflătură moale. In Bucovina 'esistă şi verbul a m o l f ă ì, care însemnează: a rupe, a dumica şi a mesteca mâncarea cu gingenele şi cu limba. Se spune mai mult numai despre oamenii ce n'au dinţi. Poporul spune că verbul acesta vine dela m o a l e şi f a c e.

3) „B o l f ă“ însemnează o înflătură care conţine mai multă apă. Sub b o l f e se'nţeleg în cele mai multe părţi ale Bucovinei scrotulele.

III.

O avut S a m c a noue feciori
Şi'ntr'o ḑi i-o boteḑat,
Şi'ntr'o ḑi i-o cununat,
Şi'ntr'o ḑi la oaste i-o luat.
Şi-o venit din noue opt,
Din opt şepte,
Din şepte şese,

Din șese cinci,
Din cinci patru,
Din patru trei,
Din trei doi,
Din doi unu,
Din unu
Nici unu.
Așa să peară gâlcile
Năsalnicele ;
Gâlcile ca merele,
Gâlcile ca perele,
Gâlcile ca bobu,
Gâlcile ca fasolea,
Gâlcile ca mazerea,
Gâlcile ca lintea,
Gâlcile ca macu,
Gâlcile ca un fir de mac uscat
In patru despicat
In mare aruncat . . .
Dela mine descântecu,
Dela Dumnedeu daru.

IV.

Gâlcă, nădâlcă,
Incalică pe furcă
Și te du la Dunare
Și be apă tulbure.
Gâlcuță, nădălcuță,
In calică pe-o trocuță
Și te du la mare

Și be apă de mare
Și te'ntinde la soare
Și creapă ca o cicoare!

Observațiuni.

Descântătoarea mai nainte de ce începe a descânta de gâlci, atât gâlcile cât și degetele sale le unge cu unsoare, eară în lipsa acesteia și cu stupit. Apoi, rostind cuvintele descântecului, freacă ne'ncetat gâlcile cu degetele. Ear când pronunță cele doue versuri din urmă, atunci strînge bine gâlcile ca să se moaie. In urma acestei descântări și frecări, crede descântătoarea că gâlcile numai decât trebue să se vindece.

De întimpinătură.

Pe 'ntunecat
M'am mânecat,
Pe la ḑori,
Pe la cântători,
Cu ale mele vaci,
Cu ale lor pripași,
La câmpu cu roauă,
La earba cu mană.
Dară când am fost
La mijloc de cale,
De cale și cărare,
Inainte ni-o ieșit
Și'n cale ne-o oprit:
Noue Moroi,
Noue Strigoi,
Noue fărmĕcători,
Noue diochitori.
Și cum ne-o întimpinat
Vacile rĕu le-o stricat,
Coarnele li-o ciuntat,
Țițele li-o scurtat,
Laptele li-o luat,

Ţiţele li-o sgârcit,
Laptele li-o stîrpit,
Carnea li-o ciungărit,
Pĕru li-o sborşit,
Tare rĕu le-o smintit,
Tare rĕu le-o stricat,
Bune de nemic le-o lăsat.
Nime nu mi le-o vĕd̦ut,
Nime nu le-o aud̦it,
Numai Sân-Giorgiu,
Sân-Petru, Sân-Nicolaiu,
Si cei doisprece sfinţi apostoli.
Numai ei că le-o vĕd̦ut,
Numai ei le-o aud̦it
Pe scări de-aur s'o scoborît
Şi'nainte li-o ieşit
La fôntână la Iordan.
Cu steblă de leuştean
Peste ţiţe le-o plesnit,
Laptele şi-o dobândit,
Pĕru li s'o neted̦it,
Coarnele s'o bourit.
Din păhar de-aur le-o spălat,
Mai mândre o arătat;
Din păhar de-aur li-o dat de bĕut,
Mai frumoase le-o făcut . . .
Tu die, păpădie!
Spune untului să viie.
De-a fi în vase cuprins
De-a fi'n oale străine prins,

De-a fi'n putine bătut,
De-a fi în têrg de vêndut,
De-a fi în ori și ce loc ținut,
Spune-i de grabă să viie,
Pe-acolo să nu remâe,
Să viie în data mare
In tărîțe și în sare,
S'aibă viteii ce suge
Și gospodina ce mulge!
Ear' voi Moroi,
Și voi Strigoi,
Voi fărmĕcători,
Și diochitori!
Mergeți la Ler împĕrat,
Unde-i blidu de furat
Și lingura de aflat.
Acolo voi să vĕ duceți
Mana vacilor mele s'aduceți
Și'n aste tărîțe și sare s'o puneți!
Descântecu din capu mieu
Leacu dela Dumnedeu!

Observațiuni.

Cum crede poporul român că spiritele cele necurate, între cari mai ales Moroii și Strigoii, apoi și o samă de oameni, precum vrăjitorii și vrăjitoarele, iau laptele dela vacile mulgĕtoare, cum le strică și le dioache, cum și prin cari mijloace se vindecă vacile acestea, să se vadă mai pe larg atât

observaţiunile şi notele descântecului următoriu „De întoarcerea laptelui", cât şi articolul despre „Vaci" publ. în „Şeḑetoarea". an. V. No. 1—5.

Descântecul acesta, cules în Horodnicul de jos şi trimis de fostul mieu conscolar D-nul P. Prelipcean, asemenea se întrebuinţează de descântătoare spre re'ntoarcerea laptelui la vaci. Românii cred că aceste vaci s'au stricat şi şi-au pierdut laptele prin influinţa unor spirite necurate sau prin vrăjitoare, după cum arată însu-şi tecstul descântecului.

Timpul când descântă şi mijloacele întrebuinţate de descântătoare cu prilejul acestui descântec, sûnt acelea-şi, cari s'au arătat în notele descântecului „de întoarcerea laptelui la vaci".

De întoarcerea laptelui.

Maria isteaţă
Desdemineaţă,
Pe la cântători,
Pe la dori
S'o sinecat,
S'o mânecat
Şi şi-o luat:
Văcuţa ei,
Pripasurile ei,
Şi-o mânat'o,
Şi-o depărtat'o
In dealu Galileului,
Unde earba nu-i călcată,
Roaua nu-i scuturată,
Apa nu-i tulburată,
Mana nu-i luată,
Ca s'o pască,
S'o hrănească.
Când o mâna
Şi-o depărta,
I-o ieşit,
I s'o ivit

O femee destrămată
Dintr'o casă blăstĕmată
In mână cu doniţa
Şi cu strecurătoarea.
Rea fărmĕcătoare,
Rea diochitoare,
Cu farmice'n m â n [1])
Şi cu setea'n sin,
Cu rîhna în gură,
Cu pricazu'n mână,
Cu diochiu
In ochi,
Cu ochi'nholbaţi
De tot încruntaţi.
Cu ochii diochiat'o,
Cu rîhna rîhnit'o,
Cu pricazu pricăjit'o,
Pulpa pândăritu-i-o,
Pĕru vesteḑitu-i-o,
Coada scurtatu-i-o,
Coarnele retezatu-i-o,
Mana luatu-i-o,
Laptele-albăstritu-i-o,
Untu albitu-i-ó,
Smêntana supţietu-i-o,
Lăsatu-i-o numai zeru
Să nu-i peară viţelu.
Dară ea
Se ofelia
Şi r ă n c ă l u i a

Şi b o n c ă l u i a
Şi se svêrgolia.
Nime n'audia,
Nime nu scia,
Nime nu vedea,
Numai Maica Domnului
Sus din poarta ceriului.
Eară Maica Domnului
Sus din poarta ceriului
Cum o audit'o
Şi-o vĕdut'o
Pe scară
De ceară
Cu fuscei
Mărunţei
De năgară
Şi sĕcară
S'o scoborît
Şi-o venit
La L u n a i a,[2])
Şi-o cătat'o
Şi-o'ntrebat'o :
„Ce te ofelesci,
Ce te svêrgolesci,
Ce răncăluesci,
Ce boncăluesci
L u n ă i o a r ă hĕi,
P o r u m b i a n ă hĕi?
Nu răncăluì,
Nu boncăluì,

Nu te ofelì,
Nu te svêrgolì,
Că eu oiu căta
Şi te-oiu vindeca,
Şi te-oiu purta
Pe la livedi
Mândre şi verdi,
Pe la isvoare
Recoritoare,
Pe la prunturi
Cu unturi,
Pe la fôntâni
Cu smêntâni.
La fôntâna lui Iordan duce-te-oiu,
Ţiţele'n păhar de aur spăla-ţi-le-oiu.
Mana ţi-a venì,
Mana ţi-a sosì
Dulce ca mierea,
Galbĕnă ca ceara,
Spornică ca sarea,
Şi ţi s'or âmplè
Ţiţişoarele
Ca bucinile,
Pulpa ca găleţile. . .
Ţiţele din păhar de aur spălatu-le-o,
Cu leuştean bine stropitu-le-o.
Pĕru netedìtu-şi-o,
Mana dobânditu-şi-o,
Coarnele bouritu-şi-o.
De-acuma 'nainte

Eară-și s'a prinde
Carnea de dênsa,
Laptele'ntr'ênsa
Ca grunḑu de sare,
Ca faguru de miere,
Ca roiu ce roesce,
Ca sfânta ḑi de astă-ḑi ce rodesce.
Eară tu d i e,
Die, p ă p ă d i e,
Ḑi untului să viie.
In loc ca să steie,
Ḑi lapte să deie.
Și să viie untu
Cum i l-o dat sfântu.
Mana să-i viie
De pe câmpie,
Din toate rezoarcele,
Dela toate isvoarele,
Dela toate fôntânele,
Dela toate smêntânele,
Dela toate prunturile,
Dela toate unturile;
Din codrii cu braḑi,
Din câmpii cei laţi,
Limpede, curat,
Cum i l-o lăsat
Și cum i l-o dat
Dumneḑeu cel nalt,
Nu amestecat
Cu altu din sat . . .

Că eu nu sciu,
Ḑeu! nu sciu,
Ori de-i de-o fată luat,
Ori de-i de-un moşneag luat,
Ori de-i de-o babă luat.
Cine l-aţi luat,
De unde l-aţi dus,
De unde l-aţi pus,
De-acolo-l aduceţi
In pulpă îl puneţi,
Din pulpă'n ţiţe,
Din ţiţe'n doniţă,
Să aibă N. ce mulge
Şi viţelu ce suge!
Ear' voi S t r i g o a i e,[3])
Voi M o r o a i e,
Voi fărmĕcătoare,
Voi diochitoare!
Voi vĕ pierdeţi
Şi vĕ duceţi
La L e r î m p ĕ r a t,
La al vostru palat.
Acolo să mergeţi,
Acolo să şedeţi,
Acolo să periţi,
Acolo să vĕ izărîţi,
Pe Lunaia-o părăsiţi!
Ea să remâe curată
Şi luminată
Ca roaua'n ceriu,

Ca poala Sântă-Măriei.
Că voi dacă nu-ţi ieşì
Şi nu vĕ veţi prăpădì
Cu acu v'oiu înpunge
Şi vĕ voiu strepunge.
Cu cuţitu voiu tăiè,
Cu sufletu v'oiu sufla,
Cu limba v'oiu descânta . . .
Mie să nu-mi fie pĕcat,
Că eu altuia n'am luat
Cât îi un fir de mac uscat
In patru despicat,
Numai cât îi dela Domnu lăsat,
Limpede, curat,
De Sântă-Maria mĕsurat. . .
Dela mine descântecu,
Dela Dumnedeu daru!

Observaţiuni.

Poporul crede că, pe lângă o mulţime de spirite necurate, cari le strică vitele, mai sûnt încă şi o samă de babe nelegiuite, cari âmblă pe la ocoalele oamenilor în poale şi cu capul gol, cu doniţa într'o mână şi cu strecurătoarea legată de-un picior şi prin citarea unor cuvinte de vrajă ieu laptele dela vacile mulgĕtoare, lăsând numai atâta, cât îi este viţelului de lipsă ca să nu peară de foame. Dar' şi cel ce îl mai lasă e mai ca şi apa de supţire. Deci

spre a câştiga laptele la vaci întrebuinţează descântecul acesta.

Descântecul, după cum mi-a spus Ilinca a Mielului Capra, ţigancă din Stupca, care mi l-a dictat, se descântă totdeauna într'o Luni, Marţi sau Sâmbătă. Viersurile se rostesc de noue ori după olaltă, şi din aceste noue recitări numai una se prinde, numai una este de folos.

Descântătoarea ie o covăţică cu tărîţe şi puind într'ênsa sare de-ajuns, precum şi l e u ş t e a n, lat. Levisticum officinale Koch., p ă p ă d i e, lat. Leontodon Taraxacum L., şi o d o l e a n, lat. Valeriana officinalis L., toate bine dumicate, începe a le descânta. Ear' după ce le-a descântat le dă vacii, despre care se crede că i s'a luat laptele, în trei ḑile de frupt câte de trei ori pe ḑi şi mai cu samă când e lună noue.

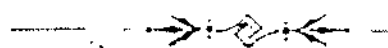
Note.

1) M â n e pluralul dela m â n ă. Aşa rostesc Românii din unele părţi ale Bucovinei.

2) Românii îndătinează a pune nume vacilor nu numai după făptura corpului, după coloarea pĕrului, după locul unde au fost fĕtate, ci şi după ḑilele în cari sûnt fĕtate. Aşa o vacă, care a fost fĕtată L u n i o numesc: L u n a e, L u n i c ă, L u n ă i c ă şi L u n ă i o a r ă; Marţi: M a r ţ o l e şi M a r ţ o l i c ă; Miercuri: M e r e a n ă, M i e r c u r e a n ă şi M i e r c o l e; Joi: J o i a n ă şi J o i e n i c ă; Vineri: V e r e a n ă,

V i r e a n ă și V i n e r e a n ă ; Sâmbată: S â m b o l e, S â m b o l e a n ă și S â m b o l i c ă: Duminică: D u m a n ă și D u m ă n i c ă. — Despre celelalte numiri, cari le mai dau Românii vitelor cornute și mai ales boilor și vacilor, vedi articulele publicate de mine și anume: „V a c i l e“ în „Ș e d e t o a r e a“, an. V. Budapesta 1879. No. 1—5. și „B o i i“ publ. în „F a m i l i a“, an. XIV. Budapesta 1878. p. 435. sq.

3) Românii din Bucovina dic că S t r i g e l e sau S t r i g o a i c e l e sûnt nisce babe hîde și gârbove, cari âmblă în pielea goală, cu pěrul până în călcâe pela ocoalele și grajdiurile oamenilor și ieu laptele deia vaci. De aceea îndătinează ei în sara spre Sântul Andreiu, când cugetă că âmblă mai tare S t r i g e l e, a unge cheutorile și ușorii grajdiurilor și a poieților (sing. poiată) cu usturoiu, credênd că apoi nu se pot apropia. — Unii însă dic că S t r i g o a i c e l e sûnt nisce fete frumoase de boieri și împěrați, cari încă ies sara spre Sântul Andreiu câte mai multe la un loc și cari fură mături și limbi de melițoaie și cu acelea apoi încep a se bate până ce cântă cucoșii de a treia oară, atunci de-odată dispar toate.

De întorcĕturā în pădure.

Eu nu trag pomu acesta,
Că pomu acesta
Aice e zemislit
Şi-aice e resărit,
Aice e făcut
Şi aice e crescut.
Da trag făcĕturile
Şi aruncăturile
Şi giunghiurile,
Şi săgeţile
Şi rĕutăţile.
Că făcĕturile
Şi-aruncăturile,
Şi giunghiurile,
Rĕutăţile
Şi săgeţile
In N. nu-s făcute
Nici nu-s zemislite,
Nici nu-s resărite,
Nici nu-s crescute,
Da-s mânate
Şi ţipate
Şi-s date.

Da eu cât pot
Le scot.
Eu le restorn
Şi întorn
Toate aruncăturile,
Toate făcĕturile,
Toate giunghiurile,
Toate săgeţile,
Toate rĕutăţile
Pe capu cui le-o făcut,
Pe capu cui le-o crescut,
Pe capu cui le-o dat,
Pe capu cui le-o mânat,
Pe capu cui le-o ţipat.
Să iasă, să se ducă
Unde câne negru nu bate,
Unde mâţă neagră nu mniaună,
Unde cucoş negru nu cântă.
N. să remâe curat,
Curat şi luminat,
Cum e de Dumnedeu lăsat.
Dela mine descântecu,
Dela Dumnedeu leacu!

Observaţiuni.

Acest descântec, „de întorcĕtură în pădure“, mi l-a dictat o Româncă din Vatra-Dornei. El e bun pentru ori şi ce boală.

Descântătoarea, care voesce să vindece pre cel bolnav, se duce într'o pădure și acolo caută o t i- ș i t u r ă de copăcel. Eară după ce află tișitura o scoate cu rădĕcină cu tot din pămênt și întorcêndu-o apoi cu rădĕcina în sus o bagă eară-și îndărĕpt de unde a scos'o, bătêndu-o c'un maiu de bătut cămeșile, pe care îl aduce cu sine de-a casă anume spre acest scop.

Când scoate tișitura rostesce versurile de sus până la

Da eu cât pot
Le scot.

Eară când o bagă îndărĕpt și-o bate cu maiul rostesce celelalte cuvinte până la sfârșit.

Prin aceasta descântare și procedură simplă, afirmă descântătoarea, că bolnavul trebue să se vindece ori și de ce boală e cuprins.

De lungoare.

I.

Amin! amin!
Cosmă Dămin!
Unde purcedi,
Codrii ciuntezi. . .
Toate fôntânele,
Toate isvoarele
De mâluri
Şi de gloduri
Să le curăţesci,
Să le limpedesci!
Lungoarea s'o isgonesci.
Lungoare prin foame,
Lungoare prin sete,
Lungoare prin osteneală,
Lungoare cu tĕhueală,[1])
Lungoare cu nebuneală,
Lungoare de noue feliuri,
Lungoare de noue neamuri,
Alege-te,
Culege-te

Din crierii capului,
Din faţa obrazului,
Din audu urechilor,
Din vêrvu degetelor,
Din inimă
De sub inimă,
Din toate ciolănelele,
Din toate'ncheieturelele.
Alege-te
Culege-te!
Că eu nu te-oiu alege,
Nici nu te-oiu culege,
Ci cu secerea te-oiu secera,
Cu mătura te-oiu mătura
Şi'n Marea-neagră te-oiu arunca
Ca acolo să pieri
Acolo să respieri
Cum piere spuma de mare
Şi roaua de soare
Şi stupitu'n cărare.
N. să remâe curat,
Curat şi luminat
Ca maica ce l-o făcut
Ca Dumnedeu ce l-ó crescut,
Ca sfântu soare,
Ce'n sănin resare.
Dela mine descântecu
Dela Dumnedeu leacu.

Observațiuni.

Descântecul acesta, cules din Horodnicul de jos, mi l-a trimis D-nul P. Prelipcean.

Descântătoarea, când voesce să vindece pre vre un om de lungoare, descântă în apă ne'ncepută ori în borș c'o secere și c'un gătej de mătură părăsită, rostind cuvintele descântecului. După ce a gătit de descântat dă bolnavului să beie puțină apă sau borș de acesta, ear' cu remășița îl spală.

Note.

1) In unele părți ale Bucovinei audim pre Români numind pe oamenii cei amețiți sau buimăciți de cap „t ĕ h u i", eară în alte părți tot pe acești oameni îi numesc „t e h u i". „T ĕ h u e a l a" sau „t e h u e a l a" însemnează așa dară ametală, buimaceală. Oamenii bolnavi de lungoare, pierdêndu-și de regulă consciința, fantasează. Atunci poporul dice că „b u i g u e s c", „a i u r e a z ă" sau „v o r b e s c î n t r' a i u r e a".

II.

Veniți noue dori
Și luați noue lungori
Dela N. din crierii capului,
Din m e l c i u[1]) nasului,
Din u m e r i i obrazului,
Din spate
De sub spate,

Din piept
De sub piept,
Din cruci
De sub cruci,
Din șeḑut
De sub șeḑut,
Din genunchi
De sub genunchi,
Din glesne
De sub glesne,
Din toate'ncheicturile
Din toate ciolănelele.
De-a fi luat lungoarea
Prin osteneală,
Prin amețală,
Prin spaimă,
Prin foame,
Prin diochiu,
In poale o strîngeți
La mare o duceți
Și-acolo o aruncați,
Pe N. să-l lăsați
Curat,
Luminat,
Ca maica ce l-o dat,
Ca D-ḑeu ce l-o lăsat.
Dela Dumneḑeu leacu,
Dela mine descântecu.

Observaţiuni.

Descântecul acesta, cules din satul Bilca, mi l-a înpărtăşit D-nul T. Bumbac, preot. Intreaga sa procedură e ca şi la cel premergătoriu.

Note.

1) Sub subst. „m e l c i u" înţeleg Românii din Bucovina în genere părţile cele ciolănoase ale nasului. Tot „m e l c i u" se numesce şi partea cea vêrtoasă, care se află în nuntrul coarnelor dela vite şi care, când vre o vită îşi rupe un corn, nu se rupe şi ea cu dênsul, ci remâne în cap.

De obrintire.

Ciobanu o stat
Adi de fluerat
Și de buciumat.
Oile o stat
Toate de sbierat. . .
Așa s'o sfârșit
Adi de obrintit
O b r i n t i r i l e,[1])
D o g o r i r i l e.[2])
Cum nu s'obrintesce
Nici se dogoresce
Ceriu și pământu,
Nu se obrintească
Nici se dogorească:
Rana dela vênă,
Rana de pe mână. . .[3])
Nu se obrintească
Nici se dogorească :
Dogoritul
Și-obrintitul
Nici prin diochiu,
Nici prin pieri de foc,

Nici prin receală,
Nici prin fierbințală.

Observațiuni.

Poporul crede, însă mai ales babele, că dacă are un om o rană pe trup și aceea obrintindu-se oare cum prin receală sau prin mare fierbințală, sau prin ochiu, prin descântecul acesta se va vindeca.

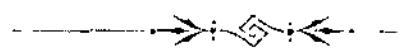
Descântătoarea ie o petecuță de pânḑă curată, în petecuță învălesce busuioc și aprinḑênd petecuța, cu fumul ce iesă dintr'ênsa afumă rana, învêrtind jur împrejurul ei de trei ori. Ear' pe urmă o unge cu spuza busuiocului.

Note.

1) Dacă are cine-va o rană pe trup și aceea se recesce, se ḑice că „i s'a obrintit rana“.

2) Dacă capĕtă cine-va o rană din prea mare fierbințală, se ḑice că „s'a dogorit“.

3) „Rană pe mână“, adică acea parte a trupului, unde s'a făcut rana.

De orbalț.

I.

Ieşi tu bubă mare,
Bubă cu'nfocare,
Ieşi tu bubă mică,
Bubă orbăcică,
Bubă cu o r b a l ț,[1])
Bubă cu n e j i t,[2])
Bubă cu o b r i n t i t,[3])
Bubă cu arsură,
Bubă cu f u r n i c ă t u r ă,[4])
Bubă cu diavolițe rele,
Bubă cu boale grele,
Ieşi din vêrvu capului,
Din crierii capului,
Din fața obrazului,
Din vinele grumazului.
Ieşi tu bubă mare,
Bubă cu'nfocare,
Bubă mică,
Bubă orbăcică,
Bubă înfocată,

Bubă săgetată,
Bubă cu rejit,
Bubă cu-obrintit.
Nu-l înfoca,
Nu-l săgeta.
Bubă mare,
Bubă cu'nfocare,
Bubă mică,
Bubă orbăcică!
Nu te face,
Nu te coace,
Nu te încuibì,
Nu te lăcătuì!
Că tu de te-i încuibì
Şi te-i lăcătuì,
Şi te-i face,
Şi te-i coace,
Cu cotreanţă[5]) te-oiu afuma
Şi'n coajă de nucă te-oiu băga
Pe mare măgură te-oiu da,
Unde cucoşii n'or cânta,
Glas de om nu s'a resuna.
Acolo să pieri,
Să respieri
Cum piere spuma de mare
Şi roaua de soare
Şi stupitu în cărare.
N. să remâe curat,
Curat şi lămurat,
Cum Dumneḑeu l-o dat,

Cum mă-sa l-o făcut
Din sănin,
In veci, amin!

Observaţiuni.

Descântecul acesta mi l-a dictat Zamfira Tuniac, descântătoare din Crasna.

Descântătoarea ie o pânḑătură de cămeşă purtată, un dup de lână neagră sau vênĕtă (nici odată albă) şi un dup de pĕr din capul celui bolnav şi învălindu-le pe toate acestea la un loc, aşa că pĕrul să viie la mijlocul pânḑăturei, face dintr'ênsele un „pomotoşel“, pe care apoi îl aprinde şi afumă cu dênsul pre cel bolnav la urechi, la ochi, în scurt pretutindene pe unde-l doare mai tare, pronunţând încet descântecul de mai sus.

Se descântă în trei ḑile de sec, adică: Luni, Miercuri şi Vineri, când se apropie luna spre sfârşit, repeţindu-se descântecul de trei ori după olaltă şi după fiecare descântare suflă descântătoarea de trei ori asupra bolnavului şi tot de atâtea ori stupesce jos. Eară după ce gată de descântat descântătoarea stupesce pe degetele mânei drepte şi luând apoi cu degetele stupite spuza din pomotoşelul ars, unge bolnavul pe unde-l doare.

Note.

1) „O r b a l ț u l“, numit în unele locuri „o l b a ț“ și „o r b a n ț“ (vedi: S. Mangiuca: de însemnatatea botanicei românesci, publ. în „Familia“, an. X. Buda-Pesta. 1874. p. 586), e un feliu de reumatism, care se face numai la cap și causază dureri crâncene. Capul o r b ă l c i t se umflă une ori așa de tare, că bolnavul nu poate vedea cu ochii. Această umflătură e în de-comun roșă și când orbalțul ajunge în stadiul de pe urmă, atunci se resuflă sau prin urechi sau prin nisce bolfe, cari se fac ici-colea pe crescet, însă mai ales la urechi, din cari după ce se coc, spărgêndu-se curge un feliu de materie apătoasă și puturoasă. Când se fac bolfe și se sparg sau se resuflă orbalțul prin urechi, e foarte bine, căci atunci pătimașul se vindecă mai de grabă. Când nu se fac aceste bolfe bolnavul de multe ori pătimesce chiar și luni întregi. — După credința poporului fie-care om are orbalț, însă numai aceia îl capětă, carii îl stêrnesc prin receală sau când își scutură prea tare capul.

2) N e j i t sau n ă j i t, după cum mi-a spus Z. Tuniac, se numesce o bubă rea. Se mai numesce „n e-j i t“ sau „n e j i t n i c ă“ încă și-o plantă.

3) A se „o b r i n t ì“ însemnează în limbagiul poporului român bucovinean a se r e c ì, de esemplu: o bubă, o arsură sau altă rană.

4) „F u r n i c ă t u r a“ e un feliu de gâdelitură usturăcioasă, care trece prin bubă. Ea nu te doare, ci te gâdele și te face să fii ne'npăciuit. Vine dela verbul a f u r n i c a.

5) „C o t r e a n ț ă“ numesce poporul român din Bucovina un petic de materie vechie, purtată, care nu e de nici o trebuință. Se mai numesc asemene petice încă și „s d r e n ț e“, „r u f e“ și „r î z e“ sing. „s d r e a n ț ă“,

„r u f ă“ și „r î z ă“. De aice vine apoi că se numesc cei ce âmblă îmbrăcați în haine rele, rupte și cârpite „c o t r e n ț o ș i“, s d r e n ț o ș i, s d r e n ț u r o ș i, r u f o ș i, r u f u n d o ș i și r î z o ș i. — Îĭ curg cotrențele, sdrențele, rufele, rîzele de pe dênsul“, adică: hainele îi sûnt așa de cârpite, că de-abia se mai pot ținè pe dênsul. „C o t r e a n ț ă“ se batjocuresce și un om de nemică, un om fără de caracter.

II.

Plecară trei surori a soarelui
Tare ca vêntu
Tăcênd ca pămêntu.
Nime'n lume nu le audiè,
Nime'n lume nu le vedè,
Numai Maica Domnului
Din poarta ceriului
Din sîrg s'o sîrguit,
Pe scară de ceară s'o scoborît
F l e a ș c ă[1]) albă'ntinsu-le-o,
Calea cuprinsu-le-o,
Bine întrebatu-le-o:
„Unde vĕ duceți voi
Trei surori a soarelui
Tare ca vêntu,
Tăcênd ca pămêntu?
— „Că noi ne ducem
La Domnu Dumnedeu,
Că noi am audit
Că holdele-s coapte
Și-s nesecerate!“

„Ba ! voi acolo nu vĕ duceţi !
C'acolo-s holdele coapte
Strînse şi lucrate.
Da voi vĕ grăbiţi
Şi la N. veniţi
Pe gură vĕ băgaţi,
La inimă v'aşeḍaţi,
Bine alegeţi,
Bine culegeţi
Orbalţu orbălcit,
Orbalţu b u b o t i t,[2])
Orbalţu prin diochi,
Orbalţu prin receală,
Orbalţu prin fierbinţală,
Orbalţu cu roşaţă,
Orbalţu cu giunghiurile,
Orbalţu cu săgetăturile,
Orbalţu cu 99 de neamuri,
Orbalţu cu 99 de feliuri.
Bine alegeţi-l,
Bine culegeţi-l,
Cu unghia rădeţi-l :
Din crierii capului
Din f e ţ u[3]) obrazului,
Din sgârcu nasului,
Din auḍu urechilor,
Din vederile ochilor,
Din rădĕcina dinţilor.
Bine alegeţi-l,
Bine culegeţi-l,

Cu unghia rădeţi-l,
Din oase scoteţi-l,
Din oase
Vêrtoase,
Din carne moale,
De unde mai rĕu îl doare.
In Marea neagră duceţi-l,
Acolo aruncaţi-l,
Acolo să pieie;
Acolo să respieie
Ca bruma de soare
Ca stupitu'n cale.
N. să saie
Să r e s a i e[4])
Ca soarele când resare,
Ca busuiocu când î n f l o a r e,[5])
Ca maica sa când îl nasce. . .
Descântecu e dela mine
Ear' leacu dela Dumneḑeu.

Observaţiuni.

Acest descântec mi l-a comunicat mult regretatul mieu amic Petrea Spênul, fost teolog. Ear' D-sa l-a auḑit dela Simeon a lui Iacob Pintiliescul, Român din Poiana-Ştampii.

La descântarea orbalţului, după spusa lui Pintiliescul, se pun la foc într'o tigae la un loc c'un ou sau şi cu doue „e a r b a o r b a l ţ u l u i" sau „o r b a l ţ",

lat. Glechoma hederacea L., mintă neagră și multe alte flori, și acolo apoi se lasă să fearbă până ce florile și oaule se moae bine și apa începe a scăpăta.

După ce au fiert de ajuns și s'au muiat bine se scoate întreagă amestecătura aceasta din tigae și puindu-se pe o frundă de brustur, lat. Arctium bardana, se leagă cel bolnav la umflătura care-l doare. Cei ce au orbalț la ochi trebue să se lege cu legătura aceasta la ceafă, adică în dosul capului.

S. a lui I. Pintiliescul afirmă, că el n'are pieri pe cap câți oameni a vindecat de orbalț prin descântecul acesta.

Descântecul de orbalț, după S. Pintiliescul, se descântă de trei ori, făcêndu-și descântătoriul sau descântătoarea după fie-care descântare câte o cruce. Când e lună nouă nu e bine a descânta, ear' Duminica nici odată.

Note.

1) Sub „fleașcă", după cum mi-a spus și R. Ienachieviciu, descântătoare din Siretiu, se'nțelege aice un feliu de legătură, cataplasmă. „Fleașcă" se ie de cătră Românii din Bucovina și în înțeles de palmă. Așa dic ei: amuș ți-oiu rade sau ți-oiu arde o fleașcă, adică: amuș ți-oiu da o palmă, amuș te pălmuesc. Să nu-ți dau o fleașcă, adică: să nu-ți

dau o palmă. A c ă p ĕ t a t b u n ă f l e a ş c ă = a că-pĕtat bună palmă.

2) Când cine-va capĕta multe bube pe faţă sau pe trup, şi acelea se tot lăţesc, se ḑice că s'au b u-b o t i t sau şi b o b o t i t, se b u b o t e s c sau b o-b o t e s c.

3) F e ţ u obrazului, adică: faţa obrazului, provincialism.

4) S a i e şi r e s a i e provincialisme în loc de s a r ă şi r e s a r ă. Persoana ântâiu: e u s a i.

5) I n f l o a r e în loc de î n f l o r e s c e. Forma aceasta a verbului î n f l o r ì se'ntrebuinţează mai adese-ori în poesia poporană. Persoana ântâiu e î n f l o r.

III.

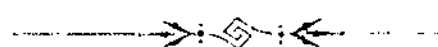
S'o luat noue fete curate,
Curate şi gătate,
Cu poalele suflicate,
Cu seceri în brâu băgate,
Rînchezând
Şi hohotind.
Nime nu le-o auḑit,
Nime nu le-o vĕḑut.
Numai Maica Domnului
Din poarta ceriului:
Numai ea le-o auḑit,
Numai ea le-o vĕḑut
Şi'nainte li-o ieşit,
C e r c a l ă[1]) albă o întins
Calea li-o cuprins
Şi din gură aşa li-o ḑis:

„Unde vĕ duceţi voi
Noue fete curate,
Curate şi gătate,
Cu poalele suflicate,
Cu seceri în brâu băgate,
Rînchezând
Şi hohotind?
— „Bine faci Maică Precistă,
Că ne'ntrebi unde mergem.
Că noi bine spune-ţi-om
In cotro ne ducem.
Că noi ne ducem
La muntele Galileului
Să secerăm grâie'n lapte
Şi oarḑe coapte! . . .
„Voi noue fete curate,
Curate şi gătate,
Cu poalele suflicate,
Cu seceri în brâu băgate,
Voi curênd
Şi mai curênd
Inapoi vĕ întorceţi
Acolo nu vĕ duceţi,
C'acolo grâiele toate
Şi oarḑele-s secerate,
Şi în carĕ aruncate
Şi în stoguri aşeḑate.
Da voi la N. vĕ duceţi
Şi orbalţu i-l scoateţi
Din crierii capului

Din faţa obrazului
Din s g â r l i c i u nasului,
Din ochiu ochiului,
Din vederea ochilor,
Din auḑu urechilor,
Din geană
Din sprînceană,
Din cununa dinţilor,
Din rădĕcina mĕselelor,
Din mâni,
Din plămâi,
Din sânge,
Din piele
De sub piele,
Din toate nodurelele,
Din toate'ncheieturelele.
Acolo alergaţi,
Acolo seceraţi,
Din toate îl adunaţi,
Pe secere mare îl luaţi
In mare îl daţi.
Acolo să pieie
Să respieie
Ca spuma de mare,
Ca stupitu sub picioare!

Note.

1) Sub cuvêntul „c e r c a l ă“ se'nţelege un feliu de sac cu care se prinde pesce şi mai cu samă pe apele cele mici curgĕtoare, e un feliu de „c r î s n i c“ fără de coada cea lungă.

De pocitură.

I.

Plecară noue ḑine
Dela noue stâne,
Noue M o r o i
Cu noue M o r o a i e,
Noue diochitori
Cu noue diochitoare,
Noue pocitori
Cu noue pocitoare
Din săgeţi săgetând,
Din cuţite late s t r e m u r â n d.[1])
Nime'n lume nu le-aude,
Nime'n lume nu le vede,
Numai Maica Domnului
Sus din poarta ceriului.
Din cât loc le-o auḑit
De sîrg că s'o sîrguit,
Pe scară s'o scoborît,
Pe scară
De ceară.

Plașcă[2]) sfântă'nainte întinsu-li-o,
Prea bine întrebatu-le-o :
„Unde vĕ duceți,
Unde îmi mergeți
Voi noue ḑine
Dela noue stâne,
Noue Moroi
Cu noue Moroaie,
Noue diochitori
Cu noue diochitoare,
Noue pocitori
Cu noue pocitoare
Și cu noue ceasuri rele
Din săgeți săgetând
Din cuțite late stremurând ?
— „Că noi la N. ne ducem,
Din dos să-l ajungem,
Picioarele să-i tăiem,
Pe gură să ne băgăm,
La inimă să ne-așeḑăm,
Inima să i-o mâncăm,
Carnea să i-o dumicăm,
Oasele să-i sfărămăm,
Ceas de p o t c ă[3]) să-i lăsăm !
„Voi rund
Și mai c u r u n d[4])
La N. nu vĕ duceți,
La dênsu să nu mergeți,
Din dos să nu-l ajungeți,
Picioarele să nu-i tăieți,

Pe gură să nu vĕ băgaţi,
La inimă să nu vĕ aşeḑaţi,
Inima să nu-i mâncaţi,
Carnea să nu-i dumicaţi,
Oasele să nu-i fărămaţi,
Ceas de potcă nu-i lăsaţi.
Da vĕ duceţi la Marea mare.
Că aceasta are o fată mare
Cu dulamă roşă;
Din dos o ajungeţi,
Picioarele-i tăieţi,
Pe gură vĕ băgaţi,
La inimă v'aşeḑaţi,
Inima-i mâncaţi,
Carnea-i dumicaţi,
Oasele-i fărmaţi,
Ceas de potcă să-i lăsaţi,
Peste Mare o alungaţi.
N. să saie
Să resaie
Ca b o s i o c u când e'n floare,
Ca sfântu soare
Când resare.
Când din apa asta a bè
Sănĕtate a avè,
Când din apa asta a'nghiţì
Sănĕtatea i-a venì,
Când din apa asta a gusta
Sănĕtatea i-a p i c a.[5])
Descântecu dela mine,

Leacu dela Dumnedeu.
Fie leacu ori nu fie,
Numai plata să se scie!

Observaţiuni.

Când cine-va se bolnăvesce de-odată ca din sănin, fără să scie cum şi din ce causă s'a bolnăvit, atunci cred Românii că omul s'a p o c i t, şi prin urmare cu nemică nu se poate aşa de iute şi de uşor vindeca, ca şi cu descântecul acesta.

Descântătoarea, care e chiemată ca să descânte pre un o m p o c i t, aduce mai ântâiu şi'ntâiu apă ne'ncepută dela părĕu, o pune într'un vas în vatra focului, anume ca să se usuce b e t e ş u g u l, apoi descântă cu un ac sau c'un fus sau şi c'un cuţit pe care-l poartă în faţa apei în toate laturile cruciş şi curmedşi, rostind ne'ncetat versurile descântecului. La urmă, după ce sfârşesce de descântat, îi dă omului celui bolnav o parte din această apă să guste de trei ori, eară cu o parte îl spală pe obraz şi pe cap; şi omului, care mai nainte poate că era aşa de bolnav că singur nu scia ce-i cu dênsul şi nu se putè urnì din loc, în urmă i se face aşa de bine, îi e aşa de uşor, că pare că durerea i s'ar fi luat cu mâna.

Note.

1) Sub verbul a stremura înțeleg Românii din Bucovina și'ndeosebi cei din ținutul Dornei, de unde e acest descântec, a amenința, eară cei din România a înpunge. „Stremurare“ numesc Românii din România un băț ascuțit cu care mână bivolii.

2) Plașcă = fleașcă = cataplasmă.

3) Ceea ce în unele părți ale Bucovinei se numesce „pocitură“, eară, în unele părți ale Transilvaniei, Ungariei și a Banatului „potcă“, în altele părți ale Bucovinei și'ndeosebi în ținutul Dornei și a Câmpulungului se numesce „potcă“ și „pocă“. Sub potcă pl. potce sau pocă pl. poci, articulat pocile, înțeleg Românii din ținutul Câmpulungului și nisce țerușei sau haragi mici și scurți, cari în Bucovina se mai numesc altmintrelea și pociumbi sing. pociumb, eară împlântarea acestora în pământ se esprimă prin verbul a pocì. Și de oare ce vrăjitoarele, când voesc să facă cui-va rĕu, vrăjesc cam de-comun asupra unor cuie, bețișoare, pociumbi sau poci împlântați în pământ, de-aice cred eu că vine și verbul a pocì în înțeles de-a face cui-va rĕu, eară pocă-potcă, pocitură în înțeles de faptă rea, faptă vrăjitorească. Cuvêntul pocitură e format dela adj. pocit, acesta dela verbul a pocì, și pocì dela pocă. In unele părți ale Moldovei înțeleg Românii sub cuvêntul potcă un feliu de țeruș, care se împlântă pe vêrvul stogurilor, ca semn cum că stogurile respective sûnt vêndute. Afară de aceasta, mai e de amintit aice, că un om, căruia îi lipsesce o doagă, care nu-i cu toate grăunțele a casă, se numesce om pocit; eară când unuia sau altuia nu-i merge cum ar trebuì să-i meargă, atunci se ḑice: „pare că e lucru pocit“, adică pare că nu e lucru curat. Un

om pocit însemnează și un om însemnat, scos din tagma oamenilor celor de rênd și de omenie.

4) Rund-curund înseamnă: cât de iute, cât de grabă, îndată.

5) Pică, acest verb se ie aici în înțeles de a sosì, a venì de grabă. Indată pică = îndată sosesce.

II.

Purces'a N. [1])
Dela casa lui,
Dela masa lui,
Mândru și frumos,
Gras și sănĕtos
Pe cale,
Pe cărare.
Când o fost:
La mieḑ de cale,
De cărare
Inainte i-o ieșit:
Moroi cu Moroaie,
Strigoi cu Strigoaie,
Incordători cu 'Ncordătoare[2])
Infiorători cu 'Nfiorătoare,[3])
Pocitori cu pocitoare,[4])
Șăgetători cu săgetătoare,
Ciumoi cu Ciumoaie,[5])
Răhnoi cu Răhnoaie.
Recori cu recorele,
Fierbințeli cu fierbințele
Și cu Diavolițe rele.
Inainte i-o ieșit,[6])

Faţa că i-o ponosit,
Toate giunghiurile l-o găsit.
In cap mi l-o săgetat,
Cu suliţi l-o'nsuliţat,
Inima că i-o mâncat,
Bun de nemic l-o lăsat.
N. o prins a se văera
Şi-a se mnişela
Cu glas mare până'n ceriu,
Cu lacrimi până'n pămênt.
Nime nu-l audiè,[7])
Nime nu-l vedè,
Numai Maica Domnului
Din poarta ceriului.
Numai ea l-o audit
Şi l-o vědut.
Şi cum l-o audit,
Cum l-o vědut,
Câtinel[8]) s'o scoborît
Pe scări de-argint
Şi la N. o venit,
Poale albe o'ntins
Cărarea i-o cuprins,
Şi-a'ntreba că l-o'ntrebat
Şi aşa i-o cuvêntat:
„N. ce te văerezi,
Ce te mnişelezi
Cu glas mare până'n ceriu,
Cu lacrimi până'n pămênt?
— „Eu cum nu m'oiu văera,

Și cum nu m'oiu mnișela
Cu glas mare până'n ceriu
Cu lacrimi până'n pământ,
Dacă'nainte mi-o ieșit:
Moroi cu Moroaie,
Strigoi cu Strigoaie,
Incordători cu' Ncordătoare,
Infiorători cu 'Nfiorătoare,
Pocitori cu Pocitoare,
Săgetători cu Săgetătoare,
Ciumoi cu Ciumoaie,
Răhnoi cu Răhnoaie,
Recori cu recorele,
Fierbințeli cu fierbințele
Și cu Diavolițe rele,
Și'n cap cum m'o săgetat
Toate giunghiurile m'o apucat,
Cu suliți m'o'nsulițat,
Inima că mi-o mâncat,
Bun de nemic m'o lăsat!
Maica Domnului o cuvêntat:
„Da voi Moroi și Moroaie,
Da voi strigoi și Strigoaie,
Incordători și'ncordătoare,
Infiorători și'nfiorătoare,
Pocitori și pocitoare
Săgetători și săgetătoare,
Ciumoi și Ciumoaie,
Răhnoi și răhnoaie,
Recori și recorele,

Fierbințeli și fierbințele,
Și voi Diavolițe rele!
Să mergeți,
Să vĕ duceți
In dealu Galileului,
C'acolo sûnt mese'ntinse
Și făclii aprinse
Și păhare pline,
Acolo vĕ duceți
Și beți
Și mâncați
Și-acolo să crepați,
Și'napoi să nu vĕ'nturnați,
Că eu v'oiu tăiè capu
Și v'oiu scurta veacu.
N. să remâe curat,
Luminat,
Cum Dumnedeu l-o dat,
Cum mă-sa l-o făcut
Și l-o născut
Din sănin
Amin, amin!

Observațiuni.

Descântecul acesta îl am în doue esemplare: unul și anume cel mai complet dela Z. Tuniac, descântătoare din Crasna, ear' celalalt din Horodnicul de jos, trimis de fostul mieu conscolar D-nul P. Prelipcean.

Z. Tuniac mi-a spus, că ea descântă de pocitură ori pe capul bolnavului și anume: din cap până la picioare, ori în trei fire de usturoiu (în Ardeal: aiu), care se pisază și cu care unge apoi pe cel pocit din cap până la picioare. Usturoiul e bun de pocitură și atunci, când se pune în rachiu, și apoi cu rachiu de acesta se spală bolnavul.

Descântecul de pocitură se descântă de trei ori după olaltă în ḑile de sec la sfârșitul lunei. Nici odată însă, după spusa Z. Tuniac, nu e bine a descânta Duminica, căci atunci descântecul nu e de leac.

Note.

1) La P. Prelipcean se află aceste versuri:

S'o sinecat,
S'o mânecat
Pe cale,
Pe cărare etc.

2) Incordătoriu = ucigă-l crucea, adică: diavolul, după esplicarea descântătoarei.

3) Infioratoriu = ducă-se pe pustii, adică: tot diavolul. E de'nsemnat, că Românii, venind vorba despre diavol, rar când îi pronunță numele, ci mai totdeauna ḑic în locul acestuia: ducă-se pe pustii sau ucigă-l crucea, ucigă-l pietrile și bolohanii. Ear' când îi pronunță numele, atuncea îndată ḑic: cruce de aur în casă, sau Dumneḑeu cu noi, de parte de-aceasta casă să fie, sau să mâe acolo unde a înserat. etc. etc.

4) Când merge vre un om pe drum şi se bolnăvesce de-odată şi începe a se tot întinde şi-a căsca din gură, ca şi când ar vre să doarmă, atunci să ḑice că e p o c i t, că l-a p o c i t c i n e-v a. Acestea după Z. Tuniac. — P. Prelipcean îmi scrie: „dacă vre un om e îndușmănit cu altul, atunci caută să-i facă acestuia rĕu, şi aceasta o face el în următoriul mod: când merge contrariul sĕu unde-va, sau dacă trece pe lângă casa lui, îndușmănitul îi aruncă ce-va înainte, ca să-l împiedice din cale şi să-l reţiie dela ori şi ce lucru, ce ar vrea acela să facă. Drept aceea, când cine-va nu poate duce un lucru la capĕt, când nu se poate de nemică prinde, sau când îi merg toate pe dos, se ḑice: p a r e c ă e l u c r u p o c i t."

5) Poporul crede că C i u m a se preface în mai multe chipuri, precum: muere, mâţă, ţap. etc.

6) La P. Prelipcean se află acestea:

Pe N. l-o întimpinat,
Sângele i-o bĕut,
Carnea i-o mâncat,
A săgeta l-o săgetat,
Bun de nemică l-o lăsat.

7) De-aice descântecul de la Prelipecan se diferesce cu totul de cel dela Z. Tuniac. El sună până la fine precum urmează:

Nime'n lume nu l-o vĕḑut,
Nime nu l-o auḑit,
Numai Maica Domnului
Din poarta ceriului.
L-o auḑit,
L-o vĕḑut . . .
In dealu mare,
In mări mare,
Avè biserică de aur,
Şi-o lăsat slujba nefăcută

Și făcliile aprinse,
Ușele deschise;
O luat în mâna dreaptă
Pahar dulce,
In mâna stângă
Pahar amar,
Și-o cătat în sus
N'o vĕḑut nemică,
Și-o cătat la resărit
Și-o vĕḑut:
Pocitori cu pocitoare,
Săgetători cu săgetătoare,
Ciumoi cu Ciumoaie,
Răhnoi și Răhnoaie,
Recori cu recorele,
Fierbinţeli cu fierbinţele. . .
Cu pahar amar adăpatu-i-o
Și'napoi înturnatu-i-o,
In Marea-neagră mânatu-i-o.
In Marea-neagră
Este-o mreană galbĕnă
Cu coada geamĕnă.
Aceleia sângele be-i-l,
Carnea mânânce-i-o,
A săgeta săgete-o.
N. să remâe curat,
Luminat
Cum Dumneḑeu l-o ḑat.

8) Câtenel, provincialism, în loc de încetișor. Se ḑice foarte adeseori și câtenelaș, câtenelut, câtelin și câtelnuţ. O horă din satul Voitinel din Bucovina, în care provine cuvêntul câtenel, sună astfeliu:

Hai la noi la Voitinel,
Unde joacă câtenel

Să dăm apă la viţei
Şi guriţă la flecăi
Să dăm apă la doi giunci
Şi guriţă la voinici.

III.

De-i pocit de bărbat
Curat,
Necurat,
S a i e-i[1]) ochii lui din cap,
Pice-i pěru
Ca fuioru. . .
De-i pocit de femee
Curată,
Necurată
Pice-i pěru
Ca fuioru,
Crepe-i ţiţele,
Pusce-i laptele,
Plângă după dênsele.
De-i pocit de fată
Curată,
Necurată
Saie-i ochii ei din cap,
Pice-i pěru
Ca fuioru,
Crepe-i pulpele picioarelor,
Pusce-i sângele
Să âmble după dênsele.
De-i pocit de věduvă

Curată,
Necurată,
Saie-i ochii ei din cap,
Pice-i pĕru
Ca fuioru,
Crepe-i mânele,
Pusce-i sângele,
Plângă după dênsele.
De-i pocit de codru
Curat,
Necurat,
Pice-i frunḑele,
Remâe-i rădĕcinile,
Plângă după dênsele.
De-i pocit de câmp
Curat,
Necurat,
Pice-i florile,
Remâe-i rădĕcinile,
Plângă după dênsele.
De-i pocit de vad
Curat,
Necurat,
Sece-i apa,
Remâe-i pietrile,
Plângă după dênsele.
Că N. s'o luat
De-a casă
Dela masă
Cu oasele sănĕtoase,

Cu carnea vêrtoasă.
Când o fost:
La mieḑ de cale
De cărare
S'o'ntâlnit cu omu
Ca Şchiopu,
Cu barḅa cât cotu.[2])
Acolo s'o tâlnit:
Dracii cu Drăcoaicele,
Moroii cu Moroaicele,
Strigoii cu Strigoaicele,
Diochii cu Dioaicele,
Carnea i-o muşcat,
Sângele i-o bĕut,
Puterea i-o luat,
Ceas de moarte i-o dat.
N. tare s'o cântat,
Tare s'o văerat
Cu glas mare până'n ceriu,
Cu lacrimi până'n pămênt.
Nime'n lume nu l-o auḑit,
Nime nu l-o vĕḑut,
Fără Maica Domnului
Din poarta ceriului.
Ea l-o auḑit
Şi l-o vĕḑut
Şi pe scară de-argint
S'o scoborît,
In scaun de aur o şĕḑut,
Pe N. mândru l-o'ntrebat:

„N. ce te cânţi,
Ce te văerezi?
Cu glas mare până'n ceriu,
Cu lacrimi până'n pământ?
— „Cum nu m'oiu cântá,
Cum nu m'oiu văera
Cu glas mare până'n ceriu,
Cu lacrimi până'n pământ.
Că eu m'am luat
De-a casă
Dela masă
Cu oasele sănĕtoase,
Cu carnea vêrtoasă.
Când am fost la mieḍ de cale,
De cale şi cărare
M'am întâlnit cu omu
Ca Şchiopu
Cu barba cât cotu.
Acolo s'o'ntâlnit:
Dracii cu Drăcoaicele,
Moroii cu Moroaicele. . .
Strigoii cu Strigoaicele,
Diochii cu Dioaicele,
Sângele mi-o bĕut
Bun de nemică m'o făcut;
Carnea mi-o mâncat,
Puterea mi-o luat
Ceas de moarte mi-o dat.
„Nu te cânta,
Nu te văera,

Cu glas mare până'n' ceriu
Cu lacrimi până'n pămênt!
Că eu te-oiu învrednicì:
In mâna dreaptă cu cuțit
Ascuțit
Și te-i lua pe cale,
Pe cărare,
Pe drumu cel mare.
Când a fi la mieḑ de cale,
De cărare
Te-i întâlnì cu omu
Ca Șchiopu
Cu barba cât cotu.
Acolo s'or întâlnì:
Dracii cu Drăcoaicele,
Moroii cu Moroaicele,
Strigoii cu Strigoaicele,
Diochii cu Dioaicele,
Cu cuțitu le-i tăiè
Și cu el le-i giunghiè
Sângele li-i bè,
Carnea li-i mânca,
Puterea li-i lua,
Ceas de moarte li-i da
Și tu-i remânè:
Cu oasele sănătoase,
Cu carnea vêrtoasă
Și lucrat
Cum ești de D-ḑeu lăsat!

Observaţiuni.

Descântătoarea, o Româncă din Vatra Dornei, care mi-a dictat descântecul de faţa, descântă în usturoiu şi'n sare cu un cuţit cu plăselele de aramă, pronunţând încet versurile de mai sus. Din usturoiul descântat face m u ş d e i u (must-de-aiu), şi apoi cel bolnav mânâncă puţin din muşdeiul acesta, eară cu remăşiţa se spală. Prin aceasta crede descântătoarea, că cel pocit trebue să se vindece.

O variantă a descântecului acestuia, culeasă în satul Părhăuţi, sună precum urmează:

De te-o pocit
Nouedeci şi noue
Bărbaţi stopitori,
Pocitori,
Să le crepe pulpele,
Să le pusce sângele!
De te-o pocit
Nouedeci şi noue
Femei stopitoare,
Pocitoare
Să le crepe ţiţele,
Să le curgĕ sângele,
Să le lingă cânii,
Să le ridă creştinii.
De te-o pocit pădurile
Să le pice frundele,

Să remâe c i u n g e[3])
Să se oaue ciocârlia
Să-i pice scăfârlia.
Ciocârlia s'o ouat,
Pocitura o crĕpat.

Descântecul acesta se descântă cu un ac în usturoiu pisat, adică în muşdeiu, sub cahlă (horn). După aceea cel pocit se unge cu usturoiul descântat.

Altă variantă a descântecului acestuia, dictată de Maranda Nastasi, descântătoare din oraşul Siretiu, sună aşa:

Cum taie cuţitu toate cele,
Fie bune, fie rele,
Aşa să taie toată pocitura
Şi săgetătura,
Toată căscarea
Şi strigarea!
De l-o pocit
Moroiu cu Moroaică,
De l-o pocit
Strigoiu cu Strigoaică,
Să peară,
Să respeară,
Cum piere spuma de mare
Şi roaua de pe floare;
Să peară toate durerile
Şi toate chinurile,

Toată pocitura
Şi săgetătura,
Toate căscările
Şi strigările
Din toate mădulările
Din toate încheieturile,
Să nu remâe durere
Nici giunghiere
Cât e un fir de mac uscat
In patru despicat
In mare aruncat.
De l-o pocit femee cu ţiţă
Să-i crepe ţiţele,
Să-i c u r ă laptele,
Să-i moară pruncu de foame.
De l-o pocit fată mare
Să-i pice cosiţele
Să se ducă şepte hotară,
S'alerge, să âmble,
Şi cum n'a afla cosiţele
Aşa să peară
Să respeară
Toată pocitura
Şi săgetătura,
Toată căscarea
Şi strigarea,
Toate durerile
Şi săgetările,
Ce N. le-o avut
Şi cari l-o durut.

Și cum nu scie
Când s'o născut
Și cum o crescut,
Așa să nu scie el
De toate durerile,
De toate făcĕturile
De toate pociturile.
Să se ducă dela dênsu.
N. să remâe curat
Ca auru luminat,
Ca argintu strecurat,
Sănĕtos și curat
Ca Maica Domnului
Ce pe pămênt l-o dat
Și D-ḑeu ce l-o lăsat.
Amin, amin,
Ca soarele'n sănin
Să remâe curat
Luminat. . . .
Voinicu ca calu
O trecut dealu. . .

Descântătoarea, care se folosesce de descântecul acesta, se duce și aduce mai ântâi apă ne'ncepută dela o fôntână sau dela un părĕu. Când se duce după apă și când o aduce nu vorbesce cu nime nici nu se întoarce pe acela-și drum pe care s'a dus. Ajungênd a casă pune vasul, în care a adus apa pe-un scaun, pe-o laiță sau și înalt loc unde-va, nici când

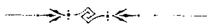
însă pe masă. Apoi luând un cuțit și făcênd cu dênsul ne'ncetat cruce în apa adusă prinde a descânta începênd cu cuvintele: „In numele tatălui, al fiului și al st. duch“. Ear' când ajunge la cuvintele „amin, amin“, atunci ie noue cărbuni nestînși, îi taie cu cuțitul și numĕrându-i îndărĕpt dela 9—1 îi aruncă cu cuțit cu tot în apă. După ce a sfârșit de descântat împlântă cuțitul în pământ. O parte din apa descântată o dă celui bolnav ca s'o beie, c'o parte îl spală pe la toate încheieturile, ear' ceea ce mai remâne o aruncă la țiținele ușei ori pe vêrvul unui par dicênd: „câtă apă o remas în vêrvu parului, atâta rĕu să remâe în N.“ După ce a aruncat acuma și remășița de apă și ântră în casă întoarce vasul cu gura în jos și dice: „nu'ntorc oala (sau ce este), ci întorc sănĕtatea și tot binele asupra lui N.“

Note.

1) „S a e - i o c h i i“ provincialism, în loc de „s a r ă - i o c h i i“, dela a s ă r ì.

2) Cred că aici sub „o m u c a Ș c h i o p u c u b a r b a c â t c o t u“ se'nțelege acea ființă mitologică daco-română, pe care o întâlnim foarte adeseori în povești, adică: „S t a t u - p a l m ă - c o t c u b a r b ă c u t o t“.

3) Sub adj. c i u n g fem. c i u n g ă se'nțelege aice atâta, cât despoiat de toate frundele și uscat, precum sînt c i u n g i i sing. c i u n g. Esistă și verbul a c i u n g ì cu înțeles de: a face uscat ca un ciung.

De pocitură de noapte.

Spre soare resare
Este un deal mare,
După dealu mare
Este-un mĕr de aur,
Sub mĕru de aur
Este-un scaun de-aur.
Dar' pe scaun cine șede ?
Acolo cine se vede ?
Șede și se vede :
Sântă Măria mare.
In mâna dreaptă
Păhar de aur ține,
In mâna stângă
Păhar de argint ține.
Și caută'n sus
Nu vede nemic,
Și caută'n gios
Și vede Ciumași
Cu Ciumași
Pocitori cu pocitorași.
Moroi cu Moroaie,
Strigoi cu Strigoaie,

Ce la N. mergè
Sângele să-i bè,
Sângele să-i beie,
Inima să-i ieie,
Inimă de paie să-i deie.
Sântă Măria mare
Cum mi-i zărì
La ei se repeḑì
Şi le cuvântâ
Şi mi-i întrebâ:
„Unde mergeţi,
Unde vĕ duceţi?
Voi Ciumaşi
Cu Ciumaşi,
Pocitori cu pocitoraşi,
Moroi cu Moroaie,
Strigoi cu strigoaie?
— „Noi la N. că ne ducem
Sângele ca să i-l bem,
Inima să i-o luăm,
Inimă de paie să-i punem!
„Ba! voi înapoi vĕ'ntoarceţi
Sângele'napoi să-i puneţi,
Inima'napoi să-i tocmiţi,
Pe N. de grabă să mi-l părăsiţi!...
Pocitură de noapte,
Pocitură de meaḑă-noapte,
Pocitură de ḑi,
Pocitură de meaḑă-ḑi,
Pocitură de ce-a fi;

Pocitură din mâncare,
Pocitură din strigare,
Pocitură din apă,
Pocitură din răhnă,
Pocitură din osteneală,
Pocitură din fierbințeală,
Pocitură din vênt,
Pocitură cu ceas rĕu,
Ieși din crierii capului,
Din fața obrazului,
Din audu urechilor,
Din vederile ochilor,
Din limbă
De sub limbă,
Din piept
De sub piept,
Din inimă
De sub inimă,
Din spate
De sub spate,
Din unghii
De sub unghii,
Din mâni și din picioare,
Din toate câte le are,
Din tălpile picioarelor
Din vêrvu degetelor.
Du-te și te prăpădesce
Unde cucoși negrii nu cântă,
Unde oameni nu âmblă
Unde vitele nu rag.

Acolo să-mi șeḑi,
Acolo să te pierḑi,
Acolo să vieţuesci,
Acolo să te prăpădesci,
Mai mult să nu te arăţi.
In N. să nu fie,
Să nu remâe
Pocitură de leac,
Şi răhnă de leac,
Şi durere de leac
Cât un fir de mac
In patru despicat
In Marea-neagră aruncat.
N. să remâe curată,
Curată și luminată,
Cum e dela D-ḑeu dată,
Dela Maica Domnului lăsată.
Descântecu dela mine,
Leacu dela Dumneḑeu
Şi dela Maica Domnului!

Observaţiuni.

Descântecul acesta îl am în doue esemplare și anume: unul din Calafindesci, dictat de Catrina Racolţa, eară celalalt dela o Româncă din Pătrăuţii de pe Suceava, trimis de D-nul V. Turturean, preot.

Atât C. Racolţa, cât și Pătrăuţeanca descântă de pocitură de noapte în următoriul chip.

Aduc adică mai ântâiu apă ne'ncepută, după aceasta ieu o căciulie sau și numai un fir (cățel) de usturoiu și împungêndu-l necontenit pe din toate părțile cu un ac sau cu un cuțit, rostesc în taină cuvintele de mai sus. După ce descântă în modul acesta și împung usturoiul, îl pisază bine și-l amestică cu apa cea ne'ncepută, făcênd dintr'ênsul și din apă un feliu de mușdeiu. O parte din mușdeiul acesta îl dau apoi celui pocit să-l mânânce, ear' cu ceealaltă parte îi spală și-i ung corpul.

Descântecul, după spusa C. Racolța, se descântă ori în ce ḑi de peste septĕmână, afară de Duminică. Cuvintele lui însă nu se repetează câte de trei ori ca ale altor descântece, ci se spun numai odată.

Tot C. Racolța mi-a spus că dacă descântă de pocitură de noapte unui om mai tênĕr de cât dênsa, nu i se'ntêmplă nemic. Ear' dacă descântă unui om mai bĕtrân decât dênsa, atunci tot cască, o doare capul și nu poate dormì liniscită ca de altă dată.

Aici, cred eu, că e locul cel mai potrivit de-a aminti și următoarea datină și credință, pe care am observat'o la mai multe descântătoare. Așa, ḑic ele, că dacă omul, pe care-l descântă, e bolnav din dio-

chiare sau din pocitură, sau din altă causă, îndată îl cunosc pe aceea, căci cum i-au descântat, încep ele a căsca. Prin urmare, ca să nu se prindă boala de dênsele, de câte ori cască, de atâtea ori stupesc jos și dic: „piei necurate! nu te lega de mine, ci du-te pe pustii, și'napoi să nu mai vii!“

De rĕul copiilor.

I.

Ieşi ceas rĕu,
Ieşi tu rĕu![1])
Ceas rĕu cu spăriat,
Ceas rĕu cu Duch necurat,
Ceas rĕu cu Samcă albă,
Ceas rĕu cu Samcă neagră,
Ceas rĕu cu Moroi,
Ceas rĕu cu Strigoi,
Ceas rĕu cu Sburători,
Ceas rĕu cu Incordători,
Ceas rĕu cu Diavoliţe rele,
Ceas rĕu cu boale grele.
Ieşi ceas rĕu,
Ieşi tu rĕu:
Din vêrvu capului,
Din crierii capului,
Din clescele capului,
Din poama obrazului,
Din vinele grumazului,
Din mijlocu spatelui,

Din vederile ochilor,
Din audu urechilor.
Din gură
De sub gură,
Din limbă
De sub limbă
Din mĕsele
De sub mĕsele.
Din dinți
De sub dinți.
Ieși ceas rĕu,
Ieși tu rĕu!
Nu-ți face pat în spatele lui,
Nu-ți face gâlțuri[2]) în umerii lui,
Nu-ți face scăldușcă[3]) în coșu lui,
Nu-ți face joc în trupu lui.
Ieși ceas rĕu,
Ieși tu rĕu:
Din inimă
De sub inimă,
Din plămâi
De sub plămâi,
Din rărunchi
De sub rărunchi,
Din mațe
De sub mațe;
Ieși tu rĕu
Ieși ceas rĕu!
Din vêrvu capului
Până'n vêrvu degetelor.

De aḑ înainte
In rîpi resipite
Cu noue lei,
Cu noue miei,
Mă-ta se mişelesce
Rîpele rĕsipesce.
Du-te şi tu de mişelesce,
Rîpele rĕsipesce.
Acolo să pieri,
Acolo să respieri
Cum piere spuma de mare,
Roaua de soare
Şi stupitu'n cărare.
N. e curat,
G î z e l e[4]) l-o boteḑat,
Gîzele l-o apărat,
Că ele o venit
Şi-o bîzîit
Şi tot rĕŭ dintr'ênsu o sărit.
Cu mătura asta[5]) am luat
Şi-am măturat,
Şi-am scos, şi-am aruncat
Toate gozurelele.
Din toate coturelele.
Aşa să iasă rĕu
Din vêrvu capului
Până'n vêrvu degetelor.
Din toate ciolanelele
Şi încheieturelele.
N. să fie curat,

Lămurat,
Cum D-ḑeu l-o dat,
Cum mă-sa l-o făcut
Din sănin
Şi l-o crescut.
In veci, amin!

Observaţiuni.

Zamfira Tuniac, care mi-a dictat acest descântec, ie unt curat de vacă sau untură de gâscă şi noue fire de hagĭmă (lat. Allium choenoprasum L.), şi curăţind firele şi pisându-le bine, le pune ori într'o tigăiţă, ori într'un hêrb la foc ca să se prăjească la un loc cu untul sau untura. Ie apoi un rămuşor de mătură cu care s'a măturat casa după un mort şi care se strînge şi se păstrează anume pentru asemene casuri, şi descântând cu dênsul untul şi hagĭma din tigăiţă, pronunţă încet versurile de mai sus.

De nu se află mătura, cu care s'a măturat casa după un mort, ie un rămuşor din ori care altă mătură de măturat casele şi cu acela descântă.

După ce a prăjit de ajuns firele de hagĭmă şi untul şi le-a descântat, dă copilului bolnav să guste de trei ori din această amestecătură, eară cu remăşiţa îi unge tot corpul, începênd dela grumaz şi până la vêrvul degetelor de la picioare. Eară după

ce a uns copilul sau și înainte de aceasta ie rămușorul cel de mătură și ștergênd cu dênsul grumazul bolnavului, dice: „c u m s'a d u s m o r t u l, a ș a s ă s e d u c ĕ ș i r ĕ u l, ș i c â n d s'a î n t o a r c e m o r t u l, a t u n c i s ă s e î n t o a r c ă ș i r ĕ u l, a t u n c i ș i n i c i a t u n c i!" Și după ce rostesce aceste cuvinte, aruncă rămușorul ori și unde afară.

Descântecul de „r ĕ u l c o p i i l o r" sau, după cum l-a mai numit Z. Tuniac, de „c e a s r ĕ u" se se descântă de trei ori după olaltă, și după fie-care descântare descântătoarea suflă de trei ori asupra copilului în cruciș, și după fie-care suflare stupesce dela cap spre picioare.

Afară de descântecul acesta, cum s'a descris el până aice, mai întrebuințează Româncele din Bucovina încă și următoarele mijloace spre vindecarea „r ĕ u l u i c o p i i l o r". Pun adică c i o r t o p o l o g, numit altmintrelea și c i o r t o p o l o a g ă, cioropor și t u r t u r e a (lat. Carlina acaulis L.) și t o a i e (lat. Aconitum napellus) într'o oală cu apă la foc. După ce fierb acestea de-ajuns toarnă zama lor într'un vas, pun s i n e a l ă într'ênsa și o amestică bine. Pe urmă dau din această zamă să beie ce-va copilul bolnav, eară cu remășița îi spală tot corpul. Aceasta o fac ele când s e p i ș c ă l u n a, adică:

cătră sfârşitul lunei. Mai departe fac scăldătoare din răchiţică sau lician, lat. Lycium europeum, sau L. Barbarum, şi cu zama acesteia scaldă apoi copilul bolnav.

Note.

1) Sub „rěul“ sau „rěutatea copiilor“ înţeleg Românii din Bucovina acea boală, ce constâ dintr'un feliu de cârcei de stomach, cari frămêntă pre copii în nuntru şi-i sgârcescesc une ori aşa de tare, până ce-i fac ghiem şi le duc picioarele la gură. Alte ori copiii, ce sûnt torturaţi de această boală, fac spume la gură, schimbă feliu de feliu de feţe, ba adeseori se schimosesc, adică li se sucesce vr'o mână, vr'un picior, se'ncrucişează, li se strîmbă fălcile, li se slăbesc toate nervele, şi remân apoi, dacă se'ntemplă să nu moară, astfeliu schimosiţi pentru toată vieaţa. Insă cei mai mulţi copii nu pot petrece şi scăpa de aceasta boală uricioasă, ci mai de grabă mor. „Rěul copiilor“ îl capětă mai ales din spaimă mare şi când zac mult de altă boală. In limba germană se numesce această boală „Freisen“. In mitricele morţilor am aflat că cei mai mulţi preoţi ort. or. din Bucovina au înscris'o şi-o mai înscriu încă unii prin „Fras“.

2) Despre însemnarea cuvêntului „gâlţ“ pl. „gâlţuri“ nu sciu până acuma nemică sigur. Presupun însă că trebue se'nsemneze aceea-şi ce'nţeleg Românii din Siretiu sub „ghinţuri“, sing. „ghinţ“, adică: nodurile ce se fac în corp, când sângele, din causa recelei, se'nchiagă şi care causază dureri şi slăbăciune de nerve. Când cine-va capěta aceste noduri, numite ghinţuri, se ḑice că acela e ciumurluit, că s'a ciumurluit. Ear' când cine-va e ciumurluit, Româncele

din Bucovina îl vindecă prin aceea, că-i freacă mânele și tot corpul cu apă sau cu s a l a m u r ă, până ce g h i n ț u r i l e se moaie și sângele începe a circula regulat. Salamura o fac din sare și apă, adică pun un drobușor de sare în foc și după ce acesta se'nfierbîntă bine îl aruncă într'o strachină cu apă și-l lasă până ce se topesce. Această sare topită în apă se numesce s a l a m u r ă.

3) In unele părți ale Bucovinei Românceie numesc adeseori scăldătoarea, în care scaldă copiii „s c ă l d u ș c ă" și „s c ă l d u ș ă".

4) Sub „g î z e" înțeleg Românii din Bucovina în genere partea cea mai mare a insectelor atât sburătoare, cât și nesburătoare. In deosebi numesc unii g î z e muscele, apoi și albinele. Ce felin de insecte se vor fi înțelegênd aice sub g î z e sing. g î z ă, nu pot sci cu siguritate. Poate că muscele, pentru că despre dênsele se dice, când sboară mult în colo și'ncoace, că b î z î e s c sau b î z î e.

5) Aice se'nțelege mătura cu care se mătură casa după un mort, și din care se ie rămușorul de descântat.

II.

Amin, amin,
Cosma Damnin!
Descântecu-l descânt eu,
Leacu îl dă Dumnedeu.
S'o sinecat,
S'o mânecat
N. pe cale,
Pe cărare
Gras și frumos

Rumĕn și voios.
Pe mieḑ de cale
De cărare
L-o'ntimpinat:
Leu cu leuoaica,
Smĕu cu smĕuoaica,
Samca cu Samcoaica,
Diavolița rea. . .
Cum l-o'ntimpinat
Trupu i-o'ncordat,
Spetele i-o fărmat,
Pieptu i-o'ncleștat,
Ceas de moarte i-o dat.
Tu leule cu leuoaica,
Smĕule cu Smĕuoaica,
Samcă cu Samcoaica,
Diavoliță rea!
Lăsați pe N. s'adoarmă,
Să doarmă,
Să odihnească
Somnu să-și plinească,
Fața să-i ruminească,
Mai mare să crească.
Să mergeți la Câmpulung. . .
La Marea-neagră
Că acolo este-o capră,
Capră cu ochi verḑi,
Ca ea alta nu mai veḑi,
Trupu-i încordați,
Spetele-i fărmați,

Pieptu-i încleştaţi,
Carnea i-o mâncaţi,
Sângele i-l beţi. . .
Ear' N. să remâe curat,
Curat şi luminat
Ca Dumnedeu ce l-o dat,
Ca Maica Precistă, ce l-o lăsat.
Dela mine descântecu,
Dela Dumnedeu leacu!

Observaţiuni.

Descântecul acesta, dictat de-o Româncă din târguşorul Boian, mi l-a împărtăşit D-nul V. Turturean, preot.

Se descântă de trei ori după olaltă, şi abia după a treia descântare e de folos.

De săgetătură.

I.

Duch necurat,
Drac nespălat!
Nu venì săgetând,
Nu venì aprinḑênd,
Nu venì recind,
Nu venì însulițând
Vinele'ncordând,
Cătătura stricând,
Rărunchii încuind,
Ci te du'n munți blăstĕmați,
Că acolo-i găsì lupi turbați
Pe gura lor vĕ băgați
La inimă v'așeḑați,
Acolo săgetați
Acolo vinele'ncordați,
Cătătura stricați,
Carnea'nsulițați,
Trupu giunghieți
Rărunchii încuieți.
N. să remâe curat,

Curat și luminat,
Ca argintu strecurat,
Ca Dumnedeu ce l-o dat,
Ca soarele'n sănin,
In veci amin!

Observațiuni.

Descântecul acesta mi l-a dictat o Română din Ciudeiu. El se descântă ori în ce di și ori în ce timp, când îl săgeată pre cine-va în vre un picior sau în alt loc al corpului. Descântătoarea, afară de rostirea acestor cuvinte, nu întrebuințează nemică, de cât numai dă asupra locului săgetat cu un cuțit sau cu un alt obiect, ca și când ar voì să dimice săgetătura.

II.

Pusu-m'am la masă
Cu fața voioasă,
Mândru și frumos,
Gras și sănĕtos,
Să beu să mănânc
Setea să mi-o stîng,
Foamea să mi-o stêmpĕr.
N'am mâncat, nici n'am bĕut,
Că la mine o venit
Săgetători cu săgetătoare,
Pocitori cu pocitoare

Şi m'o săgetat şi m'o pocit,
Sângele mi l-o bĕut,
Carnea mi-o mâncat,
Puterile mi-o luat,
Bun de nemic m'o lăsat.
Eu am prins a mĕ văera
Şi-a mĕ căina.
Nime nu mĕ vedè,
Nime nu mè audiè
Numai Maica Domnului
Din poarta ceriului.
Numai ea m'o audit
Mare milă şi-o făcut,
Şi o dis aşa:
„N. nu te văera,
Nu te căina!
Că Maica sfânta Maria
Are nouedeci şi noue de limbi,
Nouedeci şi noue de mături,
Nouedeci şi noue de lopeţi,
Nouedeci şi noue de coveţi,
Şi cu limbele te-a linge
Te-a prelinge
Din vêrvu capului
Până'n vêrvu degetelor.
Din toate încheieturile,
Din toate unghiile
Ţi-a scoate săgetăturile
De săgetători şi săgetătoare,
De pocitori şi pocitoare.

Din vêrvu capului,
Din sgârcu nasului,
Din faţa obrazului,
Cu mătura le-a mătura,
Cu lopata le-a lua
In covată le-a turna
Şi'n Mare le-a arunca,
Ca acolo să peară,
Să respeară
Ca spuma de mare,
Ca roaua de soare,
Ca stupitu sub picioare.
Dela mine descântecu.
Dela Dumnedeu daru,
Leacu dela Dumnedeu,
Că aşa voesc şi eu!

Observaţiuni.

Despre descântecul acesta nu sciu alta nemică, decât că după ce sfârşesce descântătoarea a pronunţa cuvintele de mai sus, stupesce de trei ori asupra celui bolnav. El se'ntrebuinţează încă şi spre vindecarea celor ce sûnt pociţi. — E cules din Horodnicul-de-jos şi mi l-a trimis conscolariul mieu Dl. P. Prelipcean.

De Samcă.

I.

Gheorghe-o mânecat
Şi o sinecat
Dela casă grasă,
Grasă şi frumoasă.
Când o fost în vale
La mijloc de cale
Eată că-l intâlnì
Şi mi ţi-l oprì :
Leu cu Leuoaica,
S m ĕ u cu S m ĕ u o a i c a,[1])
Cânele cu căţeaua
Sburătoarea cu Sburătoriu,
Samca cu Samcoiu.
Samca'n braţe prinsu-l-o,
De pămênt isbitu-l-o,
Carnea v ê l c e ḑ i t u-i-o,[2])
Pieptu rădicatu-i-o,
Vinele'ncordatu-i-o,
Rărunchii încuiatu-i-o,
Cătătura stricatu-i-o,
Plămâele leşinatu-i-o,

Ciolanele sfărmatu-i-o,
Sfărmatu-i-le-o'n doue
Pân' la nouedeci și noue.
Gheorghe încă prinde
Samca a și-o plânge
Și se glăsuia,
Și se frăsuia.[3])
Glasu lui trecè,
La ceriu agiungè,
Lacrima-i cădè
In pămênt bătè
Și mi ți-l muiè. . .
Nime nu-l vedè,
Nime nu-l audiè,
Numai Precista
Maria Prea-sfânta.
Ea mi-l audiè,
Ea mi-l și vedè,
Și la el striga,
Pe nume-l chiema :
„Gheorghe, Gheorghieș,
Fët de bun plăieș !
Ce te glăsuesci,
Ce te frăsuesci
De glasu tĕu trece,
Ceriu de agiunge,
Lacrima de-ți curge
Pe pămênt de cade
Și cu foc de-l arde
Și mi ți-l resbate ?

— „Cum n'oiu glăsuì,
Cum n'oiu frăsuì,
Că m'am mânecat
Şi am sinecat
Dela casă grasă,
Grasă şi frumoasă.
Când am fost în vale,
La mijloc de cale,
Eată mĕ'ntâlnì,
Pe loc mĕ oprì:
Leu cu leuoaica,
Smĕu cu Smĕuoaica,
Cânele cu căţeaua,
Sburătoarea cu Sburătoriu,
Samca cu Samcoiu.
Samca'n braţe prinsu-m'o,
De pămênt isbitu-m'o,
Carnea vêlceḑitu-mi-o,
Vinele'ncordatu-mi-o,
Plămâele'ncleştatu-mi-o,
Ciolanele frântu-mi-o,
Frântu-mi-le-o'n doue
Pân' la noueḑeci şi noue.
„Gheorghe, Gheorghieş,
Fĕt de bun plăieş!
Nu te glăsuì,
Nu te frăsuì,
Ci grăbesce-acu,
La N. iute te du,
Că N. leacu ţi-a da

Și te-a descânta,
Trupu unge-ți-a
Tot cu unt de vacă
Ș u t ă și n e l e a p e ă.[1])
Dară voi fiarĕ mult străine:
Smĕu cu Smĕuoaică,
Leu și cu Leuoaică,
Câne și cu cățea,
Sburătoare cu Sburatoriu,
Samcă cu Samcoiu,
Nu întârḑieți,
Pas de vĕ duceți,
Iute să mergeți,
Peste munți treceți,
Marea agiungeți,
Marea înotați,
Și-apoi îmi âmblați
Până ce aflați
Câmpi ierboși și lați
Și codrii bogați,
Tot cu cerbi armați
Și cu corn în frunte,
Unde-s fiare multe.
Acolo mușcați,
Acolo săgetați,
Vinele'ncordați,
Rărunchi'ncuiați,
Vederea stricați,
Plămâi încleștați,
Ciolane sfărmați,

Ciolanele'n doue
Pân' la nouedeci și noue.
Ear' Gheorghe remâe,
Dumnedeu să-l ție
Ca soarele luminat
Ca argintu strecurat,
Ca Dumnedeu ce l-o dat,
Ca soarele'n sănin
In veci, . . . amin!

Observațiuni.

Descântecul acesta, cules dela o Româncă din orășelul Ciudeiu, mi l-a comunicat D-nul Gheorghe Forgaș, învĕțătoriu.

„Samca" numesc Românii din Bucovina un feliu de boală, care provine mai cu samă la pruncii dela 1-4 ani. Pruncii, carii au boala aceasta, tremură foarte tare, sar noaptea prin somn, oftează și slăbesc vĕdênd cu ochii.

„Samcă" numesc Românii din Bucovina și o ființă mitologică, însă despre aceasta voiu vorbì mai pe larg în Mitologia daco-română.

Note.

1) Românii au o mulțime de credĕri asupra Smĕilor născute și întemeiate pe închipuire. Așa aflăm în poesiile, în descântecele, dar' mai ales în poveștile poporane nisce ființe imaginare sub nume de Smei,

carii au câte 3, 6, 9, 12, și chiar până la 24 capuri; mai departe trup și graiu omenesc; ființe uriașe, cari se luptă cu Feți-frumoși, cu Păunașii codrilor, precum și cu mulți alți voinici. Palaturile lor sûnt totdeauna în crierii munților, și sûnt mobilate cu toate frumusețele lumii. Arma lor principală e b u s d u g a n u l, care trage 200—300 de măji și pe carele, când se întorc dela vênat, îl aruncă din o depărtare dela 1—2000 de pași spre casă. Ei âmblă călare pe cai năsdrăvani, carii pășesc câte doue sau trei hotarě de-odată. Sûnt însă totdeauna învinși de către Feți-frumoși.

2) A v ê l c e ḑ ì însemnează atâta, cât a î n v i n e ț ì. Cine e vênět de pălituri sau bătaie se ḑice că e v ê l c e d.

3) A s e f r ă s u ì însemnează a se văera, a se tânguì.

4) Ș u t ă = fără coarne. — Românii din Bucovina numesc vitele cornute de genul femenin în anul ântâiu, adică de cum cûnt fětate, v i ț e a, v i ț i c ă, și v i ț e l u ș ă, în anul al doilea: m â n ḑ a t ă, eară într'al treilea an: m e l e a t c ă, m e l e a p c ă, n e l e a p c ă și n e l e p c u ț ă, însă mai cu samă acele vițele se numesc astfeliu, cari fată îndată după ce au împlinit al doilea an.

II.

Purces'a Gheorghiță
Luni demineață
Pe cale,
Pe cărare
Gras și frumos,
Rumĕn și voios.[1])

Și când o fost:
La mijloc de cale,
De cărare
Tâlnitu-l-o,
Opritu-l-o:
Lupu cu lupoaica,
Ursu cu ursoaica,
Leu cu leoaica,
Smĕu cu smĕoaica,
Moroiu cu Moroaica,
Samca cu Samcoaica;
Samca'n brațe prinsu-l-o,
In sus rădicatu-l-o,
De pămênt isbitu-l-o,
In coș întratu-i-o,
Carnea morsăcatu-i-o,
Sângele bĕutu-i-o,
Ochii painjenitu-i-o,
Bun de nemică lăsatu-l-o,
Cu morții alăturatu-l-o.
N. șede și plânge
Cu lacrimi de sânge
Și se văerează
Și se mnișelează.
Nime nu-l aude,
Nime nu mi-l vede.
Numai Maica Domnului
Din poarta ceriului.
Numai ea l-o audit,
Numai ea mi l-o vĕdut

Şi milă i s'o făcut
Şi s'o scoborît
Pe scară
De ceară,
Braţele şi-o întins
Pe N. l-o cuprins
Şi l-o întrebat
Şi i-o cuvêntat:
„N. ce plângi aşa tare,
Cu glas aşa de mare?
Ce te văerezi,
Ce te mnişelezi?
— „Of! Maica Domnului
Din poarta ceriului!
Cum nu m'oiu plânge
Cu lacrimi de sânge,
Şi m'oiu văera,
Şi m'oiu mnişela,
Că eu purces'am
Luni demineaţă
Gras şi frumos,
Rumĕn şi voios,
Şi când am fost:
La mijloc de cale,
De cărare,
Tâlnitu-m'o,
Opritu-m'o:
Lupu cu lupoaica,
Ursu cu ursoaica,
Leu cu leoaica,

Smĕu cu Smĕoaica,
Moroiu cu Moroaica,
Samca cu Samcoaica.
Samca'n braţe luatu-m'o,
De pământ isbitu-m'o,
In coş întratu-mi-o,
Carnea morsăcatu-mi-o,
Sângele bĕutu-mi-o,
Ochii păinjenitu-mi-o,
Bun de nemică lăsatu-m'o,
Cu morţii alăturatu-mo.
Maica Domnului
Din poarta cerului
L-o ascultat
Şi i-o cuvêntat:
„Taci N. nu plânge
Cu lacrimi de sânge,
Nu te văera,
Nu te mnişela,
Ci aleargă
De grabă
La N. N.[2]) robu lui D-ḑeu
Cu cuvêntu mieu,
Cu leac dela Dumneḑeu
Şi-i lua cuţit
De găsit[3])
Şi N. N. a scoate Samca
In mâna dreaptă
Şi bine descânta-o-a
Şi'ndată scoate-o-a :

Din crierii capului,
Din faţa obrazului,
Din vederile ochilor,
Din s p î r c u r i l e[4]) urechilor,
Din b e r c i i[5]) nasului,
Din a n d r e l e l e[6]) grumazului,
Din stomachu trupului.
Din piept
De sub piept,
Din inimă
De sub inimă,
Din spate
De sub spate,
Din rânză
De sub rânză,
Din ficaţi
De sub ficaţi,
Din mâni şi din picioare,
Din maţe şi măţişoare,
Din sute de aţişoare,
Şi-i trimite-o'n codrii seci
In copitele ciutelor,
In coarnele cerbilor.
Acolo să peară,
Să respeară
Ca spuma de mare
Ca roaua de soare.
N. să sară
Să resară
Curat

Și luminat
Ca Dumnedeu ce l-o lăsat,
Ca maica ce l-o aflat. . .

Observațiuni.

Descântecul de față, care mi l-a dictat Rucsanda Ienachieviciu, descântătoare bĕtrână din Siretiu, se descântă ori și'n ce di și anume: demineața, la ameadă-di și sara, dar' mai mult numai sara cu un cuțit de găsit. Descântătoarea ie un cuțit de găsit și începênd a descânta și a rostì versurile de mai sus, începênd dela crescetul capului, face cu cuțitul cruce în cap, la urechi, la față, și tot așa la fie-care încheietură, până ce ajunge la picioare. După ce a descântat odată lasă cuțitul cu care a descântat sub capul celui bolnav până la alt rênd de descântare. Eară când începe bolnavul a se înciripa, când nu mai are lipsă de nici un leac, atunci ie descântătoarea cuțitul de sub capul lui și se duce cu dênsul a casă în bună credință că descântecul ei i-a ajutat celui bolnav.

Note.

1) Dacă cel bolnav e de parte femeească, atunci versurile aceste se înlocuesc cu cele următoare:

Grasă și frumoasă,
Rumĕnă și voioasă.

2) Aice se'nțelege d e s c â n t ă t o a r e a sau d e s c â n t ă t o r i u l.

3) Și-i lua cuțit de găsit. Prin aceste doue versuri se face alusiune la cuțitul cu care descântă descântătoarea pre cel bolnav. R. Ienachieviciu dice că numai cu un cuțit sau c'o custură de găsit e bine a descânta, căci numai aceste doue obiecte au înrîurire binefăcĕtoare asupra celui bolnav. Toate celelalte cuțite sau custuri nu sûnt de nici o treabă.

4) In vorba de toate dilele, precum și în o mulțime alte descântece audim „sgârc" mai adeseori rostindu-se de cât „spîrc". Dar' pe alocurea se dice și „spîrcu nasului", în loc de „sgârcu nasului". „Spîrc" și „Șpîrc" pl. spîrcuri și șpîrcuri însă însemnează mai ântâiu șoríciul după ce se frige, eară al doilea o peliță albie și vêrtoasă, care în unele părți ale corpului se află între piele și carne.

5) Sub „bercii nasului" se'nțelege aice „puntecica nasului", adică carnea dintre nări din vêrvul nasului. Espl. descântătoarei.

6) „Andrelele grumazului" numesce poporul „vinele cele de aur", germ. Goldadern, eară „andreaua grumazului" numesce el cele doue ciolane de-asupra pieptului de lângă grumaz.

III.

S'o sinecat,
S'o suflecat,
S'o mânecat
N. dela casa ei,
Dela masa ei,
Grasă și frumoasă,
Rumĕnă și voioasă.
Când o fost:
La mied de cale,

De cărare
Vacă neagră'ntimpinatu-o,
Bucium negru făcutu-o,
In coarne luatu-o,
In laturi de drum aruncatu-o,
Inima mâncatu-i-o,
Ochii învêrtitu-i-o,
In cap ameţitu-o,
In spate recitu-o,
In picioare lovitu-o.
N. foarte s'o văerat,
Foarte s'o mişelat
Cu glas mare din pămênt
Pân' la sfântu ceriu strigând.
Nimene audītu-o,
Nimene vědutu-o,
Numai Maica curată,
Maica Precurată,
Auditu-o,
Vědutu-o,
Intrebatu-o :
„N. ce te văerezi,
Ce te mişelezi
Cu glas mare din pămênt
Pân' la sfântu ceriu strigând ?
— „Of! Maică curată,
Maică Precurată!
Cum nu s'a văera,
Cum nu s'a mişela,
Că N. s'o sinecat

S'o suflecat
Şi s'o mânecat
Dela casa ei,
Dela masa ei,
Grasă şi frumoasă,
Rumĕnă şi voioasă.
Dar când o fost :
La mieḑ de cale,
De cărare
Vacă neagră'ntimpinatu-o,
Bucium negru făcutu-o,
In coarne luatu-o,
In laturi de drum aruncatu-o,
Inima mâncatu-i-o,
Ochii învêrtitu-i-o,
In cap ameţitu-o,
In spate recitu-o,
In picioare lovitu-o.
N. foarte s'o văerat,
Foarte s'o mişelat
Cu glas mare din pămênt
Pân' la sfântu ceriu strigând.
Nimene auḑitu-o,
Nimene vĕḑutu-o,
Numai tu Maică curată,
Maică precurată
Auḑitu-o-ai,
Vĕḑutu-o-ai,
Intrebatu-o-ai :
Ce te văerezi,

Ce te mişelezi? . . .
— „Tu N. sama nu băga,
Că eu cuţite de găsit oiu apuca
Şi usturoiu de pe noue straturi
Ţi-oiu alege,
Ţi-oiu culege,
Şi cu aceste de-i descânta
Tot rĕu dela N. le-i depărta:
Din m i i d e m i e r c l e,[1])
Din sute de ciolănele. . .
Samcă de dori,
Samcă de cântători,
Samcă din spaimă,
Samcă din scârbă,
Samcă de d u c c u d u c o a i c ă,[2])
Samcă de Moroiu cu Moroaică,
Samcă de neamţ cu nemţoaică,
Samcă de leach cu leaşcă,
Samcă de rus cu ruscă,
Samcă cu Sburătoriu,
Samcă co pocitoriu,
Samcă de 99 de feliuri,
Samcă de 99 de chipuri,
Nu strîngeţi,
Nu ardeţi,
Nu'ncordaţi,
Nu'nfocaţi:
Şelele
Cu andrelele,
Genunchele

Și rărunchele,
Că nu vi-i aici locu,
Nu vi-i locoșagu,[3])
Ci voi vě strîngeți
Și vě duceți:
In vêrvu munților
In codrii Arșinilor,[4])
Unde fată mare
Cosițe nu'mpletesce,
Cucoș negru nu cântă,
Mâță neagră nu mneaună.
Acolo vě strîngeți
Și sângele vě beți.
Acolo vě adunați
Și carnea vě mâncați
Pe N. s'o lăsați,
N. să remâe curată,
Luminată,
Ca maica ce-o dat'o,
Ca Dumnedeu ce-o lăsat'o.
Amin, amin!
Ca soarele'n sănin.
Dela mine descântecu,
Dela Dumnedeu leacu.

Observațiuni.

Acest descântec, numit „de Samcă" sau „de rěul copiilor" și cules dela o Romancă din satul Bilca, mi l-a împărtășit T. Bumbac, preot.

Note.

1) M i e r e l-m i e r e l e dem. dela m i e, lat. mille, millia.

2) Mulți Români, după cum m'am încredințat de mai multe ori, nu pot pronunța cuvêntul „d u h“ = spirit, ci spun „d u c“ sau „d u f“. Deci sub cuvintele „d u c“ și „d u c o a i c ă“ din descântecul acesta nu se poate nemică alta înțelege, fără numai un d u c = duh necurat.

3) L o c o ș a g = culcuș, sălaș.

4) Sub „c o d r i i A r ș i n i l o r“ cred că e de-a se înțelege nisce codri mitologici.

De șerpe.

I.

Prinsu-s'a d i h u[1]) de pĕr,
Pĕru-i prins de piele,
Pielea de carne,
Carnea de os,
Osu sănĕtos
Dă veninu gios.
Și șerpele dihu
Să-și beie veninu. . .
Cine duce veste,
Veste și poveste
Să beie veninu
De-odată cu dihu!

Observațiuni.

Descântecul acesta precum și cel următoriu mi l-a dictat Anisia Florea, Româncă din satul Ilișesci.

Dacă un om sau o vită se mușcă de cătră un șerpe, descântătoarea, care este chiemată și voesce

să vindece pre cel muşcat, ie o cofiţă sau şi o oală cu apă ne'ncepută şi făcênd cruce cu mâna prin apă aceasta şi învêrtind prin dênsa ne'ncetat cu o rămurică de a l u n (lat. Corylus Avellana L.) sau de l e u ş t e a n (Levisticum officinale, Koch) sau şi cu una de b o z (lat. Sambucus Ebulus. L.) rostesce de trei ori după olaltă versurile descântecului de faţă. Ear' după ce în chipul acesta a descântat apa, cu o parte dintr'ênsa spală rana, o parte o dă celui muşcat s'o beie, eară ceea ce mai remâne i-o toarnă într'amêndoue urechile.

Ce se atinge de apă, apoi aceasta o ie descântătoarea totdeauna dintr'un isvor curat, nici odată din vre un părĕu, şi anume cu toarta cofei sau a oalei întoarsă îndărĕpt, şi atât când se duce la isvor, cât şi atunci când se întoarce cu dênsa spre casă nu vorbesce cu nime nici un cuvênt.

Alte descântătoare, în loc de rămurica cea de alun, de leuştean sau de boz, întrebuinţează la descântare earba, care cresce pintre garduri sau şi deaceea care cresce pe hotarĕ. Earba aceasta însă trebue să se culeagă cu mâna numai pintre gard şi nici odată din grădina celui muşcat, ci dintr'o grădină străină. Tot aşa se culege şi earba cea de pe hotarĕ.

Dacă cel muşcat e om, i se spală numai rana şi i se dă din apa descântată de bĕut, ear' dacă e vită i se dă şi earba, cu care a descântat, de mâncat.

Procedura aceasta, cu unele mici escepţiuni, e întrebuinţată şi de către descântătoarele ce au dictat descântecele următoare.

Note.

1) Poporul numesce atât fiarele cele selbatice, cât şi amfibiile şi mai ales cele veninoase „d i h ă n i i“ sing. „d i h a n i e“ şi „d i h a n e“. Nu sciu acum dacă cuvêntul „d i h“ din descântecul de faţă are acela-şi înţeles ca şi cuvêntul „d i h a n i e“ sau poate că el va fi avênd altă însemnare.

II.

Idiţă, Idiţă,[1])
Prinsă de peliţă,
Peliţa de carne,
Carnea de ciolane,
Carnea şi de os,
Osu sănĕtos
Dă veninu gios.
Idiţa sau dihu
Să-şi beie veninu.
Cine duce veste,
Veste şi poveste
Să beie veninu
De-odată cu dihu!

Note.

1) In unele variante ale acestui descântec, în loc de „i d i ţ ă“ se află „i u d i ţ ă“ şi „i t i ţ ă“. Sub acest cuvênt înţeleg descântătoarele pre o ş e r p o a i c ă, ear' sub d i h pre un şerpe. Deci unele descântătoare, nesciind de cine e cel bolnav muşcat: de şerpe ori de şerpoaică, întrebuinţează în acela-şi timp amêndoue descântecele, adică acesta pentru şerpoaică, ear' cel precedent pentru şerpe.

III.

I e d e r i ţ ă[1]) pestriţă
Lipită de peliţă,
Peliţa de carne,
Carnea de os,
Osu să remâe sănĕtos.
Cine o adus vestea
Să-i aducă povestea,
Apa să-i beie
Iederiţa să pieie!

Observaţiuni.

Acest descantec e cules dela o Româncă din satul Părhăuţi şi comunicat de elevul mieu G. Gafencu.

Note.

[1]) Sub cuvêntul „i e d e r i ţ ă“ se'nţelege aice şerpele sau şerpoaica, care a muşcat pre un om sau pre o vită. E însă foarte probabil ca „i e d e r i ţ a“ se'n-

semneze o specie anumită de șerpi, carii trăesc mai mult prin i e d e r ă, lat. Hedera Helix L.

IV.

L i ș i ț ă[1]) pestriță
Ție-se de peliță,
Pelița de piele,
Carnea de os
Osu să remâe sănĕtos.
Cine o adus vestea
Să-i beie zama,
Șerpele să crepe,
N. să se'ndrepte!

Observațiuni.

Acest descântec e din Siretiu.

Note.

1) Sub cuvêntul „l i ș i ț ă“ înțeleg Românii în genere o pasere, care de cătră ornitologiști se numesce lat. Fulica atra L. E însă foarte probabil că se vor fi chiemând cu numele acesta și o samă de șerpi de apă sau de-aceia, carii petrec în apropierea apelor. Și nici n'ar fi lucru de mirare, după ce Românii cred că toți șerpii, fără abatere, sûnt veninoși, prin urmare și cei de apă.

V.

Pe-o stâncă mare de peatră
Șede-o fată d r o g o l a t ă.[1])

De lucrat oar' ce lucrează ?
Face pită de cenușă
Și cu lapte de c ă t u ș ă.[2])
Pita cine s'o mânânce ?
Ia cel șerpe s'o mânânce.
Cum a mânca
Cum a crepa,
Lui N. sănĕtatea i s'a'nturna.
Dela mine descântecu
Dela Dumnedeu leacu !

Observațiuni.

Descântecul acesta, cules dela o Româncă din satul Pătrăuți de lângă Suceava, mi l-a comunicat amicul mieu D-nul V. Turturean, preot.

Note.

1) Ce va fi însemnând cuvêntul „d r o g o l a t ă", până acuma nime n'a putut să-mi spue.

2) Sub cuvêntul „c ă t u ș ă" înțeleg Românii din Bucovina bucățica de lemn descrisă mai sus sub nota No. 15. al descântecului II. „d e b e ș i c a c e a r e a", precum și-o plantă, care se mai numesce altmintrelea și „c ă t u ș n i c ă", lat. Nepeta Cataria L. Aice cred că se face alusiune la plantă.

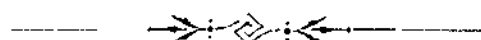
VI.

Șerpe, șerpe
Conoșerpe !

Tu ai cătat
De-ai mușcat
Și-ai păzit
De-ai otrăvit,
Eu păzesc să te descânt
Cu apă de prin isvoarĕ
Şi cu earbă de pe hotarĕ.
Cu apa oiu descânta
Şi dintr'ênsa oiu bea
Ear' tu, șerpe, îi crepa
Că așa e voea mea!

Observaţiuni.

Acest descantec l-am audit dela un Român din satul Putna, în care se află și mŏnăstirea Putna.

De spăriet.

I.

S'o sinecat,
S'o mânecat
N. dela casa ei,
Dela masa ei,
Grasă și frumoasă,
Sprintină și voioasă.
Când o fost :
La mieḍ de cale,
De cărare,
Inainte ieșitu-i-o,
In cale opritu-o
B o r z a[1]) înborzată,
Borza înfocată,
Borza uricioasă,
Borza fioroasă,
Borza s c â r î n d e a u a,[2])
Cu ochii sgâiți,
Cu dinții rînjiți,
Din gură molfăind,
Din ochi clipind,

Vacu[3]) să-i scurte
Ḑilele să-i ciunte.
„Alelei Borză'nborzată,
Borză înfocată,
Borză uricioasă,
Borză fioroasă!
La N. nu te duce
Vacu nu-i scurta,
Ḑilele nu-i ciunta,
Ci mi te grăbesce
Şi mi te pornesce
La Marea cea mare,
Că la Marea cea mare
Este-un pesce mare
Aceluia vacu scurtă-i,
Ḑilele ciuntă-i!
N. să remâe curată,
Luminată,
Ca maica ce-o dat'o,
Ca D-ḑeu ce-o lăsat'o.
Amin, amin!
Ca soarele'n sănin.
Dela mine descântecu,
Dela Dumneḑeu leacu.

Observaţiuni.

Descântecul acesta, cules dela o Româncă din satul Bilca, mi l-a trimis D-nul T. Bumbac, preot.

Dacă vre un prunc sau şi altul cine-va din te miri ce causă s'a spăriat şi prin urmare, când doarme, tresare prin somn, începe a plânge şi a striga, prin nemică nu se poate, după credinţa descântătoarei, mai uşor şi mai iute vindeca, ca prin descântecul acesta, care se descântă în trei ḑile de frupt câte de trei ori pe ḑi şi anume: demineaţa, la ameaḑ şi sara, şi mai cu samă atunci, când cel spăriat doarme.

Descântătoarea, înainte de ce începe a descânta, face un ş u m u l t e ţ de pânḑă. Apoi aprinḑênd şumulteţul acesta, învêrtindu-l ne'ncetat împrejurul celui spăriat şi afumându-l cu dênsul, pronunţă versurile de mai sus ale descântecului.

Dacă însă cel bolnav s'a spăriat de un om, de-un câne sau de-o vită oare care, descântătoarea ie vr'o câţi-va peri din capul, respective de pe trupul celui ce l-a spăriat şi descântându-l, îl afumă cu perii aceştia.

In cas când nu se află nici o descântătoare prin apropiere şi prin urmare n'are cine să-l descânte pe cel spăriat, atunci se ḑice că e de-ajuns şi atâta, dacă numai îl afumă cu peri din capul seu sau de pe trupul celui ce l-a spăriat. Dar' ca spăriatul să se afume cum se cade, când încep perii

a arde şi el se pune de-asupra fumului, îndătinează a se învălì pe cap c'un lepedeu sau şi cu altă pân-dătură.

O variantă fragmentară a acestui descântec, culeasă dela o Româncă din Sân-Giorgiu în Transilvania, sună precum urmează:

Amin, amin,
Cosma de amin.
Eu aş cânta
Şi descânta
Lui N. de spăriat.
Că N. s'o luat
Pe cale,
Pe cărare,
S'o tâlnit c'un moşneag.
In cale o a'ntimpinat,
In spate i s'o aruncat . . .
Ieşi ceas cu ceasoae,
Ieşi duh cu duhoae,
Ieşi duh necurat,
Duh înpeliţat
Cu capu de drac,
Cu mână de om mânat . . .
Ieşi din capu ei,
Ieşi din spatele ei
Şi din tot trupu ei!
Că de nu-i ieşì
Şi de nu te-i prăpădì,

Eu am un cățel încățelat
Cu lanț de fier legat,
Cu lapte dulce adăpat
Și pe el de l-oiu slobodì
Mii și făriuă te-a face! . . .

Procedura în timpul descântării cât și după descântare a acestui descantec e aceea-și, care se usitează și de către Româncele din Bucovina.

Altă variantă a descânteculni de mai sus, dictată de R. Ienachieviciu, sună astfeliu:

S'o spăriet de noue spărieți,
S'o dispăriet de noue spărieți,
S'o spăriet de opt spărieți,
S'o dispăriet de opt spărieți.

Și tot așa urmează până la doi. apoi continuă:

S'o spăriet de-un spăriet,
S'o dispăriet de-un spăriet.
N. să sară,
Să resară,
Să remâe curat,
Luminat
Ca soarele
In sănin,
Amin!
Sâ nu-i remâne rĕu
Cât un fir de mac uscat
In patru despicat
In vênt aruncat!

Note.

1) Sub „B o r z ă“ se'nţelege aice o fiinţă mitologică daco-română, a cărei pasiune e de-a spăria mai ales pre pruncii cei mici şi a le causa prin aceasta nu numai boală, ci adeseori chiar şi moarte. E o fiinţă, după cum ne-o arată şi însu-şi descântecul, nu numai uricioasă, ci totodată şi foarte rĕutăcioasă.

In legătură cu numele acestei fiinţe cred că stă şi următoriul adj. carele, mai ales în unele părţi ale Bucovinei, este foarte respândit şi anume: „b o r z“ fem. „b o a r z ă“. Adj. acesta înseamnă: sborşit, resfirat, înfoiat şi se aplică mai cu samă la gâscele, ale căror pene sûnt creţe, sborşite, cari nu stau întinse şi netede ca celelalte pene, ci înfoiate şi resfirate în toate părţile.

Tot în legătură cu numele acestei fiinţe cred că vor fi stând şi numele a patru sate, a unui părĕu şi a unei văi din Moldova, cari toate se numesc „B o r z e s c i“. (Veḑi: D. Frunḑescu: Dicţion. topogr. al României. Bucuresci. 1872. p. 58).

2) S c â r î n d e a u a e un cuvênt, pe care nime nu mi l-a putut esplica, şi care până acuma nu l-am mai auḑit nici odată în viaţa mea.

3) Mulţi Români din Bucovina ḑic v a c în loc de v e a c.

II.

Unde apuci,
Unde te puci
Tu B u z ă n e a g r ă,[1])
Poneagră
Cu ochii bolḑiţi,
Cu dinţii rînjiţi,

Cu pěru pălăind,
La soare sărind?
„Că eu apuc
Și mě duc
La N. să-l sparii,
Să-l sgarii,
Să-l sparii
Prin somn
De domn,
Prin ris,
Prin plâns,
Prin strigăt,
Prin răcnet,
Prin spaima cea mare,
Prin groază și'nfiorare!
„Tu Buză neagră,
Poneagră!
La N. nu te du,
Ci tu mi te du
In dealu Galileului,
C'acolo te-aşteaptă:
Ciute cu ciutoaie,
Cerbi cu cerboaie
La muls aplecate
La coarne legănate,
Bine ospětate.
Acolo să locuesci,
Acolo să trăesci,
Acolo-i casa ta,
Acolo-i masa ta;

Pe-acelea le sgarie,
Pe-acelea le sparie.
N. să remâe voios
Şi sănĕtos,
Curat
Şi luminat
Ca Maica sa
Când l-o făcut
In ḑiua
Când l-o născut.
Dela mine descântecu,
Dela Dumneḑeu leacu.

Observaţiuni.

Descântecul acesta mi l-a dictat Anisia Florea, descântâtoare din Ilişesci.

Descântătoarea descântă de trei ori pe ḑi: de-mineaţa, la ameaḑ şi sara în trei ḑile de frupt, la spatele celui spăriat cu o rămurică de mătură, şi după fie-care descântare suflă de trei ori în cruciş asupra bolnavului şi tot de-atâtea ori stupesce jos. Eară după ce sfârşesce de descântat, pune rămurica cea de mătură sub capul spăriatului, ca acesta să doarmă peste noapte pe dênsa. Făcênd aceasta, spune descântătoarea, că după trei ḑile cel spăriat se însănĕtoşează, nu tresare, nu plânge, nici nu strigă mai mult prin somn.

Note.

1) „Buza“ din descântecul acesta cred că e aceea-şi fiinţă mitologică, care a provenit şi'n descântecul precedent, cu acea deosebire numai că descântătoarea n'a ţinut bine în minte adevĕrata-i numire sau n'a putut'o rostì cum se cade. E însă foarte probabil că „Borza“ ca o fiinţă foarte fioroasă şi urîtă şi cu buzele negre să fie numită de către Români şi „Buză neagră“, mai ales că Românii pe oamenii cei urîţi şi buzaţi îi poreclesc de regulă „Buzilă“.

III.

S'o luat Bonza negru[1])
Ponegru,
Cu picioare groase
Folticoase,[2])
Cu mânuri groase
Folticoase,
Cu ochii sgâiţi,
Cu dinţii rînjiţi,
Cu barba până'n genunchi,
Cu pĕru până'n pământ,
Căutând,
Cercând,
Fagii surpând,
Pietrile sfărmând,
Grozăvii făcênd.
O gândit,
O socotit
Că nime nu-l vede,
Nime nu-l aude.

Da l-o vĕḑut
Şi l-o auḑit
Maica Domnului
Din poarta cerului.
Şi ea cum l-o vĕḑut,
Cum l-o auḑit
Poale albe o'ntins
Calea i-o cuprins
Şi aşa i-o ḑis:
„Unde apuci,
Unde te duci
Tu Bonză negru,
Ponegru
Cu picioare groase,
Folticoase,
Cu mânuri groase
Folticoase,
Cu ochii sgâiţi,
Cu dinţii rînjiţi,
Cu barba până'n genunchi,
Cu pĕru până'n pămênt,
Căutând,
Cercând,
Fagii surpând,
Pietrile sfărmând,
Grozăvii făcênd?
— „Că eu apuc
Şi mĕ duc
Pe N. să-l s a r,[3])
Să-l s p a r,[4])

Spaimă mare să-i trag,
In mari boale să-l bag!
„Tu Bonză negru
Ponegru!
La N. nu te duce,
Că la N. am fost eu
Cu trei ḑile mai nainte,
Veacu i-am întins,
Ḑilele i-am lungit,
Vieaţa i-am dăruit. . .
Da te du'n pădurea neagră,
C'acolo-i o stâncă neagră,
Ear' sub stâncă un voinic.
Acela a sineca
Şi-a mâneca,
Biciu de foc în mână a lua,
Munţii a clătina,
Văile a tulbura. . .
Acolo sai,
Acolo spai.
N. să remâe curat,
Luminat
Ca Dumneḑeu ce l-o dat.
Dela mine descântecu,
Dela Dumneḑeu leacu!

Observaţiuni.

Descântătoarea, o Româncă din Sân-Giorgiu în Transilvania, care mi-a dictat descântecul acesta,

după ce a sfârşit de descântat, suflă de trei ori în cruciş asupra celui spăriat şi tot de-atâtea ori stupesce jos. Prin aceasta simplă procedură cugetă ea că cel spăriat în curênd se însănĕtoşează.

Note.

1) „B o n z ă“. Această fiinţă e aceea-şi, după părerea mea, care a provenit şi'n descântecele precedente. Merită a fi însemnat aice încă şi aceea, că Românii din Bucovina numesc „b o a n z ă“ şi o specie de musce, cari muşcă vara foarte reu pe cai, şi cari, când sboară, produc un resunet deosebit. Producerea resunetului acestuia îl esprimă prin verbul a b o n z ă ì. Ear' de la b o n z ă ì cred că vine numirea B o n z a r i u şi B o n d a r i u, lat. Bombus terrestris.

2) Adj. „f o l t i c o s“ sau „f ă l t i c o s“, după cum spun Românii din unele părţi ale Bucovinei, înseamnă atâta cât: b o l o c ă n o s, c i o l ă n o s, neproporţionat, urît crescut.

3) „S ă - l s a r“, adică: să-l fac să sară prin somn. Fie-care prunc spăriat se ḑice că atunci, când doarme, tresare şi se aruncă prin somn.

4) „S p a r“, în loc de s p a r i i dela a s p ă r i è, e o formă, care până acuma n'am mai auḑit'o.

IV.

O venit omu mare
Dela pădurea mare,
Om pĕros
Şi spărios,
Cu mânele pĕroase
Şi cu picioarele pĕroase,

Cu ochii înholbați,
Cu dinți mari colțați,
Cu obrazu mare,
Cu căutătura'nfiorătoare.
Și-o venit asupra nopții
Când N. o fost supěrat
Bolnav și înfierbîntat.
Și-o venit prin nevoe
Pe N. să-l înspăimânte,
Dilele să-i scurte,
Vieață să-i ciunte.
Dar' eu l-am întrebat
Și i-am cuvêntat;
„Omule-aici ce-ai cătat?
— „Ia am venit și eu
La N. la omu mieu
Să-i strîng vinele,
Să-i sug sângele,
Să-i scurtez dilele,
Să-i mânânc inima,
Să-i scurtez viața:
Prin spăimântare,
Prin înfierbîntare,
Prin supěrare
Și prin boală mare,
Prin nevoe
Și prin mânie.
Să-l fac să bolească,
Mult să nu trăească!

„Omule uricios
Și spărios!
Tu de nu me-i asculta,
Pe N. de nu le-i lăsa
Și de nu te-i depărta
Din sfîrcu nasului
Din pelița obrazului,
Din toate mădulările
Și din toate'ncheieturile,
Cu mătura te-oiu mătura,
Cu grebla te-oiu grebla,
Pe mare te-oiu arunca,
Peste 99 de mări,
Peste 99 de țeri,
Să te duci să te topesci
Și se mi te restopesci,
Să remâi ca spuma pe mare
Ca apa pe sare,
Ca roaua la soare,
Ca un fir de mac uscat
In patru despicat. . .
Du-te'n mijlocu mării
C'acolo-i un cațel negru
Aceluia să-i strîngi vinele
Să-i sugi sângele,
Să-i scurtezi ḑilele,
Să-i mânânci inima,
Să-i scurtezi vieața,
Să-l faci să bolească,
Mult să nu trăească.

N. să remâe curat,
Curat și luminat
Ca Dumnedeu ce l-o dat.
Dela mine descântecu
Dela Dumnedeu leacu !"

Observațiuni.

Descântecul acesta, după cum mi-a spus descântătoarea, o țigancă născută în Transilvania, dar' venită de mică în Bucovina și staționată în Suceava, este bun de spaimă, de năcaz și când se ie omul mult pe gânduri și nu poate dormì toată noaptea.

Omul mare, pěros și spărios, despre care vorbesce descântecul acesta, nu poate să fie altul, decât aceea-și ființă mitologică, adică: Borza, Buza și Bonza din descântecele precedente, pentru că el are aceea-și făptură uricioasă și aplicări rěutăcioase.

V.

Mers'o N. pe cale,
Pe cale, pe cărare
Și-o'ntâlnit Spărietu[1])
Cu barba cât cotu,
Cu limba ca știuca,
Cu dinții ca grebla,
Cu dinții rînjiți,
Cu ochii bolditi,

Vênt aducênd,
Earbă târând,
Tare răcuind,
Copii spăriind.
N. cum l-o'ntâlnit
O stat ca'nlemnit
Şi-o prins a striga
Şi-a se'ncovăia
Şi-a se văira
Şi-a se c ă i r a.[2])
Nime nu l-o vĕḑut,
Nime nu l-o auḑit
Numai Maica Precista
Ce'n poarta ceriului sta.
Şi ea cum l-o vĕḑut,
Cum l-o auḑit
La dênsu s'o scoborît
Şi din gură i-o vorbit:
„N. ce strîgi,
De ce plângi?
Ce te'ncovăĭezi,
Ce te văerezi
Ce te căirezi?
— „Da eu cum n'oiu striga,
Cum nu m'oiu încovăia,
Cum nu m'oiu văera
Şi cum nu m'oiu căira,
Că m'o'ntâlnit spărietu
Cu barba ca cotu,
Cu limba ca ştiuca,

Cu dinţii ca grebla,
Cu dinţii rînjiţi,
Cu ochii bolditi,
Vênt aducênd,
Earbă târând,
Tare răcnind,
Copii spăriind!
Maica Precista
Lui N. îi cuvênta:
„Aşa nu striga,
Nu te'ncovăia,
Nu te vaera,
Nu te căira,
Că eu oiu mâna
Pe spărietu
Cu barba ca cotu
In Marea-neagră,
Că'n Marea-neagră
Este o mreană
Cu coada s t e a m ă,[3])
'Acolo trăească,
Acolo răcniască,
Acolo să sară
Acolo să peară
Ca spuma de mare.
Ca roaua de soare.
N. remâe curat
Şi luminat
Ca argintu curat,
Ca auru strecurat,

Ca Maica ce l-o făcut. . .
Descântecu dela mine
Leacu dela Dumnedeu!

Observaţiuni.

Descântătoarea, o Româncă din satul Vicovul-de-sus, dela care am descântecul de faţă, ie o mătură părăsită şi dând cu dênsa în cruciş asupra celui spăriat, pe când acesta doarme, rostesce cuvintele descântecului de trei ori după olaltă. Descântecul se descântă mai ales sara, după ce a adormit cel spăriat.

Note.

1) „S p ă r i e t u l“ cred că e adevĕrata numire a fiinţei mitologice, care, după credinţa poporului, sparie copiii.

2) C ă i r a = căina, aşa dic mai adeseori Românii din Vicovul-de-sus.

3) Ce va fi însemnând adj. „s t e a m ă“ nu sciu şi nici descântătoarea n'a sciut să mi-l esplice. Poate că va fi avênd însemnarea de „s t e e a n ă“, adică: cu coada în formă de stea.

Stîngerea cărbunilor.

Eu stîng pociturile
Şi săgetăturile,
Stîng toate strigările
Toate diocherile
Şi toate căscările,
Toate m i n c i c u r i l e,[1])
Toate h a b a t i c u r i l e.[2])
Stîng toţi ochii cei rei
Şi gurile cele rele.
Să n'aibă ochi a'nholba
Şi gură a striga
Asupra mea. . .
Potolesc,
Osîndesc,
N'aibă grija mea ![3]) . . .

Observaţiuni.

Dacă un om sau o vită de odată se bolnăvesce rĕu, fără să se scie din ce pricină, atunci crede poporul că omul sau vita respectivă trebue să fie diochiată sau pocită de cine-va. Deci pentru

a vindeca pre cel bolnav cât mai de grabă, pentru a-l scăpa de o boală mai mare sau chiar și de moarte, Romàncele îi stîng cărbuni.

Stîngerea cărbunilor, fiind, după credința poporului, vindecătoare ori și de ce boală grabnică, mai fie-care Română dela țară o scie și se folosesce totdeauna de dênsa când cere trebuința.

Descântătoarea, care vre să stîngă cărbuni, aduce mai ântâiu apă ne'ncepută dela vre un isvor sau fântâna sau și dela un riu apropiat. Apoi toarnă puțină dintr'însa într'un păhar, ie noue cărbuni aprinși și-i aruncă pe rênd în apa din păhar numĕrându-i de-a'ndărĕtelea adică dela 9 până la 1 și rostind în taină cuvintele de mai sus.

Dacă omul sau vita bolnavă e diochiată sau pocită, toți cărbunii aruncați în apa ne'ncepută s'așeḑă sfărîind pe fundul păharului; ear' dacă omul sau vita bolnavă nu e diochiată sau pocită, atunci cărbunii stînși plutesc pe de-asupra apei.

După ce descântătoarea a stîns cărbunii, dă să bea celui bolnav puțină apă descântată, îi spală cu dênsa têmplele și ici-colea corpul, toarnă puțină pe la țițînele ușelor, ear' remășița cu cărbuni cu tot o aruncă pe streșina casei.

Astfeliu se stîng cărbunii, după cum mi-au spus mai multe Romănce şi'ndeosebi R. Ienachieviciu, şi după cum mi-a scris D-nul P. Prelipcean, care mi-a trimis şi cuvintele acestui descântec cules în Horodnicul de jos.

Note.

1) „M i n c i c u r i“. Ce'nsemnează cuvêntul acesta singur nusciu, căci până acuma nime nu mi l-a putut esplica.

2) „H a b a t i c u r i“ însemnează: mărunţuşuri.

3) Dacă omul pocit sau diochiat îşi stînge singur cărbuni, face toate cum s'au arătat mai sus, pronunţând totodată şi cuvintele descântecului după cum s'au scris. Ear' dacă descântă vre o descântătoare pentru dênsul, atunci aceasta schimbă versurile din urmă şi le rostesce aşa:

Să n'aibă ochi a'nholba
Şi gură a striga
Asupra lui N
Potolesc,
Osindesc,
Să n'aibă grija lui!

De studeniță.

Pasere cudalbă
Pe sub ceriu sbura
Pui-și văera,
Că n'au ce mânca.
„Pasere cudalbă!
Nu te văera,
Sub ceriu nu sbura,
Că g r â n e l e - s[1]) verdi. . .
Da ie tu mătreață
De pe p e l i n i ț ă[2])
Și mergi la Gheorghiță
Și-i intră'n guriță
Și de s t u d e n i ț ă[3])
Dinții lui sçobesce
Și mi-i curățesce,
Puii ți-i hrănesce
Și mi-i mulcomesce. . .
Dela mine descântecu,
Dela D-ḑeu leacu!"

Observațiuni.

Acest descântec, cules din satul Bilca, mi l-a comunicat D-nul T. Bumbac, preot.

Note.

1) Cuvêntul „g r â n e“ pl. dela g r â u, în loc de g r â i e, e usitat, după cum mi s'a spus, în unele sate din ținutul Rădănților.

2) P e l e n i ț a din descântecul acesta e un feliu de plantă, care cresce pe ape.

3) S t u d e n i ț ă e un feliu de boală de gingine. Cel ce are această boală îi putredesc ginginele și dinții îi pică. S t u d e n i ț ă se numesce în Bucovina și o plantă cu care se vindecă boala ce-i poartă numele.

De vătămătură.

Vătămătură[1]) vătămată[2])
Vătămătură mărinată,[3])
Nu necheza ca caii,
Nu rage ca buhaii,
Nu te sgârcì ca aricii,
Nu te sbate ca chiticii,[4])
Nu piscuì ca puii,
Nu te măluì ca malu,
Nu te'nvăluì ca valu,
Da te prinde de buric
Ca troscotu de pămênt,
Ca răchita dintr'o vară.
De N. să nu gândesci,
Să te duci, să te prăpădesci
In pădurea cea uscată,
In apa cea tulburată.
N. să remâe curată,
Curată și luminată,
Cum e dela Dumnedeu lăsată.
Ca argintu cel curat,
Ca auru strecurat.
Dela mine descântecu,
Dela Dumnedeu leacu!

Observaţiuni.

M. Molociu, descântătoare din Calafindesci, care mi-a dictat descântecul acesta, vindică vătămătura în următoriul mod: Se duce la o fôntână şi aduce apă ne'ncepută. Toarnă apa adusă într'o oală, în care se află şi o câtime anumită de losnicicară, lat. Solanum Dulcamara L. şi-o pune apoi la foc ca să fearbă înăduşit. După ce fierbe bine scurge zama într'o strachină sau într'un păhar şi pune într'ênsa o leacă de miere curată. Ie apoi un cuţit şi dând cu dênsul de trei ori în cruciş prin zama din strachină rostesce cuvintele de mai sus. Ear' după ce într'acest mod descântă zama o dă celui bolnav de vătămătură ca s'o beie.

Unele descântătoare însă vindecă pre cei bolnavi de vătămătură prin aceea că, luând unsoare sau untură şi frecêndu-i cu dênsa la buric, rostesc cuvintele de mai sus.

Note.

1) Sub cuvêntul „vătămătură“ înţeleg Românii din Bucovina mai multe boale lăuntrice, însă mai cu samă cele de stomach.

2) Verbul a vătăma are la Românii din Bucovina trei înţelesuri şi anume: *a*) a atăca pre cine-va cu cuvêntul, *b*) a răni sau a stîlcì pre cine-va şi *c*) a căpĕta o boală lăuntrică. Acela-şi înţeles îl are şi adj. „vătămat“.

Descântece
adunate de George Săulescu.

Raport presentat „Academiei române“ din Bucuresci în sesiunea generală din an. 1883 și publicat în analele acesteia seria II. tom. VII. secția II. Bucuresci 1883.

Domnilor Colegi!

Manuscriptele, rĕmase de la George Săulescu pre cari ați binevoit a mi le încredința în sesiunea generală din anul trecut spre cercetare și raportare de merită a fi publicate ori nu, conțin șese descântece, doue vrăji, patru farmece, un fragment dintr'o carte poporană și descrierea a doue datine și anume: Calianul și Păpăluga, apoi vr'o câte-va poesii proprii, dintre cari una în limba grecească, și'n urmă patru maculare de epistole.

Pe lângă multe alte compusațiuni literare proprii, G. Săulescu, după cum arată manuscriptele din cestiune, s'a ocupat și cu adunarea literaturei noastre poporane care, pe timpul sĕu, era mai cu totul necunoscută sau mai bine ḍicênd nebăgată în samă. Ba el, după cum ne spune și singur într'o epistolă

din 18 Aprilie 1862 adresată mult regregatului profesor Aron Pumnul, a și publicat vr'o câte-va colinde în „Foaia pentru minte, inimă și literatură“ din anul 1847 și 1848.

Dintre toate manuscriptele, ce mi s'au încredințat, cele mai interesante pentru noi ar fi fără îndoială acelea, cari conțin descântecele, vrăjile și farmecele, pentru că acest gen de poesie poporană, precum prea bine vě este cunoscut, ne'nfățișează pe de-o parte o mulțime de cuvinte adevěrate românesci și numiri de ființe mitologice, cari în vorba de toate ḑilele numai rare-ori se mai pot auḑì, iară pe de altă parte ne descrie cu cele mai vii colori o mulțime de datine și credințe, cari s'au păstrat în sinul poporului nostru din cele mai depărtate timpuri.

Cu durere însă trebue să spun că colecțiunea lui G. Săulescu, voind a o publica astfeliu, după cum ne-a lăsat'o el, nu numai că nu ni-ar aduce nici un folos, ci ea în multe privințe ni-ar fi numai spre daună.

G. Săulescu se vede că a fost unul dintre bărbații aceia, carii aveau o deosebită antipatie, ba am putea ḑice că chiar o ură ne'mpăcată contra tuturor cuvintelor de origine străină.

Drept aceea, datina lui era de-a delătura toate cuvintele, cari i se păreau lui că sûnt străine, din limba noastră și a le înlocuì cu altele parte latine și italiene, parte eline, și parte fabricate de dênsul.

Acest zel l'a dus pre dênsul în urmă așa departe, că a început a delătura cuvintele, ce i se păreau că sûnt străine, până chiar și din literatura poporană adunată de dênsul și a le în locuì cu altele.

Ba! ce este încă și mai mult. el nu se mulțămia numai cu atâta, ci, după ce introducea astfeliu de cuvinte, se apuca apoi de-a le deduce și originea și a le face comentare, ca și când acelea s'ar fi aflat vre-odată în sînul poporului, eară acuma au început a se da uitării sau ar fi dispărut în timpul din urmă cu totul.

De-aice vine apoi, că mai nici un sîngur descântec cules de dênsul nu ni l-a lăsat astfeliu, precum l-a auḑit din gura celui ce i l-a dictat, ci pre cele mai multe dintre dênsele așa de tare le-a schimosit și împestrițat cu cuvinte latine și eline, în cât că numai de-abia se mai pot cunoasce că sûnt poporane.

Tot de aici vine apoi că doue dintre cele mai frumoase farmice din colecțiunea sa nu se pot cu-

noasce acuma mai de feliu: fost'au ele când-va poporane sau sûnt compuse de dênsul după vre un atare esemplar poporan?

Și cum că G. Săulescu întru adevĕr a falsificat poesiile poporane adunate de dênsul, îndreptându-le unora versurile, altora adăogêndu-le câte ce-va de la sine, eară la toate, fără abatere, inlocuind cuvintele de origine străină cu altele de origine latină sau elină, ni-o spune și singur în introducerea unui farmec de dragoste, pre care l'a botedat „descântec de filtre“, dicênd între altele și acestea:

„Ideile și parte din frase și cuvinte sûnt conservate așa precum mi s'au spus. Rapsodia lor și stilul le-am redigeat eu, neeșind însă din archaismul poesiei sale (??), ci din gură în gură mutilate ajunse a se întuneca ideea și cuvêntul, ca scriptura sau efigia unei nomisme rugenite.“

Dacă G. Săulescu ni-ar fi lăsat descântecele și toate celelalte poesii culese de dênsul astfeliu, după cum le-a audit din gura poporului, și s'ar fi mulțămit cu esplicarea și deducerea originei numai a acelor cuvinte și numiri de ființe mitologice, cari întru adevĕr au esistat când-va și mai esistă încă și astă-di pe alocurea în gura poporului, atunci

ni-ar fi făcut un servit foarte mare, pentru care tot românul adevĕrat și iubitoriu de literatura poporană i-ar fi fost foarte mulțămitoriu. Așa însă, folosul ce-l putem trage din colecțiunea sa, e cu mult mai mic și neînsemnat, de cum s'ar fi putut aștepta de la un bărbat ca dênsul.

Cu toate acestea însă, afară de cele doue farmice amintite mai sus, dintre cari cel dintâiu numit de dênsul „descântec de filtre (dragoste)“, eară al doilea „descântec de desfăcut“, precum și un „descântec de ghindure (gâlci)“, cari sûnt foarte schimosite, în cât nu se mai poate destinge cu deplină siguritate ceea ce a fost a poporului din ceea ce e a lui Săulĕscu, mi-a succes a le reda celorlalte stilul și forma lor primitivă.

Și poate că nici acestora nu mi-ar fi succes a le reda stilul și forma primitivă, dacă unele dintre dênsele nu s'ar fi păstrat în originalul pe care au fost din capul locului scrise, șterse și corese în urmă numai pe de-asupra și pe laturi, eară altele dacă nu s'ar fi păstrat în câte doue esemplare: unul original, eară altul cores și esplicat.

Voiu deci dară sĕ vĕ înfățișez aici pre acelea descântece, vrăji și farmice, cari mi s'au părut că sûnt mai interesante și cari în forma ce le-am re-

dat'o, adică în forma lor primitivă, cred că ne vor fi de oare-și care folos la studierea datinelor și credințelor, misteriilor și a medicinei poporane române, precum și la compunerea mitologiei noastre, de oarece în dênsele figurează mai multe ființe mitologice, cari provin și în descântecele, vrăjile și farmicele din Muntenia, Bucovina, Transilvania și Banat, cari s'au adunat și publicat în timpul din urmă.

Cred tot o-dată a nu greșì, dacă după fie-care descântec sau farmec, ce-l voiu reproduce, voiu înșira și toate acele cuvinte, cari s'au întrodus de către Săulescu în tecstul original în locul celor poporane, sau le-a adaos de la sine, ca ori și cine să-și poată face dintr'aceasta o idee, măcar cât de mică, până unde poate să ajungă un purist prea mare și ce feliu de folos poate el să aducă națiunei sale prin asemenea lucrări.

Să începem așa dară mai întâiu cu descântecele, cari ocupă locul prim în colectiunea lui G. Săulescu și mai ales că numai despre acestea am și fost provocat ca să vĕ răportez.

I.

Cel mai interesant descântec din colecțiunea lui G. Săulescu și tot o-dată și cel mai de mare

preț pentru studierea datinelor și a credințelor și în deosebi a mitologiei noastre, este fără îndoială „descântecul de Dênsele“.

Mai nainte însă de-a reproduce acest descântec voiu să vě vorbesc puțin despre cuvintele „Dênsele“ și „Ele“.

Sub cuvintele „Dênsele“ sau „Ele“ înțeleg Românii din Bucovina și Moldova un feliu de reumatism, pre care îl capětă, după credința lor, numai atunci, când calcă în urma unor ḑine foarte rele, ce le numesc ei cu un cuvênt impropriu „Ele“, sau când le vatěmă cu ceva pre acestea.

Ce se atinge de numirea „Ele“, ce se dă acestor ființe mitologice, nu trebue să luăm astfeliu, ca și când ḑînele respective ar fi purtat această numire din cele mai depărtate timpuri, și prin urmare nu trebue să-i căutăm originea nici la Romani, nici la Elini, nici la vre unul dintre popoarele cu câte au venit Românii în atingere de la colonisarea lor în Dacia în 'coace, ci numai în limba noastră.

Cuvêntul „Ele“, cu care astă-ḑi se numesce o specie de ḑine rěutăcioase, nu e, după părerea mea, nici mai mult nici mai puțin de cât pronumele personal femeesc de-a treia persoană plurală.

Eată acum și argumentul meu în privința aceasta:

Cei mai mulți Români din Bucovina, Transilvania și Ungaria, după cât am putut până acuma să mě încredințez prin propria mea esperiință, când vine vorba despre spiritul cel necurat, adică despre diavolul sau dracul, nici când nu vor să-i rostească numele cel adevěrat, ci tot-d'auna îl numesc prin circumscriere, prin cuvinte ca: mititel, necurat, cornorat, cel cu fesul roș, cel cu codiță, ucidă-l pietrele, ucidă-l toaca, Vasilică, Nistor etc. etc., și mai ales prin pronumele personal „El“ — „Cine ți-a făcut'o aceasta?“ — „El!“ — „Care El“ — „Cel mititel sau cel cornorat!“ — audim nu o dată pre Românii noștri vorbind. Ori când va fi vorba de vre un spirit necunoscut și se va amintì pronumele „El“, atunci să se scie că acel „El“ nu e altul, fără numai diavolul. Eară dacă unul sau altul îi rostesce numele cel adevěrat, atunci, nemijlocit după ce i l-a rostit, adaoge frasele: „cruce de aur în casă“, sau „nu se pomenească pe aici“, sau „mâe acolo unde a înserat“, credênd că, cum nu va rostì frasele acestea, cel necurat în scurt după aceea va venì la dênsul și-l va tortura, îi ve cășuna diferite neplăceri și daune, mai pe scurt că atunci nu va fi nici decum bine cu dênsul.

Deci dacă Românii îndătinează a numì pre diavolul mai tot-d'auna cu alte cuvinte și mai ales cu pronumele personal „El“, și numai rare-ori cu numele lui cel adevĕrat, nu trebue nici decum să ne mirăm, dacă tot cu acest pronume numesc ei și pre ḑinele din cestiune, cari după credința lor, sûnt cu mult mai rele de cât însuși dracul, și prin urmare se înfiorează când numai aud vorbindu-se despre dênsele, de cum să le mai rostească încă și numele.

Tot de această părere se vede că a fost și Săulescu. Eacă ce ne spune el în privința aceasta:

„Dênsele și Elele, Rosaliile, cu pronumele acesta se înțeleg trei ḑine Eumenide sau Furii, cari încunjură lumea prin aer și pre cine îl întâlnesc îl torturează și-l stropșesc. — Le numesc cu pronume, nu cu numele lor generic. — Cei vechi aveau superstiție a nu rostì numele demonilor, că atuncea li se înfățișază îndată și-i torturează.“

Numirele cele adevĕrate ale ḑinelor, cari în presinte se numesc de către Români cu pronumele personal „Ele“, și din a căror causă mulți capĕtă, după credința lor, boala numită „de Dênsele“ sau „de Ele“, ni le arată într'un mod foarte resvedit descântecul despre care ni-i vorba.

Numirile acelea sûnt Savatina, Mărgălina, aceasta numindu-se în descântec şi Magdalena, şi în urmă Rujalina.[1]

Eată acuma si descântecul respectiv ast-feliu, după cum l-am putut descifra din manuscriptele rĕmase de la Săulescu!

Marţi la mânec
In sinec
M'am pornit
Pe cale
Pe cărare
Grasă
Şi frumoasă
Când la jumĕtate de cale,
De cărare
Eată că m'au întâlnit:
Savatina,
Mărgălina
Şi cu ele Rujalina
Gătiţele
'N prouorele
Cu betiţe puchiţele
Cu şistori roşi cinsăţele
Mergênd iute ca gândul,
Tare ca vêntul,
Neatingênd pămêntul,

---

[1]) Să se vadă despre numirele acestor fiinţe mitologice şi „de însemnătatea botanicei românesci“ de Simeon Mangiuca, publ. în „Familia“ an. X. Buda-Pesta. 1874. p. 573.

La mĕrul tufos,
La mĕr rămuros,
Sĕ facă joc frumos.
Atunci pe Florica
Pe cale au întâlnit,
La ea au răcnit,
Péru'n cap i l-a'nodat,
Crierii i-au turburat,
De gură o au muţit,
De urechi o asurḑit,
De mâni o au mocit
În bătealā meliţat'o,
Peste gard aruncat'o,
Nici de-o treabă au lăsat'o.
Florica s'a sculat
Şi'n dureri o strigat
Cu bociu mare pân'la ceriu,
Cu lacrimi până'n pămênt,
Olicăindu-se
Şi văetându-se.
Nime din lumea aceasta pe dênsa n'a auḑit,
Nime dintre oameni durerile sale n'a simţit,
Numai Maica Domnului
Din poarta ceriului
Ţipetul şi plânsetul ei auḑit-a
Pe scară de aur scoborîtu-sa
Şi din gură întrebatu-o-a :
„Florică! ce olicăezi,
Pentru ce te văerezi ?
— „Cum nu m'oiu olicăì,

Cum nu mĕ voiu văicăì,
Că eu Marţi dimineaţă
Singurică m'am pornit
Pe cale
Pe cărare,
Grasă
Şi frumoasă.
Când la jumĕtate de cale
Şi cărare
Eată că m'au întâlnit
Savatina,
Mărgălina
Şi cu ele Rujalina
Gătiţele
'N prouorele,
Cu betiţe puchiţele
Cu şistori roşi cinseţele
Mergênd iute ca gândul,
Tare ca vêntul,
Ne-atingênd pămêntul,
La mĕrul tufos,
La mĕr rămuros
Să facă joc frumos.
Şi cum m'au întâlnit
La mine au răcnit,
Pĕrul în cap mi l-au 'nodat,
Crierii mi-au tulburat
De gură m'au muţit,
De urechi m'au asurḑit,
De mâni m'au mocit,

În bătcală melițatu-m'au
Peste gard aruncatu-m'au.
Nici de-o treabă lăsatu-m'au.
„Florică, taci, nu te'nspăimênta,
Nici în samă nu băga,
Că eu pe dênsele bine le-oiu întreba:
Voi Savatină,
Magdalină,
Rujalină!
În ḑiua de astă-ḑi pe unde ați âmblat,
Și'n urgia voastră pe cine ați stricat?
— „Ce să âmblăm,
Ce să stricăm?
Marți de dimineață, doamnă, ne-am sculat
Și'n calea noastră răpede am plecat
Gătițele
'N prouorele
Cu betițe puchițele
Cu șistori roși cinsețele,
Mergênd iute ca gândul,
Tare ca vêntul,
Ne-atingênd pămêntul,
La mĕrul tufos,
Mĕr rămuros,
Sĕ facem joc frumos.
Atunci pe Florica
Pe cale am întâlnit
La dênsa am răcnit
Pĕrul în cap i-am înodat,
Crierii i-am tulburat,

De gură o am amuțit,
De urechi o am asurdit
De mâni o am mocit
În bătealǎ am melițat'o,
Peste gard am aruncat'o
Nici de-o treabă am lăsat'o.
— „Voi Savatină,
Magdalină,
Rujalină!
În diua de astă-di la Florica vě duceți
Din cap pěru-i desnodați
Crierii să-i alinați,
Gura să i-o desmuțiți,
Audu-i desasurdiți,
Mâni, picioare-i desmociți,
Mădulările-i desmelitați
Și întreagă s'o lăsați.
Că voi în diua de astă-di
La ea de nu vě duceți
De cu di pe ceea de ceea
Pre voi eu voiu lega
Într'un fedeleș de apă
Câte trele v'oiu funda,
În munții Garalivului de-aici voiu arunca
Cu omět v'oiu oměta,
Cu ploile vě voiu ploua,
Nici de-o treabă v'oiu lăsa!
— „Doamnă Maică precurată!
De cu di pe ceea de ceea te rugăm nu ne lega,
Intr'un fedeleș de apă te rugăm nu ne'nfunda,

În munții Garalivului pe noi nu ne arunca,
Cu omĕt nu ne omĕta
Cu ploile nu ne ploua,
Nici de-o treabă nu ne lăsa,
Că noi în ḑiua de astă-ḑi
La Florica ne vom duce
Pĕrul i l-om desnoda
Crierii i-om alina,
De gură om desmuți-o,
De urechi om desasurḑi-o,
De mâni om desmoci-o,
Mădulările i-om desmelița
De treabă o vom lăsa!" —

Aice se sfârșesce descântecul „de Dênsele".

Și descântătoarea, după ce a sfârșit de rostit versurile descântecului acestuia, unge pre cel bolnav „de Dênsele" cu untură, după cum arată următoarele patru versuri cu cari se încheie descântecul și cari se pot de departe cunoasce că nu sûnt poporane, ci fabricate de Săulescu, și anume:

Remed în iasta untură
Noi Floricăi 'i vom pune,
Și cu dênsă cum s'a unge
I-or trece ale ei odune.

Însă de ce e untura aceea, cu care se unge cel bolnav „de Dênsele", nu ne spune.

Și acuma să trecem la cuvintele întroduse de Săulescu în acest descântec.

Cuvintele întroduse de dênsul în tecstul acestui descântec și pre cari eu le-am înlocuit earăși cu cele originale și adevěrat poporane, sûnt următoarele:

Formos, în loc de frumoasă.

Rosalină, în loc de Rujalină, după cum se află numirea aceasta la Românii din Banat și după cum cred ca se va fi aflând și'n gura poporului român din Moldova.

Cest, în loc de cingătoare, șistoare, brâu sau brâneț. În privința cuvêntului acestuia Săulescu ne spune într'o notă că „întrebând pre descântătoare ce ar însemna cestele?" aceasta ar fi rěspuns că „cingători". Dice apoi mai departe tot în aceea notă, că sistoarea sau cistoarea se derivă de la κεστὸς, acu pictus, cestus cingulum ille cebrosum. Cestoare sau brâu pict, scris, centat cu acul. Așa era cingătoarea Vinerei cusută de Gracii, cu care cingêndu-se întrunia cătră sine filtrele și grațiile. Așa dară brâul sau colanul sacru sau vergural se numia cest-cestoare, sistoare, de unde poate șiștoare = cestoare.

Nutilă, în loc de „nici de-o treabă".

Flêger, adaos de la sine după cuvintele ţipet şi plînset şi dedus apoi în notă de la φλεγεδέω = arḑintele, flăcărântele, prin care se înţelege rîul infernului.

Matrea Domnului şi matră vergură, în loc de Maica Domnului, sub care numire din urmă provine în toate descântecele şi farmecele publicate până acuma, şi nici odată sub numirea de matră vergură.

Morbăm, de la a morba, în loc de stricăm sau bolnăvim. E drept, că în unele părţi ale Bucovinei ecsistă adj. moarbĕd în gura poporului cu înţelesul de bolnav, dar' morb şi a morba nu le-am auḑit pâna acum nici o-dată, prin urmare nu cred sĕ fie poporane.

Blemaţi în versul „şi în calea noastră repede am blemat“, în loc de am plecat, am purces, ne-am dus. Verbul acesta, după cât sciu eu, se aude numai la Românii din Transilvania şi Ungaria, şi după cât îmi pot aduce aminte numai sub forma „blem“ = vină. În Bucovina nu l-am auḑit nici o-dată, prin urmare cred că nici în Moldova, de care s'a ţinut Bucovina, nu va fi esistat când-va.

Părăţele, în loc de gătiţele, gătite, împodobite.

Subit în loc de „într'un buc“, într'o clipeală, cât ai clipì din ochi, cât ai scăpăra din amnar, cât ai bate în pălmi, într'un moment . . . . subit se vĕ duceţi la Florica. . . .

Te precăm, în loc de „te rugăm“, „te poftim“.

Utile, în loc de „de treabă“, sănĕtoasă.

Odune, adaos de la sine şi esplicat apoi într'o notă prin cuvintele „sub odune se înţelege dureri, de la ὀδύνη ca şi indun de la ἐνδύνω — induo“.

Acestea sûnt cuvintele întroduse de Săulescu în descântecul citat.

II.

Al doilea descântec din colecţiunea lui Săulescu e cel de „diochiu“.

Eată-l cum sună şi acela:

Pasere albă
Cu dalbă
Pe peatră a sărit,
Peatra s'a clintit
Şi s'a resturnat,
În patru a crepat. . .
Fugi deochiu
Dintre ochi;
Că eu te-oiu sufla
Şi tu vei crăpa.

De-i fi de la bărbat,
Fie blăstěmat,
De va fi pe jos
Stea neputincios,
De va fi călare
Calul i-ar crepare!
Fugi deochi
Dintre ochi,
Că eu te-oiu sufla
Şi tu vei crepa.
De-i fi de la femei
Cu ochii mirei,
Crepe-le ţiţele.
Cură-le laptele.
Fugi deochi
Dintre ochi,
Că eu te-oiu sufla
Şi tu vei crepa.
De-i fi dela fete
Pice a lor plete,
Treacă-le juneaţă
Vie-le bětrâneaţa.
Fugi deochi
Dintre ochi,
Că eu te-oiu sufla
Şi tu vei crěpa!

În descântecul acesta se află numai un singur cuvênt întrodus. Acela e „mamele“ în loc de „ţiţe“.

III.

Al treilea descântec e cel de „bube dulci“, care sună în următorul mod:

Făcut'a N. cutarele
Masă mare
Preste mare
De-a trecut hotarele.
Acolo el a chiemat,
A chiemat de-au ospětat
Bubele
Cu udmele,
Cu pușchele,
Cu scurtele,
Sgaibele
Bolfele,
Gâlcele,
Plăgile,
Cu ulčioare
Și bŭboaie.
Dar pe bubele dulci
Ce-s a Sancei țițe
N'au chiemat,
Deci s'au îmflat,
De mânie au crepat,
Rădĕcina le-a secat,
Cucuiul li s'a uscat,
În trestie le-am băgat,

Cu sugel le-am întundat,
În mare le-am aruncat.
N. de ele a scăpat
Trupul i-a rĕmas curat.

Cuvintele întroduse în acest descântec sûnt:

Invitat; în loc de chiemat, poftit, în versul „o'nvitat de-o ospĕtat".

Baibe, în loc de bolfe, sau sgaibe și comparate apoi cu volva-vulva-bolfă-bolvă, valva-ghindură-gâlca.

Sgâncile, adaos de la sine și comparat apoi cu cuvêntul lat. cancer.

Ma, în loc de dară.

Ubere, în loc de țițe, în versurile:

Ma pre dulce bubele
Ci-s a Sancei ugere:

Eară despre Sancă = Samcă dice că „e o videmonie, un spirit immund mai vêrtos vătămător pruncilor", adică tocmai după cum cred și Românii din Bucovina despre acest spirit rĕutăcios, cu acea deosebire numai că în Bucovina, după cât sciu eu până acuma, se numesce numai „Samcă" cu *m* și nu „Sancă" cu *n*.

Calam, de la lat. calamus = trestie și poi în loc de apoi, în versul: „în calam poi le-

am băgat“, în loc de „în trestie apoi le-am băgat“.

Corp, în loc de trup.

IV.

Al patrulea descântec e cel „de ceas rĕu“, numit de Săulescu „descântec de mare-oră“ sau „oră-mară“.

Acela sună precum urmează:

Doamnă maica ceriului!
Cum se potolesce vêntul
Cu pămêntul,
Așa potolesce
Ceas rĕu cu lipitură
Și cu întêlnitură
De la trupul lui George,
Ochiul ce dioachie
La el sĕ nu cate,
Că George a purces
Pe cale
Pe cărare
Gras și frumos
Rumên și voios,
Și când a fost
La mieḑ de cale
De cărare
L'au întĕlnit cele noaue fete
Cu a lor lăduțe'n spete

Şi'n pământ tra'ntitu-l'au
Sângele sorbitu-i-au,
Faţa îngălbinitu-i-au,
Mintea lui smintitu-i-au.
Voi noue fete
Eşiţi din maţe
Din ficaţe (?)
Din crierii capului
Din spârcul nasului,
Din faţa obrazului,
Din melciul (?) ochilor,
Din auḑul urechilor
Din rĕdicarea mâuelor
Din âmblarea picioarelor.
O! voi nouĕ fete!
Duceţi-vĕ la fata craiului,
Că acolo vĕ aşteaptă
Cu făclii de cear' aprinsă
Cu mese întinse.
Duceţi-vĕ, că Maica Domnului
Acolo vĕ îndreaptă.
Ear' faptul vostru rĕmâe
Cât un fir de mac
În noue despicat
În Marea-neagră aruncat
Să fie lui George de leac,
Că George e boteḑat,
Încreştinat
Şi'n sama lui Dumneḑeu dat:
Voi să vĕ duceţi la jidance

Că acestea nici îs botedate,
Nici încreștinate,
Nici în sama lui Dumnedeu date!

Cuvêntul „ceas“, care provine în descântecul acesta, e de origine slavon. Aceasta o scie ori și cine. Deci ce face Săulescu? Ne plăcêndu-i nici de frică acest cuvênt barbar, îl înlocuesce prin „oară“ de la lat. hora. Dar' el nu se mulțămesce numai cu atâta, ci se apucă si de capul nevinovatului adj. „rěu“, îl aruncă și pre acesta afară, cu toate că e adevěrat românesc, și-l înlocuesce prin „mară“, care după părerea lui ar fi mai frumos și mai românesc, de oare-ce ar vení, după dênsul, de la lat. „mala“ cu „l“ muiat în „r“ și se rimează tot-o-dată cu „oră“. In modul acesta eată-ne de o-dată treziți cu un „mare-oră“ sau „oară-mară“, în loc de „ceas-rěu“ după cum se numesce această boală rea mai de toți românii.

Pe lângă cuvintele acestea a întrodus Săulescu în descântecul de față încă și pre cele următoare și anume:

Matra ceriului, despre care dice apoi într'o notiță că se'nțelege și Maica Domnului și Venerea și că aice e amestecat păgânismul cu creștinismul.

Ciste, în loc de lăduțe, în care musele conservau harurile lor.

Dine parnasine, adaose de la sine, spre a-i da descântecului prin aceasta o origine romană necontestabilă. E drept, că poporul sub mai toate fetele, ce provin prin descântece și farmece, înțelege un fel de dine. Dar' că tocmai cele noue fete din descântecul de față ar fi chiar „dine parnasine“ e încă o întrebare, la care nu se poate da așa de lesne rĕspuns, până ce nu se vor face mai ântâiu studii serioase în privința aceasta.

Blemați, în loc de mergeți, duceți-vĕ.

V.

Al cincelea și cel de pe urmă descântec, care'l reproducem, e cel de „șerpe“.

Acela sună astfeliu:

Sus tună, jos fulgeră,
Un șerpe te încunjură.
Iediță, iediță
Prinsă de peliță,
Peliță de carne,
Carnea de os,
Osul de mĕduvă,
Os veninos,
Mĕduva de venin
Veninul cel serpin (?)

Şerpoaia l-a bĕut,
Şerpele a vĕḑut
Pe gard s'a suit
Şi'n necazu-i a murit.
Dinţi
Cârpiţi,
Iediţă
Păstriţă
Leagă-te de peliţă! . . .

Ce se atinge de „ritualul" acestui descântec ne spune Săulescu că „descântătoarea iea trei smicele de alun şi descântă pe loc în apă pe care o dă apoi celui muşcat de şearpe ca să o bee".

Eară în privinţa cuvêntului „Iediţa" ne spune următoarele: „Iediţă, mai drept indiţă, ce înseamnă pelea şearpelui cea solzoasă, se derivă dela ἐνδιτίς şi acesta dela ἐνδύω — ἐνδύνω."

De-i tocmai aşa, după cum spune Săulescu despre cuvêntul acesta, nu sciu. Atâta însă sciu, că'n descântecele de şerpe din Bucovina, cari îmi sûnt până acuma cunoscute, cuvêntul acesta sună „Idiţă" şi „Iudiţă".

VI.

După descântece urmează vrăjile.

De acestea se află în colecţiunea lui Săulescu, după cum am arĕtat din capul locului, numai douĕ.

Şi nici nu e de mirare, de oare ce rar care vrăjitoare se'ncumetă a împărtăşì şi altora vrăjile şi farmecele, ce le scie, temêndu-se ca, împărtăşindu-le, să nu i-se întîmple vre-o nenorocire sau altă neplăcere.

Cea dintâiu vrajă „de ursîtă", culeasă din gura unei descântătoare moldo-române, sună precum urmează:

Oschi, oschi,
Scaraoschi!
Cu gura să te învĕţ
Cu ochii să nu te vĕḑ.
Dimone, spirituş rĕu,
Mergi la ursitoriul meu,
Ori şi unde le-i aflare
Făr' ai da răgaz în cale
De pĕr să-l apuci
Călare să-l aduci
Tare ca vêntul
Iute ca gândul
Peste codri, văi şi munţi,
Peste ape fără punţi·
Şi la vatra casei mele
Gol să stea în a lui pele,
Fugi de-aici, dimone, fugi, piere!

Afară de cuvintele introduse în textul original al acestei vrăji în locul celor poporane, şi esplicate

apoi ca şi când acelea ar fi fost poporane, se mai află, cu privire la vraja de faţă încă şi următoarea notiţă interesantă :

„Eacă încă un descântec de ursită, cu care babele cred că aduc pe sus ursitoriul călare pe beţe, când vor aşa de tare, că ajungênd la locul menit, adese ori cade mort.“

Apoi şi aceasta :

„Spune că o fĕrmĕcătoare din satul Bărboşii învĕţând pre o tênĕră sĕ reciteze descântecul acesta, juna iniţiată în loc sĕ ḑică „cu ochii sĕ nu te vĕḑ“ a ḑis : „cu ochii sĕ te vĕḑ“ şi îndată dimonul se arătâ la fereastră, de care fata până la cântători nu scăpâ. Dimonul înfăţoşat, după spunerea descântătoarei, era roş, foarte subţire cu carnea şi jucând pe la fereştri se isbia în ferestre de se cutremura casa. . . Pe descântătoare o chiamă Paraschiva a dascălului Dumitru, eară pre tênĕră o chiamă Safta din Bărboşi“.

Cuvintele introduse în această vrajă sûnt :

O s c h e - f a r a o s c h e, în loc de o s c h i - s c a - r a o s c h i, despre cari ḑice apoi că „in invocaţiunea oschi şi osche! care-osche, fora-osche, se conservă o archiologie foarte vechiă, adică geniul poporului antic al Italiei oscus-oschi, de unde limba oscă

dela oscus etc. etc.“ Vrea să dică Săulescu până şi pe Scaraoţchi voia să-l facă de origine romană.

Spirit rĕu, în loc de spirituş, duh rĕu, duh necurat.

Ară, în loc de vatră.

Nud, în loc de gol, şi în urmă:

Subit, în loc de iute, de grabă.

VII.

A doua vrajă, tot „de ursită“, e cea următoare :

Sâmbătă seara spre Duminică, Marţi spre Mercuri şi Joi spre Vineri, fata, care voesce să-şi facă pe ursită, când se culcă, ia brâul sĕu în mână, face nouĕ noduri într'însul şi dice :

Brâne, brânişorul meu !
Fă-te şearpe laur,
Şearpe balaur,
Cu solzii de aur,
Cu totul de aur,
Cu 24 picioare mergĕtoare
Cu 24 limbi împungĕtoare.
Cu 24 aripi sburătoare.
Brâne, brânişorul meu !
Pas la ursitoriul meu

De-a fi în sat aice,
De-a fi la al doilea
De-a fi la al treilea,
De-a fi la al patrulea,
De-a fi la al cincelea,
De-a fi la al șeaselea,
De-a fi la al șeaptelea,
De-a fi la al optulea,
De-a fi la al noulea,
De-ar fi ori și unde ar fi
Cu limbele să-l împungi,
La inimă să-l strepungi,
Și la mine să-l aduci
Și cu solzii sĕ-l solsesci
Și la nime sĕ-l pornesci!

Până aici ține brâul pe mână întins.

Acuma însă stringêndu-l colac ca pe un șerpe înfige în el un ac și ḑice:

Eu nu string aice brâul meu colac,
Ci aduc ursitorul meu în cai de olac
Prin târg fără de rușine,
Prin codru fără de sine.
Eu nu înfig aice acul în brâul meu,
Ci o săgeată în inima ursitorului meu!

„După ce a rostit și acestea versuri, pune brâul sub cap, se culcă și atuncea prin somn vede aceea pre ursitorul sĕu.“

Acesta e întreaga vrajă din colecţiunea lui Săulescu!

În privinţa brâului, care provine în vraja aceasta şi pre care îl întrebuinţează fata, când face pe ursîtă, Săulescu ne spune următoarele:

„B r â n, de unde b r â u, prin limpeḑirea lui „n“ în „u“ ar fi aproape de b r a n o italian, însemnând o făşie sau sfăşie dintr'o materie. Poate de la b r â n sau b â r n se derivă şi bârneţul. — În descântecul acesta se vede o archeologie, care ne amintesce *a*) brâul sau cestul Vinerei cel încântător cu ale sale filtre centat şi decorat de graţii, — *b*) brâul sacru-virginal al vestalinelor, brâul sacerdotal al sacrificatorilor.“

VIII.

După vrăji urmează farmicele, cari sûnt patru la numĕr.

Dintre farmicele acestea însă voiu reproduce în şirele următoare numai douĕ, căci celelalte douĕ sûnt aşa de schimosite şi îndreptate, că numai deabia se mai pot cunoasce că au fost oare când poporane.

Farmecul prim „d e d e s f ă c u t“, căruia numai cu mare greu mi-a succes ai reda forma originală, sună precum urmează:

Voi nouĕ ciute înciutate
Din nouĕ vetre de foc luate,
Arse și pârlite,
Unde ați purces așa de iute,
Iute ca gândul
Și tare ca vêntul?
„Că noi am purces
Grâie să ardem,
Ogoare să uscăm,
Păree să secăm!
„Voi nouĕ ciute înciutate,
Din nouĕ vetre de foc luate!
Nu purcedeți așa de tare,
Stați de pe această cale
Duceți-vĕ la N. la cutare.
Acolo întrând
Casa salutând
Luați fapt din casă,
Luați fapt din masă
Și vĕ duceți asupra cui a dat,
Un atare fapt,
Mergeți din vad în vad
Până la al noulea vad.
Rĕmână la acela, care mi l-a dat,
Să fie în lume ca un ciung uscat.
Inapoi întornu-i faptul înfocat
Încins de-a lui rele și'mpĕrat
Cu nouĕ ace înpungĕtoare
Cu nouĕ bice ce-s pălitoare,
Din casa mea în casa ei,

Din viaţa mea în viaţa ei
Din ocolul meu în ocolul ei,
Din ograda mea în ograda ei.
Eu să sciu bine de ạdi înainte
Că m'am curăţit
Şi m'am isbândit
De toată îngânătura
Şi fărmecătura
De fapt de săteană,
De fapt de poporană,
De fapt de vecină,
De fapt de străină.
Eu m'am sinecat
Si m'am mânecat
Pe la ḑiori de ḑiori,
Pe la cântători
Pe earbă necălcată
Pe roauă nescuturată,
Şi m'am dus
Pe aripi de vênt
Pe sus de pământ,
Pe apă de mir,
La isvor de vin
M'am dus de m'am spălat
Şi m'am curăţit
De faptul legat
Cu duh necurat
Să meargă pe capul cui mi l-a dat.

„Ritualul“ farmecului sau descântecului acestuia, după cum îl numesce Săulescu, este cel următor:

„Fata, care își face de dragoste, ia bosuioc și cu un inel sau, în lipsa acestuia, cu mărgele și cu buchetul acela descântând îl poartă pre la toate încheieturele, apoi la cap, la piept“ etc.

Dintre cuvintele întroduse de Săulescu în farmecul acesta voiu să amintesc numai pre cele următoare, adică;

Are, în loc de vetri.

Iu, în loc de unde.

Procedite, în loc de purcedeți.

Esucăm, în loc de a usca.

Agre, în loc de ogoare.

Properați, în loc de nu purcedeți, nu vě duceți.

Blemați, ca și'n descântecele precedente.

Doma, în loc de casă.

Huci, întrodus de la sine și dedus apoi în notă de la lat. hucque.

Iți, în loc de mergeți și dedus apoi de la ite-mergeți. Verbe, în loc de bice, și dedus apoi de la verber, verbero-are.

Aulă, în loc de curte, ogradă.

IX.

Al doilea farmec, numit de Săulescu descântec „de amoare (dragoste)“, e cel următoriu:

Juna, ce voesce a descânta, ia o stiblă de busuioc legându-l c'o aţă de mĕtasă roşiă, aninând şi o nomismă (?). După aceea pune busuiocul într'o strachină cu apă ne'ncepută şi ḑice:

Duminică dimineaţă
Când ḑiua se aumează
M'am sculat
Şi-am plecat
De la casă-mi,
De la masă-mi
Pe cale
Pe cărare
Până la drumul cel mare.
Oamenii vĕḑêndu-mĕ au ḑis:
„Asta e Păuna cea frumoasă!
Nu e Păuna cea frumoasă
Ce-i Florica dragăstoasă
Cea din toată lumea aleasă.
Cum e ales busuiocul
Dintre toate florile,
Dintre toate odoarele,
Cum nu poate întra popa
În biserică fără busuioc
Şi fără de isop,

Aşa făr' mine flăcăii să nu poată în joc,
Toate celelalte fete să li se pară
Pe lângă mine ca nisce cioarĕ,
Ca nisce cioarĕ conofăite
Peste gard ce-s asvêrlite.

„Ḑicênd cuvintele acestea ia bosuiocul în mână şi ameneninţă cu el asupra flăcăilor."

Acesta-i întreg farmecul!

In privinţa adj. conofăit din farmecul acesta, ḑice Săulescu că înseamnă atâta cât feştelit, colbăit şi crede că e un cuvênt compus din gr. κόνις şi lat. factus sau ital. fatto. Ear' în privinţa verb. aumeaḑă ḑice că înseamnă atâta cât a aumeḑi-aumeḑesce, adică începe a se arĕta pe jumĕtate au-meaḑă dela aua şi a mieḑì.

Cu toate însă, că eu am reprodus aceste doue cuvinte în tecstul farmecului, nu cred ca ele să fie poporane şi mai cu sâmă verb. aumeaḑă seamĕnă a fi inventat, ca multe altele, de însu-şi Săulescu.

X.

Afară de descântecele, vrăjile şi farmecile înşirate până aice, se mai află în colecţiunea lui Săulescu, pus în şirul descântecelor, încă şi un fragment versificat dintr'o carte poporană, care poartă titlul de: „Rugăciunea Sântului Nicita Daco-

românul, martirisat de Goţi prin seculul al V, în Dacia Traiană".

Fiind că'n timpul din urmă au început şi bărbaţii noştri de litere a se interesa de cărţile poporane române, a le aduna, esplica şi scoate şi pre acestea la lumină, cred a nu greşì, dacă vĕ voiu înfăţişa şi rugăciunea din cestiune ast-feliu, după cum se află ea în colecţiunea lui Săulescu.

„După modul descântecelor, ce sûnt imnuri idolatre, — ḑise Săulescu în introducerea acestei rugăciuni — se păstrează în gura poporului şi rugăciunea următoare foarte antică, de pre la începutul erei creştine, pe când era idololătria amestecată cu creştinismul, pe când Basilicile erau decorate şi cu statuele păgânismului."

„Aceasta rugăciune Românii până în ḑilele noastre o rostiau sara şi demineaţa, învĕţând-o fii de la părinţi."

„Optigenarul Ioan eclesiarchul Mitropoliei mi-au arĕtat că în juneţele sale aflându-se în satul Căzenesci ţinutul Vasluiului în casa unui sătean bĕtrân, bunicul familiei sculând pre nepoţii sĕi au început ai învĕţa închinăciunea adică rugăciunea sântului Nicita ḑicêndu-le cu facerea crucei :

Cruce'n casu,
Cruce'n masă,
Cruce'n unghiurile toate
Cruce sântă dimoni scoate
Cruce sântă, scut de rade
Îngeraşul mě veghiază.
Înger, îngeraşul meu,
Roagă pentru mine pre Dḑeu
Şi'ntru ḑi, şi'ntru noapte
Pân' la ceasul cel de moarte.
Dimoni rěi ne îmblânḑiţi
Pentru ce mě înpândiţi?
Nu-i casă asta, ci cetate
Cu uşile ferecate
Cu ferestrile'nzelate,
Cu lanţuri de fier legate. . .
De aici fugiţi
În tărtar săriţi
Că sântu Nicita
Ţinêndu-ne ursita
Stă'n mijloc de casă
Cu sabia scoasă
Cu tunica scurtă
Ruga ne ascultă
De nu sara, 'n prori
Pân' la ciniori,
De la ciniori
Pân' la cântători,
De la cântători
Pâna'n dalbe zori.

El ne vede
Ne prevede,
El ne vede.
Ne prevede,
Apără, feresce
De rĕi mântuesce
Neamul omenesc,
Neamul creştinesc! . . ."

Observă mai departe Săulescu că rugăciunea aceasta are trei părţi şi anume:

1. Făcêndu-şi cruce învoacă sânta cruce.

2. Pe ângerul, geniul protegetor fie căruia individ, credêndu-se a avea fie-cine un ânger ce-l protege, al doilea un dimon ce-l persecută. Pentru aceasta rugăciune chiemând pre ângeri abgiură în apostrof pre demoni, numind casa sa apĕrată de cruce şi ânger.

3. Învoacă Românii pre penatele sau patronul lor Martirul Nicita, descriindu-l ca ostean apĕrător şi veghiător. Din vechie popoarele, ba chiar urbele şi cetăţile aveau pre sânţii lor penaţi sau patroni: sântul Dimitrie, Georgiu . . . . şi când făcea vre-o învocăciune dicea: sânte Dimitrie, Nicita . . . ajută-mi!"

Ear' despre cuvêntul „ciniori" din rugăciunea aceasta crede că ar fi compus din „cină"

și „o a r ă“ și că ar însemna timpul sau oara când cinează oamenii. Spunêndu-ne tot-o-dată cum îndătinează Românii din Moldova a împărțì noaptea și anume: *a*) de cu sară, *b*) ciniori, *c*) cântători, *d*) dalbeḑori, care se chiamă și a u ă. Eacă de unde este cuvêntul aumezesce = începe a se arăta pe jumětate aua. A u-m e a z ă subst., aumezesce verb.

XI.

D-l T. T. Burada, neobositul cercetătoriu și adunătoriu de literatura poporană, într'o călătorie ce-a întreprins'o în anul 1879 în Dobrogia, pe lângă multe alte datine și credințe, cari sûnt în us la Românii din această țară, a descoperit și datina „S c a l o e a n u l“.[1])

Ei bine! datina aceasta, care până acuma câți-va ani ni-a fost cu totul necunoscută și despre care s'a creḑut, că se află numai la Românii dîn Dobrogia, a esistat până nu de mult și'n Moldova, cu aceea deosebire numai, că ea aice nu s'a numit „S c a l o e a n“, ci „C a l i a n“ sau „C a l o i a n“.[2])

Eată ce ne spune Săulescu în privința acestei datine strĕvechi, care după cum se vede, a dispărut

---

[1]) O călĕtorie în Dobrogia. Iași. 1880. p. 27.

[2]) Atât în România, cât și în Transilvania se află familii române, care poartă connumele de „Caloian“.

acuma cu totul din Moldova, căci nici unul dintre cei ce s'au ocupat şi se mai ocupă încă cu adunarea datinelor române, nu numai că de feliu n'o descrie, dar' nici măcar amintire nu face despre dênsa.

„Când nu ploauă — scrie Săulescu — Românii cei vechi păstrau procesiunea următoare, invocând doauĕ divinitaţi naţionale pe Calian şi pe Păpălugă.

„Femeile şi mai cu samă fetele efigiază o statuă de argilă (lut galbĕn) mare ca de o palmă, pe care o numesc Calian, îi fac un sicriu de scoarţă, îl învĕlesc în giulgiu şi ducêndu-l la un mormênt făcut înadins, fetele îl lugesc (bocesc) dechiemând următoarele versuri:

Iani, Iani
Caliani!
Ia ceriului torţile
Şi deşchide porţile
Şi pornesce ploile,
Curgă ca şuvoaele
Umple-se păreele
Pintre toate văile,
Umple-se fântânele
Să resară grânele
Florile, verdeţele
Să crească fênaţele

Să s'adape vitele,
Fie multe pitele!

„Acestea descântându-le lugubru fetele satului înmormêntă pre figuratul Calian, și apoi făcêndu-i comândarea se ospitează."

După ce Săulescu descrie datina aceasta în modul arĕtat ni dă mai departe și-o esplicare a cuvêntului „Calian" precum urmează:

„Cuvêntul Calian analisat în refrenul Iane, Iane-Caliane ne reduce până la Ionițiu numit și Καλοιωάννης. Caloioan și Cali-ean fundătoriul imperiului Mesio-roman din Bulgaria și al Daco-Românilor în Dacia 1204. Precum refrenul colindelor în Aurel-Doamne ne reduce către imperatorele Aurelianus strămutătoriul legiunilor romane în Dacia și fundătoriul Daciilor din Mesii, prefăcute apoi în imperiul Romano-Bulgar. Caloioan sau Calian este considerat aici ca sânt, patron seau penat al Daco-Românilor adorat și procesat cu specialitate la secită și poate substituit ca mulți sânți ai bisericei creștine în locul unei divinități păgâne, precum în locul lui Joie, ḑeul tunetului și al ploilor, ḑeul țarinilor ca Păpăluga, patroana grădinilor și a legumelor."

Acestea în privința datinei române Calianul!

XII.

Ne-a mai rĕmas încă de reprodus şi datina Păpăluga, despre care s'a amintit mai sus, şi apoi sûntem gata.

Eată cum descrie Săulescu şi această datină!

„A doaua divinitate pre care o invoacă Românii din vechi la neplouare este Păpăluga.

„Ceremonialul sau procesiunea păstrată în onoarea ei e cea următoare:

„O fată, sau, pentru puditis, băiat, se nudează depunênd vestmintele sale şi remânênd cu pelea. Se înhoabotă cu boji sau alte plânte legate de-asupra capului cu o glugă şi aşa mascat âmblă pe la case. Când sosesce denaintea uşei, femeia de casă iese şi toarnă asupra ei o cofă sau ulcelă de apă. Atunci Păpăluga săltând ḑice:

Lugă, lugă,
Păpălugă!
Eşi din a ta glûgă,
Sue 'n sus la rugă
Secita să fugă,
Ie ceriului torţile
Şi deşchide porţile
Şi revarsă ploile,
Cură ca şuvoaele,

Prin toate grădinile
Crească-ne olivile (?)
Una cu legumele
Curechiul și gulele!

„Acestea petrecêndu-se cu așa numita Păpălugă i-se solvează un obol (para) sau un ou.“

Și după ce Săulescu a descris datina aceasta, după cum s'a arătat, ḑice mai departe:

„Idealul acesta Păpăluga presintează o divinitate idolică protegitoare grădinilor și legumelor, precum Calian al agrelor.

„Cuvêntul Păpă-lugă e compus din pupa = filia = feata și luga = tristă = doleantă = fiică doleantă, dela elinul πώγη — tenebrae — obscuritas, de-aici lugus, lugum = negrit-trist și lugeo-xi-ctum-ere = a lugì, a plânge, a bocì, fiind că aceasta pupă era simbolul întristării și a lugirei (tânguirei) pentru neplouare, și prin urmare pentru amenințarea foametei.

„Din vechi formându-se idolul lui Calian, o pupălugă = feată înglugată în hobot negru, presintând pre fiica lui Caloian dimpreună cu alte fete obsecindu-l (?) la mormênt îl lugiau (bociau), fiind că pupa-luga presintează și pre fiica lui Caloioan (Calian), ce plânse pre tatăl ei. Pentru aceasta se

cultivă ca o divinitate după dênsul sub cuvêntul de Pupa-luga și simplu lugă se înțelegea din vechi o bocitoare, olicăitoare. Asemenea se înțelegea sub pupa-luga și luga o călugăriță (o cernită). Eu sum lugă = eu sum în doliu, negerită, învĕscută în hobot negru, și eu sum lugă = în doliu = dolinte (dorinte).“ Atâta mi spune Săulescu și în privința acestei datine străvechi!

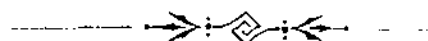
Descântece din Transilvania.

Pe când colecţiunea de faţă era mai spre sfârşitul tipăririi primii încă vr'o câte-va descântece din Transilvania şi anume dela D-l George Moian, învĕţător la scoala de fete dela gimnasiul rom. din Braşov, şi dela D-l Teodor Oltean, abiturient dela gimnasiul rom. din Năsĕud.

Eu le alăturez şi pre acelea la colecţiunea de faţă din doue motive: ântâiu, pentru cele mai multe dintre dênsele nu se afla de feliu în colecţiunea mea, şi al doilea pentru că celelalte sûnt nisce variante foarte interesante.

Descântecele trimise de D-l T. Oltean nu sciu din care comună sau parte a Transilvaniei sûnt culese, pentru că D-Sa nu-mi scrie nemică în această privinţă. Celea ce mi le-a trimis D-l G. Moian însă sûnt culese, după cum îmi scrie D-Sa, în ţara Oltului, ţinutul Făgăraşului, dela Maria Guşăilă, Chira Sp. Ganea şi Rafira Sp. Grama, toate descântătoare din Pojorta, şi Maria Teliana din Voila.

Le mulţămesc din toată inima amênduror Domnilor acestora pentru cele înpărtăşite.

De bubă.

I.

Se ie omu roş,
Poroş,
Dela casă roşie,
Poroşie,
Pe drum roş,
Poroş,
Cu secure roşie,
Poroşie,
Merge'n pădure roşie,
Poroşie,
Tae lemn roş,
Poroş,
Şi-l pune'n car roş,
Poroş
Şi vine-a casă roşie,
Poroşie,
Cu boi roşi,
Poroşi,
Face foc roş,
Poroş,

Pune la foc roş,
Poroş,
Oală roşie,
Poroşie,
Cu pesce roş,
Poroş,
Face borş roş
Poroş,
Pune pe masă roşie
Poroşie
Borş roş,
Poroş,
Pesce roş,
Poroş
Şi pită roşie,
Poroşie
Şi chiamă:
— Aideţi, oameni buni,
Şi mâncaţi!
Că nu mâncaţi:
Borş, pesce şi pită,
Că mâncaţi
Buba
Cu sgaiba
Şi cu roşaţa
Şi cu albeaţa
Ca N. să remâe curat,
Luminat,
Ca auru curat,
Ca argintu strecurat.

Descântecu dela mine
Leacu dela Dumneḑeu.

II.

Buba C i u m i i,
Buba sgaibii,
Bubă roşie,
Bubă merie,
Bubă de 99 feliuri,
Bubă cu 9 guri,
Nu te înălţa,
Nu te boboşa!
Ieşi din crierii capului,
Din faţa obrazului,
Din rădĕcina dinţilor,
Din cununa mĕselelor.
Pe N. nu-l săgeta,
Nu-l puşca,
Că el nu poate răbda,
Că el se culcă
In haine sdrenţoase,
Mâncă pită tărîţoasă
Şi bè apă tulburoasă.
Da te du la o preuteasă
Frumoasă,
Că'n haine albe te-a culca,
Cu pită albă te-a sătura,
Cu vin roş te-a adăpa,
In mare te-a arunca,
Acolo să piei,

Acolo să respiei
Ca roua de soare,
Ca scuipitu'n cărare.
N. să remâe curat,
Luminat,
Cum îi de D-ḑeu lăsat!

Observaţiuni.

Când unui om i se umflă capul, urechile şi gura, atunci spun Românii din Transilvania că omului aceluia i s'a aruncat buba, că-l doare capul de bubă.

Amêndoue descântecele de bubă înşirate mai sus se descântă mai cu samă Marţia înainte de resăritul soarelui. Descântătoarea, pe când rostesce versurile descântecelor acestora, ameninţă ne'ncetat buba cu un cuţit.

De bubă rea.

Bubă galbănă,
Bubă vênĕtă,
Bubă roşie,
Bubă merie,
Bubă uricioasă,
Bubă veninoasă,
Bubă de 99 feliuri,
Bubă cu 9 guri,
Cu noue capete,
Cu noue urechi.
Bubă bună
Sor cu C i u m ă
Să nu coci,
Să nu rescoci,
Să nu boboci,
Să nu te umfli,
Să nu junghi,
Să nu resjunghi,
Să te duci
In văi adânci,
Să te muţi
In munţi crudi,

In ierburi întregi,
In isvoare reci;
Acolo să locuesci
Şi să vecuesci,
Că acolo cerbii
Şi cu ţapii,
Ciutele
Şi cu caprele
Te-or purta
Şi te-or legăna,
Că N. nu te poate purta,
Nu te poate legăna.
Să nu mai âmbli,
Să nu te mai primbli
Prin curţile lui,
Prin porţile lui!
Că N. âmblă
Şi se primblă
Prin curţile lui,
Prin porţile lui,
Cântându-se
Şi văetându-se,
Că tu l-ai întimpinat
Şi l-ai săgetat.
Bubă bună,
Sor cu C i u m ă!
Mută-ţi rădĕcina
Şi-ţi pierde urma!
Din pământ
Ai ieşit

In pământ
Să și întri!
Bubă bună
Sor cu Ciumă!
Să te muți
In munți crudi,
Să te'ntorci
Cum se'ntorc
Doi boi buni în jug.
Că de nu te-i muta
Și nu te-i înturna
Cu sapa te-oiu săpa,
In cale te-oiu arunca
Vacile'n picioare te-or călca,
In coarne te-or lua,
In munții Sinaii te-or arunca,
Că acolo cerbii
Și țapii
Și ciutele
Și caprele
Te-or purta
Și te-or însălta.
N. nu te poate purta,
Nu te poate însălta.
N. să remâe curat,
Luminat
Ca de D-deu lăsat.

Observaţiuni.

Acest descântec, dictat de Rafira Sp. Grama din Pojorta, se repeţesce de trei ori. Descântătearea, în timpul descântării, atinge de sus în jos cu un cuţit locul unde se află durerea. Când ajunge la versurile

Din pămênt
Ai ieşit
In pămênt
Să şi întri,

face cruce cu cuţitul pe pămênt. Eară după a treia recitare a descântecului suflă de trei ori asupra cuţitului şi apoi îl inplântă în pămênt într'un loc, pe unde nu prea âmblă nime. Prin această descântare, crede descântătoarea, că buba rea în scurt timp se trece sau, dacă nu se trece de grabă, se mută dintr'un loc în altul, până ce în urmă, dacă se mai descântă de vr'o câte-va ori, se trece cu totul.

Descântecul acesta e bun nu numai de bubă rea, ci şi de ori care altă bubă.

De deochiu.

Ieși deochiu
Dintre ochi,
Din crierii capului,
Din sgârciu nasului,
Din fața obrazului,
Din vinele grumazului,
Din rărunchi, din inimă,
Din ficat, din splină,
Din toate mădulările,
Din toate încheieturile.
De-o fi deochiat
De fată
Curată,
Necurată,
Să-i crepe pulpęle,
Să-i curgă sângele,
Să-i cadă cosițele.
N. să remâe curat,
Luminat,
Ca de Maica
Precesta
Lăsat,

Ca'n ceasu, ce s'o născut,
Ca maica sa, când l-o făcut.

Ieşi deochiu
Dintre ochi,
Din crierii capului,
Din sgârciu nasului,
Din faţa obrazului,
Din vinele grumazului,
Din rărunchi, din inimă,
Din ficat, din splină,
Din toate mădulările,
Din toate încheieturile.
De-o fi deochiat
De muere curară,
Necurată,
Să-i crepe ţiţele,
Să-i curgă sângele,
Să-i cadă cosiţele.
N. să remâe curat,
Luminat,
Ca de Maica
Precesta
Lăsat,
Ca'n ceasu, ce s'o născut,
Ca maica sa, când l-o făcut.

Ieşi deochiu
Dintre ochi,
Din crierii capului,

Din sgârciu nasului,
Din faţa obrazului,
Din vinele grumazului,
Din ochi, din sprîncene,
Din dinţi, din mĕsele,
Din limbă,
Din inimă,
Din rărunchi,
Din degete, din unghi,
Din toate mădulările,
Din toate încheieturile;
Aşa să te duci
Ca roua de pe cale,
Ca spuma de pe vale,
Ca roua de soare.
De-o fi deochiat
De bărbat
Curat,
Necurat,
Să-i crepe picioarele,
Să-i curgă sângele.
N. să remâe curat,
Luminat,
Cum e de Maica
Precesta
Lăsat,
Ca'n ceasu, ce s'o născut,
Ca maica sa, când l-o făcut.

Observațiuni.

Dacă „deochiul“ e proaspĕt, descântătoarea ia un păhar cu apă proaspĕtă și stînge într'ênsa noue cărbuni aprinși pre carii îi numĕră îndărĕpt, când îi aruncă în păhar. Cărbunii îi aruncă în trei restimpuri, câte trei după olaltă, și după fiecare aruncare recitează una dintre cele trei părți ale descântecului, făcênd totodată și cruce cu mâna pe gura păharului. După isprăvirea fie-cărei părți suflă de trei ori asupra apei din păhar și tot de atâtea ori stupesce jos.

O parte din apa astfeliu descântată o bè cel deochiat de trei ori, cu o parte se spală pe frunte și pe față, eară ceea ce a mai remas în păhar dimpreună cu cărbunii o aruncă pe-un câne, pe-o pisică ori pe țițina ușei anume ca deochiul să se iee pe acela pe care s'a aruncat.

Dacă cărbunii stînși se duc în fundul păharului, sau dacă descântătoarea în decursul descântării cască ne'ncetat, se ḑice că acela, căruia i se descântă, e tare deochiat. Ear' dacă cărbunii stau de-asupra apei, și descântătoarea de feliu nu cască, atunci se crede că acela, pentru care s'a descântat, nu e deochiat.

Dacă omul doarme cu deochiul în cap, adică dacă deochiul e tare învechit, atunci nu

e de-ajuns leacul pregătit numai așa, după cum s'a aratat mai sus, ci în casul acesta, dupa ce se stîng cărbunii și se recitează descântecul, se mai pun în apa descântată încă și noue noduri dela noue fire de pae luate din s t r a ș i n a (streșina) ș o p u l u i (din cornul căsii = șopru?), cenușă luată de noue ori cu vêrvul cuțitului și un ac cu ață cu noue noduri. Toate obiectele acestea, când se iau, se numĕră îndărĕpt. Apa, după ce mai ântâiu se fierbe, se toarnă cu toate celea ce se mai află într'ênsa într'un blid peste care se restoarnă totodată și vasul în care s'a fiert cu gura în jos astfeliu, ca apa din blid să se rădice în sus. O parte mică din apa aceasta cel bolnav o bè, ear' cu restul se spală peste tot corpul începênd dela càp în jos. Spălarea se repețesce de trei ori, și abia după aceea cel deochiat se mântuesce, se vindecă.

Unele descântătoare ḑic că, după ce se fierbe apa, se pune pe o mătură un fier de găsit și rugenit, și numai după ce se toarnă peste fier și se strecură prin mătură se'ntrebuințează în modul cum s'a arătat mai sus.

Descântecul în genere are efect mai mare numai atunci, după cum afirmă Maria Gușăilă din Pojorta, care l-a dictat, când se face demineața pe nemâncate.

Din de soare.

I.

Ieşi soare
Din de soare
Din capu lui N.
Că de nu-i ieşì
Cu oala te-oiu clocotì,
Cu noue pietri te-oiu f o r c o t ì,[1])
Cu noue linguri te-oiu sorbì,
Cu noue fuse te-oiu toarce,
Cu acu te-oiu cârpì,
Cu mătura te-oiu mătura,
In gunoiu căsii te-oiu ţipa.
Acolo să pièi,
Acolo să respiei,
Ca roua de soare,
Ca scuipitu'n cale.
N. să remâe curat,
Luminat,
Ca argintu strecurat,
Ca auru curat,
Ca D-ḑeu, ce l-o dat,

Ca maica dulce
Ce l-o scăldat,
Ca soarele din ceriu. . .

Observațiuni.

Sub boala „din de soare“ sau, după cum se numesce în alte locuri „soarele ĕl mare“, înțeleg Românii din Transilvania un feliu de durere de cap împreunată cu giunghiuri. Când pre cine-va îl doare prin un timp mai îndelungat capul, se dice că e lovit „din de soare“ = din de-soarele. (Vedi și nota a doua dela descântecul bucovinean „de durere de cap“ p. 117).

Descântătoarea, care voesce se vindece pre cei ce pătimesc „din desoare“, pune o oală cu apă la foc să fearbă precum și noue petricele ca să se înfierbinte. După ce s'au înfierbîntat petricelele le pune într'un vas toarnă apa din oală preste dênsele; ia apoi un ac, o mătură, noue fuse și noue linguri, cari obiecte sunt de mai nainte legate la un loc, și cu acestea începe a descânta apa din vas. Cu apa astfeliu descântată spală apoi pre cel bolnav.

Note.

1) Cuvêntul „forcotì“ e un verb onomato-poetic. El înseamnă: *a)* sunetul, ce-l produce apa sau și altă fluiditate, când se aruncă un obiect înfierbîntat într'ênsa

sau când, în timp de fierbere, amestecată fiind c'un oare-și care alt obiect, începe a se îngroșa, d. e. mămăliga, fasolele, găluscele forcotesc, când fierb; *b*) sunetul, ce se produce prin nas în timpul resuflării, când omul are mare gutunariu. — Dela verb. forcotì s'au format subst. foarcăt și forcoteală.

Sinonim cu a forcotì e verb. a fliorcotì sau a fliorcăì, atâta numai că acesta mai însemnează încă și: a vorbì pe ne'nțeles, a vorbì multe fleacuri, a vorbì pre cine-va de rĕu și a se hîlbărì în apă. Dela acest verb s'au format subst. flioarcă și flioarță = femee ce vorbesce multe fleacuri, femee depravată; flioarcăt = oameni decăduți; și adv. fliorc.

II.

Doamnă Sântă-Mărie,
Sântă Maică
Precistă!
Ce-i rĕu
In capu mieu
Să fie'n părĕu,
Ce-i în părĕu
Să fie'n capu mieu!

Observațiuni.

Bolnavul „din de soare" ia noue surcele dela tăietoriu și se duce cu dênsele înainte de resăritul soarelui la un părĕu. După ce a ajuns la starea locului aruncă o surcică în apă și începe a rostì cuvintele de mai sus, udându-și în acela-și timp

capul. Astfeliu continuă el până sfârșesce toate surcelele.

III.

Soare roș,
Soare galbăn,
Soare verde,
Soare de 99 feliuri,
Ieși din crierii capului,
Din sgârciu nasului,
Din fața obrazului,
Din rărunchi,
Din inimă,
Din ficat,
Din splină,
Din toate mădulările,
Din toate încheieturile.
N. să remâe curat,
Luminat,
Ca de Maica Precesta lăsat.

Observațiuni.

Descântecul acesta, dictat de Maria Gușăilă din Pojorta, se descântă demineața înainte de resăritul soarelui și pe nemâncate. Descântătoarea se duce la un părĕu, ia apă cu mâna după cursul apei și spălând pre cel bolnav, care, se'nțelege de sine că încă trebue să fie de față, pe frunte, ros-

tesce versurile de sus de trei ori după olaltă. Astfeliu se repeţesce descântecul acesta în mai multe demineţi de-a rêndul, adică până ce cel bolnav se vindecă. Dacă nu este nici o apă curgĕtoare în apropiere se'ntrebuinţează şi apă de fôntână.

De fapt.

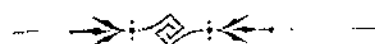
Sântă-Marie,
Sântă Maică,
Precistă!
Demineață m'am sculat,
Bucium în mână am luat,
Cu bucium am trîmbițat,
Tot faptu l-am adunat,
De pe N. l-am luat,
Lâng'un prilaz l-am aruncat,
In marea roșă l-am țipat,
Fapt mic,
Fapt mare,
Acolo să peie,
Acolo să respeie!
N. să remâe curat,
Luminat,
Cum e de Dumnedeu lăsat!

Observațiuni.

Descântătoarea ia 9 fire de grâu de primăvară, 9 de cucuruz, 9 de semênță de cânepă, 9 de ovĕs,

9 de alac, 9 de piperiu și 9 de tămâe, le pune pre toate acestea într'un vas cu foc și apoi le amestecă mereu în tot decursul rostirei descântecului. După ce în chipul acesta le-a descântat freacă cu dênsele pre cel bolnav de fapt preste tot corpul. După aceasta le îngroapă într'un loc ascuns, unde nu calcă nime, căci dacă calcă cine-va pe locul acela, îndată se prinde faptul de dênsul.

Descântecul se descântă numai Marția și Vinerea înainte de resăritul și apusul soarelui.

De gălbănare.

Sântă Mărie mică,
Sântă Mărie mare,
Sfântă ḑi de aḑ!
Să se iee gălbănarea
Și toată durerea
Din crierii capului,
Din faţa obrazului,
Din cap
De după cap,
Din inimă
De sub inimă,
Din toate vinele,
Din toate oasele,
Să s'așeḑe'n stava mării.
Acolo să piee,
Acolo să respiee
Ca vêntu de mare,
Ca roua de soare.
N. să remâe
Curat,
Luminat,

Ca Maica Domnului,
Ce l-o lăsat!

Observaţiuni.

Descântătoarea descântă în apă, pre care o dă apoi celui bolnav de gălbănare de bĕut dintr'un păhar de ceară.

De Măestre.

Sfinte Augustine
Şi tu sfinte Trifoane!
Luaţi durerea dela N.
Din cresectu capului,
Din faţa obrazului,
Din gûtleju gûtului,
Din baerele inimei,
Din nodurile picioarelor,
Din vêrvu degetelor. . .
Duh de cu sară,
Duh de mieḑ de noapte,
Duh de către ḑiuă,
Duh dela ameaḑ!
Să ieşi din os în carne,
Din carne
Să ieşi în piele,
Din piele
Să ieşi afară,
Şi să te resipi
Cum se resipă
Pulberea pe cale
Şi apa pe vale;

Să ieşi din N. în casă,
Din casă
In tindă,
Din tindă
In curte,
Din curte
Să ieşi afară
Şi să te duci eară
La cine te-a mânat.
N. să remâe curat,
Luminat,
Ca Domnul Christos precurat!
(N. să remâe curată,
Luminată,
Ca Maica Precesta curată).

Observaţiuni.

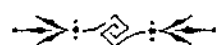
Când omul are dureri crâncene în tot trupul se crede că durerile acelea le-a căpětat sau din făcětură sau din pocitură. Din făcětură le capětă atunci, când, eşind într'un ceas rěu din casă, calcă într'o făcětură aruncată de un duşman cu scop ca să-l nefericească, ear' din pocitură le capětă atunci, când trec Măestrele peste dênsul şi-l pocesc.

Omul bolnav de durerile căpětate din făcětură sau pocitură, după cum spune Maria Teliana din Voila, numai prin descântecul acesta se poate vindeca.

Descântătoarea ie o oală cu apă, mişcă în tot decursul recitării descântecului apa în formă de cruce cu un cuţit pe care ţine doue pae. După fiecare descântătură face cu cuţitul şi cu paele, câte o cruce pa podine. Apa descântată în chipul acesta se varsă apoi de noue ori peste nisce mărgele de Măestre. După aceea se strecoară prin dosul unei site tot de noue ori. Făcênd şi aceasta dă sita de-a dura prin casă şi dacă, când se opresce, stă în sus, atunci îi trece omului boala, eară dacă se restoarnă, atunci nu-i trece, ba! poate chiar să şi moară.

Descântecul acesta se descântă încă şi pe doi căţei de usturoiu. Căţeii se ţin cu partea convexă către olaltă, pe coaste li se face în timpul descântării cruce cu un cuţit, ear' după sfârşirea descântării se face cruce pe podine. Toate acestea se fac până de noue ori.

Căţeii astfeliu descântaţi îi muşcă cel bolnav la un cap şi-i pune apoi cu capêtul cel rupt în urechi, unde îi ţine 24 de oare. După aceea îi scoate. Aceasta se face când bolnavul are şi durere de cap.

De mătrice.

Mătrice tătărească,
Mătrice vrecească,
Mătrice verde ca earba!
Să ieşi din maţe
Şi din braţe,
Din crierii capului,
Din sgârciu nasului,
Din faţa obrazului,
Că de n'ei ieşì de voe
Vei ieşì de nevoe,
Că eu cuţite
Ascuţite
Dela cuţitariu oiu lua,
Cu dênsele te-oiu dumica,
Cu cismă neagră te-oiu călca,
In cale te-oiu arunca,
Vacile'n coarne te-or lua,
In munţii Sinaii te-or arunca,
Unde cocoşu nu cântă
Şi cânele nu latră,
Fată mare cosiţă nu'mpletesce,
Nevastă conciu nu'nvălesce.

Acolo ţi-a fi casa,
Acolo ţi-a fi masa;
Acolo să locuesci
Şi să vecuesci.
N. să remâe curată,
Luminată,
Cum e de Dḑeu lăsată. . .
Mĕ duceai pe cale
Pân' l'ameaḑ de-ameaḑă cale
Şi găsii pe N. cu faţa'n sus
Văetându-se,
Hăulindu-se.
Maica sfântă din ceriu o privit,
Glas de pe pămênt o auḑit,
Pe scară de aur s'o scoborît,
La N. de grabă o venit
Şi din gură i-o vorbit:
— N. ce-ţi este ţie?
Ce te vaeţi,
Ce hăulesci?
— Ce să-mi fie, Maică sfântă!
Ia o venit noue v o i n i c e[1])
Cu suliţe şi cu săgeţi,
Cu suliţele m'o'nsuliţat,
Cu săgeţile m'o săgetat,
Inima mi-o strepuns,
Sângele mi l-o vărsat,
Bună de nemică m'o lăsat!
— Taci N. mai cu rênd,
Că eu mai cu rênd

Leacu ţi-oiu trimite! . . .
Voi îngrănate,
Inbrânate,
Cu rochii înrotate!
Să-i sădiţi[2]) N. inima
Ca florile'n grădină,
Ca mierea'n stupină,
Ca ustunoiu[3]) în grădină,
Că de nu-ţi sădi-o de voe
Iţi sădi-o de nevoe.
Că eu cuţite
Ascuţite
Dela cuţitariu oiu lua,
Cu dênsele v'oiu dumica,
Cu cismă neagră v'oiu călca,
In cale v'oiu arunca,
Vacile'n coarne v'or lua,
In munţii Sinaii v'or arunca,
Unde cocoş nu cântă,
Câne nu latră,
Fată mare cosiţă nu'mpletesce,
Nevastă conciu nu'nvălesce,
Că acolo vi-i casa,
Acolo vi-i masa
Acolo să locuiţi
Acolo să vieţuiţi.
Amin, amin,
Cosma Damin,
Eu, ce-oiu descânta
Cu gura mea

Și cu limba mea
Leac N. să fie
Descântecu a Sântei Marie!

Observațiuni.

Descântătoarea, anume: Chira Sp. Ganea din Pojorta, care a dictat descântecul acesta, descântă cu un cuțit pre care, după ce a sfârșit de descântat, îl înplântă în pământ.

Note.

1) Sub cele noue voinice din descântec se'nțeleg Măestrele sau Elele.
2) Sădiți = întăriți
3) Ustunoiu = usturoiu, provincialism.

De pocitură.

I.

S'o luat N. dela casă
Dela masă
Pe cale,
Pe cărare,
Pe drumu cel mare.
Când o fost
La mieḑ de cale
De cărare
S'o'ntâlnit
Cu noue M o r o a e,
Cu noue S t r i g o a e
Cu noue p o t i t u r i (?)
Cu noue cuțite
Ascuțite, . . .
La N. țipatu-s'o,
Carnea mâncatu-i-o,
Sângele bĕutu-i-o,
De moarte pusu-i-o.
N. se cânta
Se văera
Cu glas mare până'n ceriu.

Nime'n lume n'o audia,
Nime n'o vedea,
Numai Maica
Precista
Din poarta
Ceriului o vĕdut'o
Și-o audit'o,
Și-o întrebat,
Și-o cuvêntat:
— Ce te cânți N. mare,
Mândră și frumoasă?
— Cum nu m'oiu cânta,
Cum nu m'oiu văera,
Că m'am pornit
Pe cale,
Pe cărare,
Pe drumu cel mare.
Când am fost
La mieḍ de cale,
De cărare
M'am întâlnit
Cu noue Moroae,
Cu noue Strigoae,
Cu noue potituri,
Cu noue cuțite
Ascuțite,
La mine țipatu-s'o,
Carnea mâncatu-mi-o,
Sângele bĕutu-mi-o,
De moarte pusu-mi-o.

— O! nu te cânta,
Nu te văera,
Că eu le-oiu lua
Și le-oiu duce
Și le-oiu trece
Peste marea
F a u r a,
Că acolo am o pasere neagră
Pe-aceea s'o mânce,
S'o strice
De sățioasă,
De mĕduoasă.
Tu se remâi curată,
Luminată,
Cum ești de D-ḑeu lăsată!

II.

Din cas'am ieșit
Pe drum mare-am pornit,
Până' la un mijloc de cale-am sosit.
Când la mijloc de cale,
De cărare
Mĕ'ntâlniai cu F r u m o a s e l e,
Multele,
Mĕruntele.
Și Frumoasele
Cum mĕ'ntâlnia
Minteni mĕ săgeta
Prin crierii capului,
Prin sgârciu nasului,

Prin fața obrazului,
Prin audu urechilor,
Prin lumina ochilor,
Prin tot trupu mieu,
Și puterea mi-o lua,
De margine de cale m'arunca
Și nume de moarte mě lăsa.
M'am cântat,
M'am văetat,
M'am tânguit
Și nime nu m'o audit.
Numai Maica
Precesta,
Numai ea
M'audia
Și din ceriu se scobora
Pe scară galbănă de aur.
Și cu glas mare striga:
— Ce stai N. așa?
Ce te cânți,
Ce te vaeți,
Ce te tânguesci
Cu glas mare până'n ceriu?
— Cum nu m'aș cânta,
Cum nu m'aș văeta,
Cum nu m'aș tânguì,
Cum nu m'aș glăsuì
Cu glas mare până'n ceriu,
Că din casă am ieșit
Pe drum mare m'am pornit,

Pân' la un mijloc de cale am sosit.
Când la mijloc de cale,
De cărare
Mĕ'ntâlniai cu F r u m o a-s e l e,
Multele,
Mĕruntele ;
Şi F r u m o a s e l e
Cum mĕ tâlnia
Minteni mĕ săgeta
Prin crierii capului,
Prin sgârciu nasului,
Prin faţa obrazului,
Prin audu urechilor,
Prin lumina ochilor,
Prin tot trupu mieu,
Şi puterea mi-o lua,
De margine de cale m'arunca
Şi nume de moarte mĕ lăsa.
M'am cântat,
M'am văetat,
M'am tânguit,
M'am glăsuit
Şi nime nu m'o audit.
Numai Maica
Precesta,
Numai ea
M'audia
Şi din ceriu se scobora
Pe scară galbănă de aur. . .
Roagă-te Precurată,

Maica Domnului curată
Ca puterea să mi-o lase
Cum se lasă
Soarele
Şi se lasă
Stelele
Şi se lasă
Luna
Totdeauna.
Că eu nu le pot purta
Şi nu le pot ospĕta. . .
Maica Precurată,
Maica Domnului curată
Cu glas mare striga
Şi din gură cuvênta:
— Adunaţi-vĕ
Voi Frumoaselor,
Multelor,
Mĕruntelor,
Din copitele cailor,
Din ogăşile roatelor,
Cu păiori,
Cu cingători,
Cu brâni roşi,
Şi cu căruţe ferecate
Şi puterea lui N. să i-o lăsaţi
Cum se lasă soarele
Şi se lasă stelele,
Şi se lasă luna
Totdeauna,

Că N. nu vĕ poate purta,
Nu vĕ poate ospĕta.
Că voi puterea
De i-ţi lăsa
Precum Dumnedeu
Pre N. l-o lăsat,
Pre voi v'oiu duce
In câmpuri cu flori,
In munţi frumoşi
La voinici frumoşi,
Şi voi veţi audì
Lăute ḑicênd,
Fluere cântând;
Şi veţi găsì
Lumine-aprinse,
Mese'ntinse,
Păhare pline
Şi veţi bè
Şi veţi ospĕta.
Ear' voi puterea
De nu i-ţi lăsa
Precum Dumeḑeu
Pre N. l-o lăsat,
V'oiu duce în munţi
C r u n ḑ i,
In văi adânci,
In câmpuri pustii,
Unde cocoşii nu cântă,
Cânii nu latră,
Popa nu toacă,

Clopotu nu trage.
Acolo ciutele şi cerbii v'or călca
De praf de voi nu s'alege!...

III.

Mĕ porniai,
Mĕ duceai
Pe calea câmpului,
Pe calea codrului,
Şi mĕ'ntâlniai
Cu Fetele-câmpului,
Cu Fetele-codrului.
— Unde vĕ duceţi voi
Fetele-câmpului
Fetele-codrului?
— La N. ne ducem,
Carnea să-i mâncăm,
Sângele să-i bem,
De moarte să-l lăsăm!
— Lăsaţi-l pe N.
Precum l-o lăsat
Pre el Dumneḑeu
Şi vĕ întoarceţi
Şi vĕ duceţi
In poalele câmpului
Şi'n poalele codrului,
Că voi acolo veţi găsì
Ghioceii câmpului
Şi ghioceii codrului,

Voi d'elea să mâncaţi
Şi cu d'elea vĕ dedaţi! . . .
De-o fi de pocitură
De-o fi de căşunătură,
De-o fi de spulberătură,
De-o fi de făcĕtură,
De-o fi dintru Ele,
Voi puterea să i-o altoiţi
Cum se altoesce
Altoiu'n grădină,
Albinele'n stupină
Şi ustunoiu'n grădină.
N. să remână
Curat,
Luminat,
Cum e de Maica
Precesta lăsat!

Observaţiuni.

Sub cuvêntul „pocitură" înţeleg Românii din Transilvania o durere sacă de picioare şi de mâni sau şi de altă parte a trupului, pre care o capĕtă, eac'aşa, din sănin, fără să-şi scie da sama din ce pricină au căpĕtat'o. Se crede însă că omul se pocesce mai cu samă atunci, când calcă, şede sau doarme în vre un loc rĕu. Ear' sub loc rĕu se'nţeleg în genere respintele sau, după cum spun Bucovinenii, respântiile sing. respântie,

precum și toate acele locuri pe unde âmblă Elele, numite altmintrelea și Măestre, Puternice, Frumoase, Frumușele, Fetele-câmpului și Fetele-codrului.

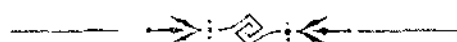
Pocitura o capĕtă și vitele.

Descântecul de pocitură, după cum spune Chira Sp. Ganea din Pojorta, care l-a dictat, se face în următoriul mod:

Descântătoarea ie o unealtă de măestrie pre care o cufundă ne'ncetat într'un vas cu apă ne'ncepută și tot de atâtea ori o scoate afară anume ca apa, în tot decursul cât recitează unul dintre cele doue descântece din urmă înșirate mai sus, să fie în necontenită mișcare. Inainte ori și după descântare se pun în apă: trei căței de ustunoiu, fie-care cățel tăiat în câte trei bucăți numĕrate îndărĕpt, adică dela 9 până la 1. Cu apa aceasta apoi se spală omul pocit într'un vas mai mare anume ca nici un picur de apă să nu curgă jos, căci dacă curge și cel bolnav sau altul cine-va calcă pe locul unde a curs, pocitura se leagă de dênsul. Spălarea se face demineața, la ameađ și sara și anume: tot în jos spre picioare, nici când însă în sus spre cap. Apa descântată nu e nici când iertat a o ținè în alt loc, ci numai jos la pământ. Ear'

după ce cel bolnav s'a scăldat într'ênsa se aruncă la un loc neâmblat, la respinte.

Dacă boala e vechie și durerea nu încetează în urma descântării și spălării arătate mai sus, atunci, pe lângă obiectele despre cari s'a amintit, se mai toarnă în apa descântată încă și stropi dela moară, apă dintr'o vale mergĕtoare și anume de unde se face sfredel (vêrtej, vâltoare, bulboană, hulboană), apă dela fôntână sfântă, apă din noue isvoare, spumă de unde se'ntâlnesc trei văi, apoi se pun și câte trei muguri de soc, de salcie, de prun, de măceș, de himeiu, de boziu, și de drețe de apă (un soiu de plantă, care cresce și se'ntinde prin apă și care se mânâncă ca salată). Toate acestea se fierb la un loc, se toarnă într'o putină, asupra căreea se pune apoi și se aburesce bolnavul, care se acopere cu o haină ca să se încăldească bine. După ce slăbesce aburul se pun în apă noue pietri luate dintr'o vale, pe unde trec carĕle (adică dintr'un vad) și arse în foc în timpul cât fierbe scăldătura aceasta. Scăldătura aceasta se repețesce până ce celui bolnav îi trece toată durerea, de regulă însă de trei ori. După aceea se aruncă la respinte.

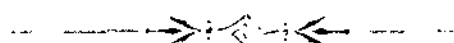
De sclintitură.

S'o luat Dumneḑeu
Cu Sân-Petru
Pe cale,
Pe cărare
Pân' la apa cea mare.
Dumneḑeu o trecut,
Sân-Petru n'o putut.
— Treci, Petre!
— Nu pot, Doamne!
Calu mi s'o poticnit
Mâna lui N. s'o sclintit.
— Descântă-i, Petre!
— Nu sciu, Doamne!
— Ḑi cum te-oiu învĕţa eu:
Așa să se forostească
Mâna lui N.
Cum forostésce
Ţiganu
Fieru! . . .

Observaţiuni.

Descântătoarea descântă în untură vechie, cu care unge apoi mâna sau piciorul sclintit.

Sub verbul „a forostì“ sau, după cum spun Românii din Bucovina, a forostuì din desântecul de față se'nțelege a îndrepta, a vindeca. Insă el însemnează mai cu samă a oțelì sau a pune rost, tăiuș la securi. Cred că este compus din fier și rost. Poate că se rostesce astfeliu și spre deosebire de a ferestuì = cerestuì = a tăia cu ceresteul = feresteul, și de ferosteiu sau cerosteiu și chirosteiu.

De sgaibă.

S'o luat noue frați
Din noue tați
Cu noue sape săpând,
Cu noue cuțite tăind,
Cu noue șterguri stergênd.
Maica sfântă i-o vĕdut
Inainte li-o ieșit
Și așa li-o vorbit:
— Unde mergeți voi
Noue frați
Din noue tați
Cu noue sape săpând,
Cu noue cuțite tăind,
Cu noue șterguri ștergênd?
— Noi ne ducem
Ca să săpăm
Pomu raiului. . .
Rădĕcina să i-o săpăm,
Trupina să i-o tăiem,
Vêrvu să-i rătezăm,
Nici să înfrundească,
Nici să înflorească,
Nici să mai odrăslească.

— Voi noue fraţi
Din noue taţi
Inturnaţi
Şi săpaţi
Sgaiba dela N.
Din ciont o săpaţi
Din carne-o tăieţi,
Din piele-o stergeţi,
Nici să odrăslească,
Nici să înflorească.
N. să remâe curat,
Luminat,
Ca auru curat,
Ca argintu strecurat,
Ca maica sa,
Ce l-o scăldat,
Cu Dumnedeu,
Ce l-o dat.
Descântecu dela mine
Leacu dela Dumnedeu!

De viermi.

— Bună demineaţa, socule!
— Sănĕtate bună, pĕcurariule!
— Scii la ce-am venit, socule?
— Oiu sci, de mi-i spune, pĕcurariule!
— Să te duci la N. până'n sară
Să-i scoţi toţi viermii afară,
Că tu de nu i scoate
Eu mâni demineaţă la tine-oiu venì
Până soarele n'a resărì,
Şi-oiu venì
Cu plug roş,
Poroş;
Cu pogăniciu roş,
Poroş;
Cu boi roşi,
Poroşi;
Şi te-oiu ara
In lungiş
Şi'n curmeḑiş,
Şi mai mult floare albă nu-i face,
Nici boabe merii nu-i coace!
Sănĕtate bună, socule!
— Mergi sănĕtos, pĕcurariule!

Observaţiuni.

Se crede că descântecul acesta e numai atunci de folos, când se descântă de un pĕcurariu sau de o femee, a cărei bărbat a păscut oile cel puţin odată în viaţa sa.

Descântătoriul sau descântătoarea se duce înainte de resăritul soarelui la un s o c cu o botă uscată de alun în mână şi cu bota aceea lovesce mereu în soc tot timpul, cât rostesce versurile descântecului.

